

MARTIRIADA
ROMANO-AMBODACIANĂ

1956

Toate exemplarele vor purta semnătura autorului.

Dr. G. Florin

Inv. A. 34.241

56761 subtit

MARTIRIADA

ROMANO-AMBODACIANĂ

POEMĂ EPICĂ ÎN XX CÂNTURI

DE

PREOTUL GH. FLORU ECONOM

FOST PROFESOR DE RELIGIUNE ȘI DE LIMBA ROMÂNĂ
ÎN ȘCOALELE PATRIEI

«Bine că avem fapte de cântat și o
limbă sigură: cântătorii se vor naște»

DULIU ZAMFIRESCU.

DONAȚIUNE

BUCUREȘTI

«MINERVA», — Institut de Arte
Grafice și Editură, — Bulevardul
Academiei 3, — Edgar-Quinet 4.

1909.

DOMNIEI-SALE
PREA STIMATULUI DOMN

Domnului EMANOIL EM. KRETZULESCU

EFOR ADMINISTRATOR ONOR. EFORII „KRETZULESCU“

etc. . . etc. . . etc. . .

Prea Onorate Domn Efor,

Binefacerea, numită numai, încântă auzul și spune taina ce leagă inimile, fiind apoi și generatricea înaltului sentiment firesc ce — în urma binefacerii primite — dispune sufletul, odată cu mângâerile ei, a înțelege sfânta și netăgăduita datorie de a înapoia, când poate, grațitudine demnă de binefăcător.

Recunoștința, dar, copila binefacerii, fiind una din florile sădite în suflet de mâna lui Dumnezeu, ca răsurile profumătoare pe colinele plaiurilor, sper, Prea Onorate Domn Efor, că m'i veți încuviința, cu bunătatea inimii ce Vă caracteriză, demersul ce voesc a lua, în îndemnul sufletesc, spre a Vă mărturisi motivul îndestulător că pozițiunea prosperă de care mă bucur astăzi, ca Preot Paroh al Bisericii Kretzulescu, o datorez generozității ospitaliere a acestei Sf. Instituțiuni care, în anul 1865, după terminarea cursului seminarial — de patru ani atunci — 'mi-a deschis, ca o mamă bună, sânul Ei protector.

Subt adăpostul acestei sf. Biserici, fundațiune a fericîților și glorioșilor strămoși ai Domniei-Voastre spre mărirea lui Dumnezeu și binele semenilor, căpătînd la începutul carierii mele mijloace de ajuns, 'mi-am putut continuă cursul învățăturilor, pe cât se făceau la noi acum cinci-zeci de ani, și a fi apoi numit profesor la catedrele de Religiiune și de Limba română atît în școalele statului cît și particulare.

Vesel că sub auspiciile pioasei fundațiuni ce cu multă înțelepciune administrați am izbutit, în interval de aproape un semiveac, a însemna — ca Preot și Profesor — oarecari urme de modestă activitate pe acest teren, îndrăznesc a crede că astăzi, când mă aflu pe priporul vîrstei nu veți găsi inoportun ca, pentru înaltul sprijin material și moral ce într'atâtea zecimi de ani 'mi ați acordat, să viu cu tot respectul a aduce Onor. Eforii „Kretzulescu" expresiunea solemnă a celui mai vii, adânci și eterne recunoștințe ce-l datorez.

Dar, între lucrările de oarecare trăinicie literară ce — animat de curentul timpului — am produs în cercul meu modest, fiind una mai de seamă : „Martiriada Româno-Ambodaciană”, poemă epică în XX cânturi imortalizând virtuțile creștine ale celor mai strălucitoare și sfinte icoane strămoșești ce s'au jertfit pentru triumful Creștinismului și Religiunea patriei, operă la a cărei imprimare mi-ați dat un însemnat ajutor, recunosc de cea mai sfântă datorie a mea de a veni cu tot respectul și a o dedica generozității Domniei Voastre, descendent direct al pioșilor și de fericită vrednică amintire Ctitori, al Marelui Ban Iordache Kretzulescu și al soției sale Marea Băneasă Safta, fiica fericitului întru amintire Domnitor Constantin Bassarab Voevod Brâncoveanu și soră a Domniței Bălașa care de asemenea este Marea Ctitoră a cunoscutei Instituțiuni Fioase-Caritabile ce poartă numele Măriei Sale. Primiți, dar, Prea generosule Domn Efor Administrator, acest modest

*prinos datorit binefacerii, fruct răsărit și cultivat, poate încă nu înde-
ajuns, în incintă și sub aripile sf. Instituțiuni ce administrați și care
pe lângă adâncă recunoștință a autorului, va aminti într'uu viitor și
despre existența lui ca fost servitor al Altarului sf. Biserici Kretzulescu.*

*Sunt al Domniei Voastre
cu adânc respect
și
către Dumnezeu ferbinte rugător.*

Econom Stavrofor G. FLORU.

P R E F A Ț Ă

La o carte prefața este neapărată. Lăsând la o parte greutățile ce am îndurat cu publicarea acestei lucrări, mă mărginesc a spune că puțini Români—cu atât mai puțin străinii — cunosc faptele sfinților, fie martiri sau cuvioși, cari fiind din țara și neamul nostru, au luptat și au murit pentru susținerea religiunii creștine, deci și a patriei.

Dar chiar cei cunoscători de până astăzi s'au mulțumit numai a da venerațiune și a comemora de-opotrivă pe sfinții ce se găsesc în Martirologiul nostru ortodox, fie sau nu așini nouă, fără a face noi cercetări pe terenul acesta, scrutând diferite izvoare spre a afla, spre a distinge și cunoaște mai bine pe cei ai naționalității și patriei noastre.

Azi când activitatea literară a luat și la noi un avânt și mulți dintre distinșii scriitori și conferențieri se ocupă mai numai pentru a pune în relief existența figurilor din trecut care au asudat pe arena luptelor intelectuale, literare, și științifico-politice, m'am gândit, ca fiu iubitor al neamului și al

Sf. Biserici naționale că o lucrare de felul celui de față ar umplea o lacună în cadrul Istoriei progresului nostru național și al meritului credinței strămoșești, care a fost, este și va rămâne mama faptelor nobile, mari și frumoase la fiii ei credincioși.

Un popor creștin, a se lăuda cu virtuțile strămoșilor săi, fără a-i cunoaște, sau a se fali neîncetat cu acei bărbați distinși pe un teren oarecare de luptă, sau într'o ramură de activitate numai și a nu cuprinde ciclul tuturor celor ce s'au jertfit, pe un alt teren și în același scop patriotic și sfânt, este a lăsa de bună voie o lacună condamabilă în istoria sa și în dezvoltarea la care aspiră și pe care o urmărește.

Citiți Istoria Bisericii oricărui popor creștin, fie de orice rit, și veți vedea uimitoare sume de sfinți naționali pe arena religioasă, bine cunoscuți și venerați ca patroni ai localităților respective.

La noi, dacă tinerii și bătrânii cunosc mult-puțin pe martirii libertății și independenței patriei, n'au însă nici idee despre martirii Credinței, acelei Credințe în care s'au născut, trăesc și mor; despre martirii, jertfele sfinte, nemuritoare ale Religiei prin care ne-a venit mântuirea, dezrobirea, adevărata libertate, fie din lanțurile păcatului, fie din ale sclaviei universale.

Aforismul, «cunoaște-te pe tine însu-ți» se vede că nu prodigă la toți lumina lui binefăcătoare; de aceea puține izvoare am găsit în românește relativ la subiectul meu.

N'am pretențiunea să fi făcut cel din urmă pas în stadiu. Mă măgulesc însă că voi fi dat un îndemn altor bărbați mai competenți și mai luminați decât mine. M'am trudit, ca nici unul altul, a cânta în versuri faptele, virtuțile sfinților martiri români sau naturalizați, aflați în puținele izvoare românești și câteva străine, pe care le menționez aci mai jos.

Am amintit pe câțiva Martiri și Cuvioși, străini de naționalitate, ale căror sf. relicve sau urme de existență se găsesc în venerațiunea Sf. noastre Biserici naționale, din timpi mai mult sau mai puțin depărtați. Ei merită respect și venerațiune adâncă deoarece și pentru unii și pentru alții Religiunea și Patria fost-au una, sfântă și nedespărțită: suflet și corp într'un ipostas.

Martiriada Româno-Ambodaciana conține numele și faptele sfinților creștini din Dacia Traiană și Aureliană, regiune a imperiului roman ce corespunde astăzi pentru Dacia Traiană cu România, Transilvania, Marmoroșul, Crișiana, Temișana, Bucovina și Basarabia; iar pentru Dacia Aureliană (după anul 274) cu vechea Moesia, pe țărmul drept al Danubiului, corespunzătoare cu regatele Serbiei și Bulgariei și care a fost despartită în Dacia Râpeană, în lungul fluviului, și în Dacia Mediteranee, în regiunile muntoase ale Balcanilor.

Când vorbim de origina Creștinizmului la Români înțelegem pe vechii locuitori ai Daciei-Traiane adică legionarii și coloniile aduse aci de impera-

torul Traian, cum și pe locuitorii Daciei aureliane creștinați și cari, atât prin sânge cât și prin religiune, au stat în strânse legături unii cu alții chiar după trecerea unei mari părți a lor peste fluviu, în anul 274, când Aurelian cedează Goșilor Dacia Trajană și formează el pe cea Aureliană cu capitala Sardica.

Pe sfântul Nichita Romanul, canonizat de nemuritorul Veniamin Mitropolitul Moldovei, l-am numit Românul căci este român moldovean. Pe sfântul Sava, rău zis Gotul, căci este român, l-am numit Buzoianul pentru că a fost martirizat prin înec în râul Buzău. Ființa sf. Ioan Olteanul, tezaur mângâitor, fala sufletelor pioase, mândrie a Bisericii naționale, se află încă necunoscută, cu foarte puține excepțiuni, în biblioteca Academiei.

Nichifor Calist mă apără contra celor ce vor nega activitatea sf. Apostol Andreiu în Dacii și care «s'a dus și în deșertul Scytilor, al antropofagilor, de oparte și de alta a Pontului Euxin și în părțile despre «Nord și Apus». (Ist. Bis. Rom. de G. M. Ionescu și Martirii Crucii de I. D. Petrescu). De o parte și de alta... și : la Nord și Apus ; apoi părți barbare, megieșescul vostru pământ barbar, vorbe pe seama Daciei-Traiane.

Izvoarele de cari m'am servit sunt: Istoria universală, Istoria bisericească de Meletie și Istoria patriei ; Viețile Sfinților de Veniamin, Mitropolitul Moldovei, și din Prologariu ; Cronica Românilor de G. Șincai, Minologiile cele mai noi ale Bisericii, Revista periodică: Biserica Ortodoxă Română ; Dic-

*ționarul Aghiografic de Prea Sfințitul Episcop de Argeș D-r Gherasim; Istoria Bisericii Române de G. Ionescu; Martirii Crucii din ambele Dacii de I. D. Petrescu; Acta Sanctorum par Bollandistes, Histoire complète et illustrée de La vie des Saints, des pères et des martyrs d'après Godescard, Croiset, Bollandistes; etc., cu ajutorul cărora am asigurat autenticitatea faptelor sfinților martiri, scumpi naționalității noastre române, excluzând aserțiunile dictate de exagerațiunile unor istoriografi care con-
duși, se vede, de preceptul neadmisibil Bisericii Ortodoxe «scopul justifică mijloacele», au încâlcit firul cel drept al Istoriei pure și imparțiale. Biserica Ortodoxă are o lumină intensă, eternă de care se conduce, învățând: să nu vină cele bune prin cele rele, ci pentru scopuri bune să ne servim de mijloace permise, asemenea bune. Acel bigotism al istoriografilor vechi creștini ne-au făcut răul (cred nu nereparabil) de s'au răcit multe inimi și au devenit astăzi indeferente de Biserică.*

Creștinismul este Religionea eternă a omenirii, regenerarea omului căzut, fântâna ordinii sociale. El opune curentului impiu ce se resimte în stratul societății, principiile mântuitoare ale sfintei Evanghelii, codul legilor armonice ale corpului social, postamentul organizației politice prin care se asigură bunul mers, progesul serios al popoarelor. Acest adevăr l-am tratat în primele două cânturi introductive.

La aparițiunea în lume a Fondatorului Religiei

creștine, a Fiului lui Dumnezeu și Fiul Omului îngerii au cântat sus, iar răsunetul armoniei lor dulci au răsunat jos: «Mărire lui Dumnezeu Celui de sus, pre pământ pace, între oameni bunăvoire». Pentru acest mare și sfânt adevăr s'a jertfit milioane de vieți. De aceea am exclus din biografia martirilor noștri unele legende și narațiuni supuse dubiului, lăsând a se vedea adevărul ceresc, luminos, ca soarele în zi senină, pentru care ei, după pilda Salvatorului și-au dat în prinos tot ce-au avut mai scump: averea și viața.

Dacă Sfinți avem puțini, nu sunt însă nici puține, nici mici faptele, virtuțile ce modest le-am cântat.

Bine că avem fapte de cântat și o limbă sigură, cântătorii se vor naște, a zis distinsul nostru poet d-l Duiliu Zamfirescu, astăzi membru academic.

Epopea conține la șase mii versuri.

Cânturile ei în număr de douăzeci enunță fiecare mai întâi subiectul său, îi descrie lupta, jertfa, devotamentul; înfierează pe persecutor și încheie cu lauda sfântului și cu folosul ce ne revine dintr'o pi'dă de virtute așa de mare, icoană strălucitoare pe orizontul creștinătății și civilizațiunii.

Limba, ritmul și rima sunt haina cu care am îmbrăcat subiectul. Despre competența lor va judeca lectorul nepărtinitor. Într'o epopee limba admite cuvinte și mai noi: acest teren îi este propriu. Partizanii versului liber vor găsi, poate, ceva de obiectat. Răspunz :

Când ideea poetică este exprimată exact prin

versul liber, iar prin cel tradițional asemenea exact —fără atingerea legilor ce-i sunt proprii—în cazul al doilea ideea poetică are un ascendent răpitor asupra primului vers, câștigă forța unei axiome, unei maxime tradusă în tabel neperitor; i se dă locul asignat ei în imperiul gândirii, haina ei armonică; i se recunoaște forma și ființa sub care ea trăește din eternitate în suflet și va trăi astfel în suflete ca parte divină, inerinte lor. Incrustarea ideii sub această formă mi se pare aflarea unei surioare scumpe pe care o recunosc bine, bine de tot, de și cam târziu și chiar în urma unei căutări obositoare.

Am întrebuințat mai toate vorbele bitone (cu accent variabil) în limba română ca: aripi, acolo, zefiri, dușman, barbar, mijloc, vultur, victimă, etc.; apoi pe cele ce nu au încă fixat numărul silabelor ca: lerarh, voivod și voevod, omagiu, lumini, etc.

Izbit de decepțiuni amare, renunțasem la impri-marea acestei opere. Persoane generoase, însă, din elita țării mi-au sprijinit pasul șovăitor și m'au ajutat a o da la lumină.

Dacă nu umple cu totul lacuna vizibilă în acest câmp de activitate, «Martiriada Română» pune în relief virtuțile neperitoare ale celor mai curate i-coane românești și semnalează în acest ogor puțin

cultivat, calea exploratorului iscusit care va deșteptă în viitor interesul științei prin evenimentul desgropării unor tezaure încă necunoscute ce merită a fi aflate și cântate ca cele mai scumpe fapte și virtuți strămoșești.

Mă mângâi cu credința că lumina ce a strălucit odinioară așa de bogată pe orizontul Creștinizmului român, va reflecta cel puțin câteva raze de cer senin, astăzi, ochilor sufletești ai elitei noastre creștine patriotice spre a încuraja și sprijini asemenea lucrări de necontrazisă valoare.

Fie ca sentimentele înalte, patriotice, divine ale sfinților noștri și abnegațiunea lor exemplară, devotamentul lor nemărginit în cauza triumfului Crucii asupra barbariei și al libertății asupra sclaviei să redeștepte în urmași dragostea de a le imita faptele și pietatea mai-mai acoperite de praful timpilor și indiferentizmului religios.

București, Iunie 1909.

AUTORUL.

CANTUL I

INVOCĂȚIE. — VECHI LEGIUITORI. — IMPERIUL CREȘTINIZMULUI. — SCEPTRUL LUI. — ROMÂNIA CREȘTINĂ PRIMUL PORFIROGENIT. — RELIGIUNEA ȘI ȘCOALA NOUĂ. — APOLOGIE. — SENTIMENT DE INZEIRE. — SATISFAȚIUNEA ASUPRITULUI.

O, iubită, o duioasă mamă, scumpă Românie !
Umilita mea cântare ce o 'nchin ca jertfă ție,
Primește-o cu blândețea ce'n cununa fruntea ta ;
Cer, dă-mi rostului lumină ca să pot a cuteză
Și de probe 'nvederate ajutat, cu deslușire,
Să slăvesc trecute fapte de pioasă amintire
Ce, de când străbuni din Roma p'aste locuri au călcat,
Ca eroi creștini prin veacuri c'un zel sfânt le-au practicat
Și să pun a neuitării floare p'ale lor morminte,
Mai uitate 'n praful vremii, ca și faptele lor sfinte.

Las' să-și cânte cu iubire ori și ce creștin popor
Pe martirii săi și jertfa sufletescului lor zbor,
Ce-au depus-o pe altarul închinat Dumnezeirii
Spre a ei mărire 'naltă și'n folosul Omenirii ;
Eu cântă-voiu pe martirii ce răpiți d'un zel prea sfânt,
Au luptat pentru credință într'al Daciei pământ,

Fie neam din cea mai veche sau din cea mai nouă viță :
Daci, Romani, Sciți, Goți, Huni carii au făcut cu noi o spiță;
Căci 'nainte a Celui veșnic dintr'o pastă fiind scos
Tot ce om creștin se zice, toți sânt una în Christos.

Muză ce'n Golgot'ai nume, spune-mi jertfa d'admirare
Ce martirii țării mele au depus p'a ei altare.
Preț pe număr nu-mi pretinde, ci pe jertfa ce au dat;
Banul văduvei valoarea prin iubire-a câștigat.
Amintește-mi nume sfinte tot cu lauri împletite,
La urmași frumoase pilde în moravuri consfințite.
Cu virtuțile creștine din primi secoli, timpurii,
Spune-mi și pe celelalte din epoce mai târzii ;
Cum și faptele pioase ce 'n plin creștinism lucrate
De Români știuți, sânt astăzi patriei comori bogate ;
Ca curajul fără seamăn dezvoltat de ei, de toți,
Să re'nvie ca fenixul în creștinii strănepoți
Și credința, legea sfântă pentru care ei luptară,
Să străluce'n veci curată, precum dânsii ne-o lăsară,
Ca și limba și moșia — moștenite de la ei —
Caractere dominante într'un neam de pui de lei.

Urme'n bronz neperitoare ne-a lăsat p'a vieții cale
Lumea veche în sentințe filosofice, morale :
Reguli, sfaturi prețioase ce 'nvățații au propus
Ca prin ele să ridice starea lumii cât mai sus.
Legislatori de valoare s'au văzut în omenire
Carii vrând să dea putere legilor de cârmuire
Și a le'ngrădi durata și izbânda pe deplin,
Au cătat să le imprime caracter ceresc, divin.

Astfel fuse 'n Indii Brama și la Perși un Zoroastru,
Apolon la Greci, iar Numa la Romani un splendid astru.
Toți în scop d'organizare, pe cât mintea le-a permis,
Dar lipsiți d'acea lumină ce'n creștine cărți s'a scris,
Nu'ndestul au dat puțința lumii ca să înțeleagă
Că 'ntre mari și mici există interese ce îi leagă,
La olaltă să trăească reuniți cei slabi și tari,
Ca să'nchege cu izbândă state și imperii mari.

Inchegară și trăiră sute veacuri împreună,
Fără s'aibă vre-o dată și cei slabi o soartă bună,
Căci cei tari își însușiră dreptul numai pentru ei:
Legiuiră nedreptatea, pe ea 'și puseră temei.
Peste tot domniă 'ntuneric, ignoranță, barbarie;
State, țări civilizate, subț jug propriu de sclavie.
Legi, moravuri, instituții prăbușite, jos cădeau;
Caracterul lor moral slab eră fals, se clătinau,
Căci domniă idolatria, o minciună-având de bază:
Zei să-și facă omul însuși și tot dânsu 'n ei să crează!

Dup'o noapte-adâncă dulce-i ia privire, evident,
Aurora ce'n car splendid suie culmea 'n orient.
După dânsa vine 'n trapăt mândrul soare în lumine
Revărsând comoara-i dalbă peste sferele senine:
Astfel vine Creștinismul, fenomen din cer, de sus,
Luminează răsăritul și se'ntinde spre apus.
Lumii vechi și decăzute îi dă nouă transformare,
Singur el purtând misterul pentru-a ei regenerare:
Încălzește, luminează, dă vieții scop frumos,
Altoește omenirea prin nou sânge în Christos.

Dar mai-mai cu Creștinismul care stat se zămislește
Ca să iasă mână 'n mână, la viața ce-i zâmbeste?
Și pe orizontul lumii, nou luceafăr apărut,
Să pășească 'n rolu-i mare p'un plan binecunoscut?
Prunc cu dreptul la vieață, dar vederile-i în mijă,
Cine 'n creșterea-i frumoasă va avea de dânsul grijă?

Ești tu, scumpă Românie, singură ce-ai adorat
Dela naștere pe Unul Dumnezeu adevărat.
D'ai avut mai vechiu vr'un nume fû străin cu totul ție,
Cel ce-l ai din baia sfântă legănă a ta pruncie
Și-l porți azi cu drag în lume p'a ta frunte 'n flori de Maiu,
Îngrădită d'ai tăi îngeri p'al vieții verde plaiu.
Din botez civil, se știe, mai târziu luat-ai nume;
Însă 'n lege, tu din leagăn ai intrat creștină 'n lume.
Fată de 'mpărat cu stemă pe-al tău creștet strălucit,
La banchetul omenirii în porfiră ai venit;
Iar ca scut de apărare, tu credință-avuși ferbinte,
Za, curajul—moștenire din strămoși, vestită ginte.
Pașii ei, perduți prin veacuri, de vei ști să-i semuești,
Vei putea și 'n stea propice viitorul să-ți citești.
Căci prihană legea-ți n'are și pe dânsa 'ntemeiate
Ai ființa și progresul și nădejtile-ți curate.
Mai avuși din fericire ca o turmă buni păstori:
Crucea, sabia, și rostul, buni strejari apărători.
Ți-a trecut prin valuri multe vasul vieții șubred încă,
Mâna cerului păzindu-l nesfărmat de nici o stâncă.

Dela caldul sân de mamă, izolată prin destin,
Ca Christos din fașă fost-ai adăpată cu venin;

Dar speranțe cumpătate, ca și tinerei fecioare,
Dup'o soartă mai ferice ți-au dat aripi zburătoare
Spre zări dulci cu semuire de izbânzi prin vitejii,
Ce mijau ascunse 'n pieptu-ți ca o flacără 'n pustii ;
Și ți dau drept la libertate strămoșeasca ta virtute
Și credința ta și rasa tuturor recunoscute.
Scumpă dotă dela mamă moștenit-ai cu prisos :
Limbă, datini și cultură, chiar și legea în Christos ;
Instituții, fală, nume, strălucite mândre arte
Cu fiească 'ndatorire să le duci, tu, mai departe ;
Monumente sempiternе, blocuri, urme de giganti,
Opere de seamă, demne de ai lumii concheranți.

Iar în lumea sufletească, în viața ta morală
Și eterna-i legătură cu a cerurilor zală,
Ți-ai iubit Religiunea cu principiu normativ
D'abolirea nedreptății, de cei slabi neabuziv,
De un trai în omenire cu distrugerea sclaviei,
Cultivarea carității și întinderea frăției
În întregul cerc al lumii, convenabil tuturor,
În cuprinsul evangelic, păcii nesecat izvor.
Și pe baza lui cea sfântă 'naintând cu pași spre bine
Să-ți fii sceptrul de mărire în popoarele creștine.

Sad din Lațiu, ești odraslă dintr'un sâmbure roman,
Transplantat p'aceste locuri de străbunul tău Traian.
Acvilă din munți de frunte, aruncând a ta privire,
Tinsa-i aripa-ți spre vatra ce-o luași în stăpânire.
Locuri, sate, căi, orașe, codrii mari, răsunători,
Amintiri din vechea fală, tot de gloriei șoptitori,

Ne spun toate ca 'ntr'o carte despre pasul unei mume
C'au deschis p'aici cărare fiii ei cu mare nume
Și cum tot stejar răsare din stejar îmbătrânit,
Crește falnic când lăstaru-i nu e d'alt soi u zăticnit.
Căci în juru-i când se 'nalță tot ce-i face umbră deasă,
Surpă legea desvoltării într'o creștere aleasă
Și ființa lui tânjește, pentru mult timp dă 'napoi:
Doamne, aibi de el, Tu, milă, căci e arbore de soi.
Fă să-i fie toți lăstarii demni de falnica-i tulpină,
D'azi pe față vechea-i slavă dea-o'n splendidă lumină
Și'n măceș cum suc de roză — doamna florilor — găsesc,
Într'un neam lovit de soatră s'aflu sânge 'mpărătesc;
Căci nu sare mult departe așchia din trunchi tăiată,
Apa vine iar la matcă dup'o lege respectată. ¹⁾

În familii strălucite ale țării românești
Răsăriră flori de frunte, mândre fapte creștinești.
Sânt dovezi d'activitate din viața lor morală
Ce le 'mpodobesc trecutul și urmașilor sânt fală,
Ca vechi titluri la onoarea omenirii ce va ști
Să-i stimeze, când și dâșii demni de moșii lor vor fi,
Bărbăției dându-i aripi ca să poarte ca un tunet
Peste țermuri mai departe al renumelui răsunset.

Cum din negurile nopții aurora s'a ivit,
Cu Christos din groapă viața ca minune-a răsărit
Și păgânii ce'n letargic somn dormind de multe veacuri
Și la boala lor morală nu găsiu prin sineși leacuri,
Ci orbiți de superstiții, lumea o tiraniseau,
Tigrii ce umanitatea nici decum n'o cunoșteau,

Mielușei acum ai turmei lui Christos se însumară
Și prin jertfa lor trei veacuri cu izbândă propagară
Evanghelia ce lumea ca un soare luminează
Și mai 'nalt destin vieții p'orizont nou i-arată.

O, minune! de lut vase au purtat comori în ele
Și cei slabi au dus pe umeri sarcini uimitor de grele;
Iar ăst lucru e izbânda ce n'o poartă nimeni alt,
Faptă supraomenească, taina Celui prea Înalt,
Care, câte sânt de lipsă, El pe toate le'mplinește
Și-a Lui forță 'n imposibil mai cu seamă o vădește.

Dar... Religia supoartă azi examen serios;
Critică 'n fond, ea suie un pripor anevoios.
Iadu-i dă asalt în scopul ca să-i zgudue cununa,
Dar, lovit de oști anghelici și 'nfruntat ca 'ntotdeauna,
Monstru 'n lupta neegală pe cotitele-i poteci,
Povârni-va spre amurgul cu eclips pe veci de veci.
Căci Religia creștină, pusă p'a veciei stâncă,
Poate fi ea asaltată, dar pe veci ne'nvinsă încă,
Fiind însăși adevărul cel mai 'nalt ce-a străbătut
Prin Credință 'n cunoștința Marelui necunoscut:
Cestiune ce știința, cu privirile ei toate,
S'o rezolve cu izbândă nici în veci de veci nu poate.

Care este rezultatul școalei noi? Unde-a ajuns,
Dacă 'ntr'al Religiei mare-adânc ea a pătruns?
Azi știința trâmbițează, vrând să facă lumii școală
Și se sbuciumă 'n convulsii d'a ei foarte veche boală.
Zice că religiunea trece numai prin trei stări

Și pășește cu ființa-i urcând trepte ca de scări. ²⁾
Astfel treapta 'ntâi o pune pe-umerii Teologiei
Ce dă sufletului boldul, subt lucrările tăriei,
Să adoare-ale naturii însușiri, mișcări cerești
Și în urmă pogorîță și la cele pământești,
Le transformă după voe, supt puterea 'nchipuirii,
În figuri vii ce domină lumile nemărginirii,
Cari, având ființa spirit, au și darul putincios
O poliție să facă peste toate sus și jos;
Să conducă universul printr'o liberă voință,
Să se manifeste 'ntr'însul ori și când la trebuință
Și lucrarea lor în lume, nefiind un ce real,
Ele își ascund figura supt vâl supranatural.

Pe acest teren se naște ori și ce religione,
Însă spiritul veghiază, și 'n a lui deșteptăciune,
Mai târziu, în zboru-i aprig 'naintează transformând
Ori ce tipuri, ori ce mituri sau simboluri rînd pe rînd,
În subtile, noui abstracții, fără s'aibă tip, esență,
Ci cu lumea 'nchipuirii sînt abia de conivență.
Iată și a doua stare, treaptă pusă p'a dintâi,
Care, neavând puțința ca să iasă 'n căpătâi,
Lasă loc la o a treia ce se zice pozitivă,
Care spulberă p'a doua, dar necum p'a primitivă.
Astfel dar religiunea fiind ea un sentiment
De o stare primitivă, fără nici un postament,
Naintările științei tot făcându-i vieața-amară,
Azi sau mâine dintre oameni trebuiește să dispară.
Școala nouă astfel spune cu sau fără de cuvânt,
Susținând că'n roata lumii toate spițele trei sînt.

Deslegată e problema și Religiei subț soare
li rămâne starea-a treia *pozitiv* dăinuitoare.

Momentan să mă înduplec, zic, o, mare Dumnezeu,
Ca'n ideile din școala cu trei stări să cred și eu !
Da, p'acest teren se'naltă, fără nici o prigonire,
O religie păgână în fireasca-i izvodire ;
Căci din forțele naturii zei formatu-și-a mulțimi,
Unii mari și tari, iar alții mai de sus, și chiar infimi.
Nu voește să adoare zeitatea-n Unitate,
Ci 'nsușirile divine le vrea toate divizate
Între zei de toată mâna, la putere mărginiți :
Cerul s'aibă-o stravagantă împărțire 'ntre ciopliți.
Apoi toți a nu fi alta de cât simplele fantazme
Făurite de minți slabe și trecute-apoi în bazme.
Case, drumuri, râuri, selbe, toate s'aibă zeu de cult ;
Trei zei pune la o poartă unde-un om ar fi prea mult.
Iată ce 'nțelege școala cu așa teologie
Și cu stările pe care și le ține trei să fie :
Din mișcările naturii să-și creeze zei câți vrea
Și 'nsușiri de cârmuire mărginită să le dea.
Partea cerului cea mare zeul Joue stăpânește,
Iară restul între rude, moștenire, se 'mpărțește.
Parcă cerul e moșie să se 'mpartă la 'mpărați,
Nu o stare de iubire, d'armonie între frați,
Ce rămâne pozitivă și'n ea vezi Dumnezeirea
Adorată'n Unitate, care nu'și ascunde firea,
Ci creiază armonia ordinei morale tip,
Ca și fizică ce-o ține, sau, de vrea, o sfarmă'n clip
Și-ți privești cu umilință în genuchi nimicnicia...

Dar cu ea'n contact ești mare și'n veci ai statornicia.
Iată starea ce te leagă strâns cu sferele cerești,
Fără care pozitivul, adevăr, nu-l cucerești.

Nu-i puțință a se pune un obstacol speculării,
Ca să-i țină'n cale sborul către culmea dezvoltării.
Evident e că mișcarea chiar viața ei fiind,
Va sburà, cred, mai departe noi progrese cucerind.
Astfel spiritul ca dorul ce sburând, țărmi noi vânează,
Nu stă'n treaptă pozitivă, ³⁾ ci ajuns aci scrutează
Tot mai mult adânca-i lege ce cu ochiu-i de vultur,
Cum o prinde, iar o lasă, căutând mai 'nalt azur
Și prin sfere noi își duce doru-i crainic pân's'oprește,
Incântat, că se cufundă în misterul ce-l hrănește.
Iată legea firii sale cării — sclav — îi e supus,
Ca să cate noi succese când pe unul mâna-a pus.
Asta-i este orizontul mult mai sus de-a lumii tină
Și d'a școalei încercare ce voește 'n lanț să-l țină.

Scrutător, tot sus el cată forme noi a-l mulțumi
La cerința-i ce-'ntr'o taină trebue a se sfârși:
In eterna armonie... nu'n sistemele solare
Ce'n acelaș scop se mișcă pe a cerului cărare,
Ci'n credința lui înaltă ce conține fond pios,
Ca 'ntr'un bob, esența-i grasă, dând pe brazdă rod mănos.
Lumea lui neperitoare stă'n nespusa bucurie
Ce o simte ca ostașul demn de sfânta-i datorie.
Și cununa-i nici o forță nu i-o poate ridica:
Cer, pământ, vecia însăș jertfei lui se va închină.
Cu instinctul ce i-e propriu, expres și'n religiune

De a năzui 'n tendința-i 'naltă la perfecțiune,
Dac' acesta i-e destinul, de știință chiar primit,
De absurd *pozitivizmul* scoalei noi va fi lovit.
Căci perfect și mare singur Unul este: Existential;
Ceru-i tronul slavei Sale; universul, postamentul;
Ne-a dat viața 'n cunoștința veșnicului Său cuvânt
Și prin el unește cerul cu acei de pre pământ.
D'ați lua Dumnezeuirii legile, puterea, firea,
li rămân timpi, spații, toate; îi rămâne nesfârșirea
Și'n ea spiritul energic care golul va umplea;
Dacă'n tot un domn e spirit, Domnu 'n tronu-i va șede,

Zeci de milioane sfinții pentru Creștinism jertfiră
Viața 'n plină confiență că perfecție respiră.
Mare fû mărirea Crucii ce s'a 'nfipt în stabil bloc,
Dar lucrează 'n toată lumea minunat din loc în loc,
Din pescari făcând Apostoli, din păgâni Martiri ai legii
Și din tigrii, miei la forța căror să se 'nchine regii.
Plin e globul de izbânda ce Martirii au făcut,
Sânt analele-omenirii probe demne de văzut:
Monumente d'artă, mândre, nevăzute-alt'dată'n lume,
Ce creștina pietate le-a durat într'al lor nume,
Să le publice virtutea, jertfe scumpe, creștinești,
Ce ne leagă 'n veșnicie strâns cu sferile cerești
Și să vază omul bine cum că chiar Divinitatea
Însăși vrea cu drag să'mpartă slava-i cu umanitatea;
Căci Acel-ce după moarte lângă Tatăl s'a 'nălțat,
Firea noastră 'n Inviere sus cu sine-a ridicat
Și a pus-o cu iubire la a Tatălui său dreaptă
Să'si reia prin merit locul cel perdut din 'nalta-i treaptă

Și să-și aibă 'n lume temple, ca divinitatea chiar,
Măndre, fără-asemănare, închinare ei ca dar.

Inzeirea absolută cel dintâi om o vânașe,
Vinovată încercare contra Celui ce-l crease —
Ideal ce-apoi răsare într'un spirit elinesc,
Vrând din om un zeu să facă egoismul păgânesc;
O presumpție deșartă, rest străbun în omenire...
Chiar păcatul pentru care a căzut din fericire,
Cu'nțeles că nu în fizic stă măritul ideal,
Ci mai mult în cel ce'nvinge — omul cel intern, moral.
El în mână are sceptrul, cărui toți i se închină;
O cunună veșnic verde i s'a dat pe cap să țină.
Vechiul om spre inzeire pas greșit făcând, căzû;
Iar cel nou, creștin, prin merit inzeirea obținû.
Iată tipul, idealul cărui s'au jertfit martirii
C'o voință uimitoare, învingând defectul firii
Și în sborul lor spre culmea idealului creștin
Au văzut lumina vieții și destinul ei senin.

Nu vedeți în lumi creștine cum se 'nalță de pompoase
Prin cetăți, orașe, sate monumentele pioase
Cu cupole îndreptate ca gândiri spre culmi cerești
Printre mii și milioane locuințe omenești?
Întrebați în ce sfânt nume s'au clădit spre pomenire?
De patron pe cine-au ele într'atâta strălucire?
Și aflați că dintre toate un multiplu număr sânt
Închinare amintirii unui nume de om sfânt.
El a fost ca ori și care, muritor în astă lume,

Însă meritul virtuții cuceritu-i-a renume
Și de îngeri și de oameni venerat și lăudat
Și de Cel Atotputernic cu nimb veșnic coronat.
Iată 'nalta înzeire, cu a cerului voință,
Dată omului ca parte pe temeiul de Credință
Dovedită 'n fapte bune, jertfe-aduse ca prinos
Pentru cer și omenire, cum făcut-a și Christos.

Când dar meziul în care spiritul se 'năbușește
Vițiat e și la doru-i ca pizmaș se 'mpotrivește,
Asupritul află 'n sineși mod d'a fi satisfăcut⁴⁾
Subt mii forme ce prin minte școalei noui nu i-a trecut.
Demn și vesel de martiriu, cât timp nu i s'ar dà pace,
El găsi-va pacea dulce chiar în jertfa ce va face ;
Iară crima-acelor veacuri, o Religie a mea,
Fi-va ca să-ți încunune fruntea c'o mai mândră stea.

CĂNTUL II.

PIETATEA OLOCAUSTĂ. — PIETATEA LA PĂGÂNI. — PIETATEA, CERINȚĂ
A SUFLETULUI. — FARISEIZM CREȘTIN. — VIRTUTEA NEPIOASA. —
PIETATEA ÎN ROLU-I EDUCATIV. — COROANA MORALEI. — SEN-
TIMENTUL PIOS AL VULGULUI. — SPECTACOLUL NATURII, HRANA
PIETĂȚII — JERTFĂ CREATORULUI TOTULUI.

Mesager din cruguri 'nalte, cântă-a patriei iubire
În menirea ce-ai din ceruri : Dumnezeu și Omenire.
În frumosu-ți sbor numește-mi, din alesul subiect,
Sfântu-acel izvor ce naște din credință mai direct
Și din care 'n abundență, șopotind el, se răvarsă
Peste inima gemândă de 'ndoeli și patimi arsă
Și 'n momente grele vieții, istovite de puteri,
Să-i dea 'n cupe ambrozia cu nespuse mângâeri.

Cum sistemele solare, ce plutesc în armonie,
Ca o pulbere de aur într'o rază dulce, vie,
Toate'n taina nepătrunsă d'al Științei lacom salt
Gravitează veșnic sclave spre un centru singur 'nalt,
Făr' d'a cărui iscusință, cumpănirea lor lovită,
Ar jucă pe scena lumii drama neînchipuită ;
Și cum râurile 'n albiu curg, se 'ntind neconținut
Spre nivelul de răpaos, punct în veci statornicit :

Astfel jertfa și prinosul ce 'ntr'a inimii 'nălțare
Se depun p'al Pietății sfânt altar de închinare,
În puterea legii firii c'orice bine practicat
Are un motiv de reazim, un îndemn adânc, curat, —
Olocaustă 'nchinata și la templul Carității, —
Iși iau zbor spre cruguri 'nalte în profumul Pietății,
Ridicându-se în sfera fericitelor simțiri
Ce gustate, nu pot s'aibă limbă'n lumea de rostiri;
Acolo unde dau roduri cugetările mărețe,
Unde inimii îi place să se scalde și răsfețe
Și rezidă'n întregime al perfecției locaș,
Nu și golul de frumoase ideale ucigaș.

Filosofi din lumea veche, călători p'a vieții cale,
Pus-au sfânta Pietate bază faptelor morale
În slăvita frumusețe a clădirii sufletești,
Unde Veșnicul domnește notând trude omenești.
E dovadă de'mplinirea datoriei drepte, sfinte;
E măsura de respectul unui fiu către părinte.
E al jertfei de preț mare dar din vechi timpî reverat,
Cu punct stabil de plecare pe convingere fondat.
Stă'ntr'a minții luminare despre lucrurile tale,
Despre rostul lor în lumea legilor universale
Subt al căror 'nalt imperiu tu vezi bine că trăiești
Și că nu poți cu ai minții ochi în sus să nu privești.
Însă, vai, perversitatea cu'ngâmfarea înrudită,
Cu izvodul bunătății este singură 'nvrăjbită :
Ar voi să stingă nimbul Pietății neapus,
Înclinarea ideală către sferele de sus.

115498
Mulți bărbați din vremi păgâne, având credit de oracle,
Și verbal și'n cărți lăsară sfaturi ca'n sfințite racle.
Află, se pronunță Bias, că tot binele ce-l faci,
Este grație divină. Tu consider-o și taci,
Căci e trist să vezi păgânul că'n religia-i străveche
Nu voește'n Pietate-i să te aibă de pereche.
Tata Romul, Numa, Tales, bunul Socrată, Scipion ;
Un Papiriu și un Solon, un Camil, Timoleon ;
Și chiar Marcu Aureliu și sublimul Cicerone
Și familia de Fabii și acel vestit Catone,
Toți exemple'n Pietate la epoca lor au fost ;
Căci Istoria nu minte, drept e sincerul ei rost.
Sunt și alții mii și sute, demne și pioase nume,
Ce și astăzi tot au încă un răsunet mare 'n lume ;
Și te miri că Creștinismul, ce-i consideră păgâni,
A ținut ca sfânt ce-avură sfânt și ei acei bătrâni. *)

Prin profume, rituri, jertfe și prin datini ei stătură,
După legea lor străveche, toți cu Ceru'n legătură.
Și pe cât ținură bine legea și credința 'n zei,
De puterea lor se spune mii povești ca despre zmei ;
Însă, când slăbi credința, o, ce taină neschimbata,
În ruini căzù colosul ca și altele d'alt-dată...
Tari imperii spulberate ca un fum prin vijelii,
Evidență-a tristei soarte ce așteaptă pre impii.
Or, cu Solon zic : «Dați aur altora, virtutea nouă» ;
Dați avarului comoara, rozei dați-i soare, rouă,
Căci tot aurul din lume, încă și cel din pământ,

*) Ideea de divinitate în principiu și practica virtuții prin pietate.

Briliante câte fost-au și'nă'n sânu-i câte sunt,
Nu sunt vrednice virtuții, au valoarea mult mai mică;
Ea'nchinată, are temple; cerului e scumpă fiică.
Însă cerului cum oare fiică s'ar putea numi,
Când de fel prin Pietate cu el nu s'ar înrudi ?

O, voi, carii beți din cupa cu esență 'nveninată,
Nu vărsați Religiei drojdiile ce vă'mbată.
Ea e plină de frumsețe, d'adevăr sublim, ceresc;
Numai s'o lăsați cum este în vestmântu-i îngeresc.
Înger bun, ea 'ntinde aripi peste leagănul prunciei
Și un sprijin infailibil pașilor copilăriei.
Cărmă'n valurile lumii, dă scop vieții omenești,
Un răspuns deplin oricărei năzuințe sufletești;
Faptei bune, o răsplată și o strălucire vie;
Vorbei tale o lumină ce n'apune în vecie;
Datoriilor ce practici, țel înalt, mângâitor;
Pașilor vieții tale, un fidel conducător.
Ea, izvorul bucuriei cei mai sfinte și curate,
Toarnă balsam peste rana inimilor sângerate;
Nobilează firea noastră cu divine calități
Și mângâie prin speranța sfintei imortalități.
Nu-i mai ziceți că în lume este o invențiune,
Pe motivul că n'aprobă, ci lovește 'n stricăciune;
Și la jugu-i blând voință neavând să vă 'nhămați,
Voi cerescul ei principiu de invenție-l taxați.

Nu! invenția o naște trebuința arzătoare:
Când ți-e sete, cauți apă; foame, nu ceri pâine oare ?
Nu 'nfruntă cerința dreaptă, sfântă ce nu poți s'o negi,

Legile etern morale ce se văd cu ochi betegi.
Ele nu cad sub domnia simțului ce le vădește,
Ci sub forța sufletească ce le crede și cinstește.
Nu bârfi simțiri curate ce născute 'n cuget sfânt,
Indulcesc amarul vieții și ne trec peste mormânt:
Astre luminoase 'n calea lungă-a gândului prin haos,
Duc în inimi încercate dulcile, dorit răpaos.
Mintea, inima, voința amăgite de-ar lucra,...
Șarpe amăgi pe Eva; Evă e inima ta.
Nu 'mbracă, tu, Pietatea într'o haină pământească,
Căci ar pierde strălucirea și mireazma ei cerească,
Rămânând o năzuință slabă, dându-ți de gândit,
Iară inimii nimica, decât golul osândit.
Farul stins mărește groaza și slăbește siguranța,
Între Scila și Caribda nu mai luptă nici speranța.
Pietății s'a dat taina într'al inimii destin,
S'o conducă tot la bine — orizont înalt, senin;
Subt el s'află proptă vieții orice suflete zdrobite,
Rătăcitul o luminează p'ale lumii căi cernite.

Astfel au crezut strămoșii și cu dor fără de saț,
Practicând cu zel credința subt al Crucii tare braț,
Au luptat pentru triumful 'naltelor idei creștine:
Dumnezeu și Omenire fû deviza lor de bine.
De al jertfei din Golgota adoratul tip, model
Insuflați, averi, vieață au jertfit c'un mare zel.
După El suiră calea grea, în culmea cumpănirii,
Evitând cu grijă panta spre prăpastia peirii,
Căci pribeag nu poate suflet stravagă prin univers,
Cată sprijin, călăuză — Pietatea — 'n 'naltu-i mers.

D'o neglijă nu mai rămâne nici virtuții temelie :
Cult, credință și dreptate toate sunt zădărnice.
Chiar virtuțile creștine, fiice demne lui Christos,
Cu-a lor stemă — caritatea — își perd nimbul luminos ;
Astfel vezi regina nopții că rămâne 'ntunecată,
Când spre dânsa domnul zilei cu privirea-i nu mai cată.
Omenirea 'și duce pasul cu voință spre mormânt,
Tirănia forții — iadul — iar ia sceptrul pe pământ.
Dar dreptatea luptă 'n rolu-i c'o nespusă năzuință,
Ca principiilor sfinte să le dea un corp, ființă
Ș'astfel, tu, cu răutate d'un drept lucru când vorbești,
Sfarmi azilul mângâerii fără să poți să-l reclădești.

Universul e un templu, și Acel ce-l guvernează
Streajă, candelă nestinsă zi și noapte 'n el veghează.
Martor la năpăstuire, cum e și la bunătăți,
Are 'n veci la toate 'n mână și pedepse și răsplăți.
El e Alfa și Omega, și a nu fi nu se poate,
Căci El este *Cel ce este*. Car nu merge fără roate.
El a dat c'o lovitură la *Mișcare* prim semnal...
Și mișcarea se supuse la voință-i machinal.
Spiritul etern d'acuma existența 'și manifestă :
Cerurile-i spun mărirea, universul o atestă
Mintea, ochii văd de-a bine că se mișcă-al lunii car ;
Incotro ? Ai vrea să afli ? Dar și când ți-ar spune chiar
Uimitoarele-i probleme, ce dorești ca să-ți deslege,
Crezi c'ar fi în stare omul ca să poată a le 'nțelege ?
Cum esența Lui îți scapă, astfel și adâncu-i sfat :
Ar câtă să fii ca Dânsul însuși spirit necreat,
Ca să-i poți pricepe planul, însușire rezervată

Sieși, cunoștința cării creaturii n'a fost dată.
Fiu țărânei, prin corp numai, omul e cu ea legat;
Sufletu-i o predomină, făr'a fi predominat
Și 'n tendința ne 'ncetată, înăscută firii sale,
Către-o lume de mistere sboară 'n veșnica lui cale.
Știe bine că ce cade sub ochi, nu mai e mister,
Ce-i dă aripi să se 'nalțe către sfere ce nu pier.
Ce-ar fi fost când nemurirea i-ar stă 'n lumea ce se vede,
Fără alt destin, să n'aibă altceva mai 'nalt a crede?
Dar când vede că destinu-i veșnic jos pe sferă nu-i,
Va respinge el vieța într'o lume ce-i a lui?

*Da, căci sigur omul poate și onest și prob să fie
Fără simțul Pietății. A! un cânt făr' armonie,
Floare nouă, fără farmec și lipsită de odor,
O clădire fără bază, un comet rătăcitor.
Dacă sufletu-ți în lumea de-atari lucruri se complace,
Nu e om ființa care vreă cu ea să se împace.
— Ba e om: el în viață este bun, e drept, corect;
Face binele ce poate, ne 'mputabil subiect.
Practica Religiei în afară, după sine,
Fățărerie-i; suflet mare, fondul el, nu forma ține.
— Tu o zici? sau el o zice? El d'o zice-i fariseu:
Astfel bun la ochii lumii, ipocrit la Dumnezeu,
Faptu-l știe Veghetorul dintr'a inimii cărare,
Care-l desaprobă groaznic și-l izbește cu 'mputare;
Iar d'ar zice chiar că n'are teamă d'ale lui fiori,
Minte! Neron n'are pace nici p'un pat scăldat în flori,
Căci au ghimpi; dar chiar negarea existența-i întărește,
Care-l zbuciumă și 'n ochi-i proprii aspru-l osândește.*

Altfel care 'ți-ar fi arma, ca să lupți să mă convergi?
Și din suflet Adevărul existenței lui să'mi ștergi?
Nu 'mi opune paradoxul unei inimi degradate,
Păgânești; ci cvintesența celii sincere, curate
Și în care în măsura forței dată ei de sus,
Dezvoltat-ai prin cultură germenul într'însa pus.
Sociabilă... 'ntre semeni va 'mplini cu bucurie,
Subt luminile credinței, orice dreaptă datorie.

— Nu el, însă; alți de dânsul faptele acestea spun.
— Tu le știi? — Le cred. — Ei, bine, poate fi cuvântul bun,
Dar din vorbă pân'la faptă e o mare diferență;
S'admit totuși c'aste spuse au de adevăr esență.
Dar, te rog, mai spune-mi, cine i-o fi dat ast cuget sfânt?
— Mintea lui cea sănătoasă și puternicu-i cuvânt.
— Mintea lui! Dar ce e mintea? — Mintea este darul firii
Și de vrei să-ți plac, pot zice, grația Dumnezeirii.
— Bine! Însă definește-mi a cui este? lămurit;
Ori al unei, ori al altei, dată lui spre ce sfârșit?
— Fie dela ori și care, i s'a dat talant să-l crească;
El, datornic bun, lucrează spre folos să-l îmulțească.
— Mă'nvoiesc pentru cuvântul că talantul e un dar;
Însă *dela cine-i* vine? Spune-mi și aceasta clar;
Căci de este darul firii, apoi firea sau natura
Ca materie sau brută, eu nu-mi pot închide gura
Ca să'ntreb: cum piatra, brută, fără minte, poate dà
Dela sine ce ea n'are, făr'd'o lege a cuiva?
Cine i-o fi dat mișcarea ¹⁾, vieța și să-i fie ghidul?
Ce-o fi electricitatea? — Un fluid. — Ce e fluidul
Cel magnetic? Respicat-ai lucru-acesta mai întâi

Și la tot exact să afli taina până'n căpătâi ?
Când vezi bine că fluidul face lucrul ce nu-l știe,
Cum nici tu nu-i știi esența, taina firii în vecie,
Ești silit s'admiți o lege cărui este el supus,
Lege-al cărui'nalt principiu trebuie să-l vezi mai sus.
Vei putea s'aplici fluidul, să produci lucrări de spaimă :
Stăpânirea ce-ai asupra-i sprijinește 'nalta-ți faimă,
Ce-ți-o dete Creatorul ; poți-cu ea să te fălești ;
Dar în taina ce-Și rezervă, nu scrută că rătăcești.
Dela cine ? !... Vezi, păgânii, ca pioși, în zei crezură
Și lor multe sacrificii, chiar umane, le făcură.
Recunoscători naturii, ca zei forța-i adorau
Și în fața zeității respectuoși se 'nfățișau ;
Cu mai mult cuvânt, tu, frate, dă'n lumina ta creștină
Cinste Domnului naturii de a lui mărire plină.

Vai, virtutea nepioasă e o floare pe nisip ;
Se usucă neplantată în fecundul ei princip.
A făcut destul prin sineși omul tristă-experiență
Să se 'nalțe'n culmi morale fără'a cerului clemență.
Mii de ani jertfi la idoli, slăbiciunilor lui sclav ;
Și-a trăit viața — vacul — egoismul lui bolnav.
Nu-și mai suferea nici însuși aberațiile sale,
Ce-i întemnițau ființa sub legi barbare, fatale
Și în lanțu-i de robie cine i-ar fi dat cu act
Libertățile moderne, dacă nu cerescul pact ?
Nu avem prin noi nimica : tot ce-avem în dar ni-s date
Și ființa și viața și suprema libertate,
Cum și forța de'nălțare la izvorul lor bogat,
Cunoștința treptei unde Creatorul ne-a postat.

Cu puțință-ar fi vieața nepioasă, fără bază,
Dacă n'ar cădea asupra-i din senin o vie rază
Și ar fi satisfăcută cu acele pământești,
Renunțând la legătura ei cu tainele cerești :
Să nu aibă scop în lume'nalt, d'aci tot astfel plece,
La destinul ei de vită cugetând cu sânge rece.
Oare mielul nu-i ferice puținel nutreț având ?
Pentruce n'ar fi și omul tot cu el p'o treaptă stând ?
Pentruce privirea-i vastă peste creștetu-i să salte
Ș'un ce tainic să-l tot mâne către cruguri mai înalte ?
Pe când nașterea și moartea sunt, zici, singuru-i destin,
Doui nori ce în întuneric ca'ntr'o temniță îl țin ?

O, nu ! nu ! căci Pietatea e coroană la Morală
Și mănos răsfărânge-asupra-i strălucirea ei regală.
Rădăcina amândoror este'n sufletul uman
Și durabile ca dânsul stau cu el p'acelaș plan :
Ca unite să le aibă el în crize dureroase
Ancore pe marea vieții, torțe'n nopți întunecoase
Și'n doritul port ducându-l, pe un țărm mângâitor,
Să susțină'n calea lumii pe truditul-i călător.

Zici că vulgul n'are'n sine dor înalt de fericire...
Dar nu vezi că'n șase zile de titanică trudire
El muncește ca să guste o plăcere-a șaptea zi,
Ce n'o poate satisface, ne'ncetând d'a tot dori ?
Azi când lupta încordată, într'un timp atât de silnic,
L-amărăște și-l robește numai pentru traiul zilnic,
Chiar uitând că vieața însăși este cel mai 'nalt mister
Destinat ca să-i ridice ochii inimii spre cer,

Totuși dânsul în instinctul tainic care îl domină,
Sărbătoarea 'și amintește datoria lui creștină,
Când la sunetul de clopot ce răzbate 'n sus și 'n jos,
Gânditor stă 'n pragul casei și răpit d'un simț pios,
Se descopere îndată și își face sfântă Cruce ;
Cugetarea ce-l absoarbe, spune-mi, unde îl conduce,
Când el alt nu vede 'n juru-i? Spune-mi, o, amicul meu,
Dacă gândul lui atuncea nu e sus la Dumnezeu ?

Când tu vrei să faci un bine, speră de sigur folosire ;
Nu-ți arunci în lac sudoarea, altfel risci o osândire.
Un ostaș închină țării valorosul lui curaj,
Un poet la frumusețe mii sonete în omaj ;
Iar fecioara dalba-i floare la himenul ei ferice ;
Un bun rege, țării vieața, ca poporul să 'și ridice :
Astfel sfânta Pietate, simț ce are subiect
Pe Cel-veșnic, orice bine îl închină Lui direct,
Luând darul să răverse, ca din cupe aurite,
O cearască ambrozie sufletelor dogorite.
Adăpat din ea un suflet va înțelege-a mulțumi
Ori și cui când binefaceri dela dânsul ar primi.
Boul își cunoaște domnul, cum și iesleade mîncare ²⁾ ;
De prin selbe'n zori se 'nalță către ceruri o cântare ;
Dar, de cât al păsăruicii imn spontan, mulțămitor,
Cată mult mai cald să fie cel din suflet simțitor.

O, simțire roditoare ! sentiment al Pietății !
Far în calea veșniciei, stemă, nimb moralității ;
Sfânt blazon legat virtuții și nobleții sufletești ;
Talisman, din slabi atleți faci pentru-arenele cerești.

Fără tine pasul lumii, sterp de 'nalte ideale,
Subt nori seci, fără de apă, trece stins a vieții cale.
Căci te 'ntrebi de sancțiunea ce alt nu ți-o poate da,
Cât trăești în statul lumii și cât lumea nu-i a ta.
Existența legii face fapta rea 'n ponos să fie,
Lipsa ei desființează a pedepsei temelie³⁾.
Dacă'n templu nu e nimeni, oare nu pot zice eu:
Când lipsesc adoratorii, pentru ce-ar fi Dumnezeu?
Și apoi ce poate face și ce a făcut știința,
Rațiunea cea profană, ce și-a pus din greu silința
Să rezolve cestiunea Marelui necunoscut?
Nu pot zice'n punctu-acesta că procesul și-a pierdut?

Dar cum nu admiți hazardul, nici nu pui la îndoială
Cauza începătoare și cu ea pe cea finală, —
Căci te'nvinge-al Omenirii strigăt forte, unanim,
Răsbătând din sfere 'n cruguri, lumi ce nu le mai zărim;
Ba-l admiri cu drag și 'n glasul tăinuit al unei ierbe,
In ghețari ca și în zone unde apa'n clocot fierbe;
In răsunetul sihastru al verdoaselor păduri,
In plăcutul cânt de paseri și-a insectelor susuri;
Intr'o floare ce'ți surâde în colorii vii, brillante,
Dulci ca raze ce din soare curg sub ochiu-ți radiante;
In structura-i, țesătura-i delicată cu prisos,
Ca și'n forma-i elegantă și profumu-i delicios;
In a zilelor de vară strălucire aurie,
Intr'a bolții de deasupra-ți față dulce, azurie;
In steloasa horă-a nopții jucătoare 'n univers,
In întinderea câmpiei și 'n al undelor lin mers;
În cereasca armonie, aer, ape, unde line,

Intocmire minunată, ceruri de mărire pline ;
In controlul ce-ți aprobă fericitele lucrări,
Al Eternului custode într'a inimii cărări ;
In instinctul păsăruicii, cauză necunoscută,
Cum ea 'și face cuibulețul, artă cărui e recrută,
Și cu drag și-l mobilează ; iar micuții golășei
Aninați în el, jos nu cad ; apoi seama când mai iei,
Te uimești de curăția ce 'n el strict toți o păstrează,
Fenomen ce ca un soare, frate, 'n ochiu-ți scântează
Și d'atâta prevedere care nu poți s'o explici,
Ci uimit privești minunea, neputând s'o contrazici ; —
Nu fû dreptă socotința sfinților ce se jertfiră,
Sentimentul Pietății pentru trai de-l întăriră ?
Sentiment sublim cu bază în *Acel ce e* — real,
Existent, *Necunoscutul* — spirit, adevăr moral.
Stimă celui ce-ți arată soarele ce nu apune,
Ca lumină 'n întuneric, promotor al faptei bune,
Care-și are 'mpărăția chiar în veșnicul cuvânt,
Nesupus înșelăciunii, dintre toate cel mai sfânt !
Cunoscut fû în Iudeea, nu și 'n Grecia odată ;
Dar și una ș'alta templul l-a făcut, cum se constată ;
Și Acela ce 'n Elada încă nu eră știut,
Trecând timpii neștiinței, devenit-a cunoscut. ⁴⁾

* * *

In mireazma de tămâe, ce blând fumegă 'n altare,
Răpit sufletul se 'nalță d'o pioasă cugetare
Și-ajutat de al credinței zbor înalt, străbătător,
El zărește 'n tot și 'n sine un motiv strălucitor.
Mic e omul, dar răsfrânge raza razelor divină

Și 'n reflexu-i este splendid ca lumina din lumină.
Astfel faptele pioase, ce prin veacuri strălucesc
Și 'n vestigii de mărire binele îl proslăvesc,
Ca o jertfă fumegândă, dintr'a lăcrărilor vale,
Iși deschid subt bolte sacre zbor p'a cerurilor cale;
Dreptul Jude cu nestinsu-I nimb le va încunună,
Ca nici timp, vecie, moarte să le poată 'ntunecă.

CANTUL III.

ROMÂNIA ARE SFINȚI. — LEGI DE CONTOPIRE ALE POPOARELOR. — FORȚE DE ACELAȘ NUME ȘI CONTRARE. — NECESITATEA REFORMEI ÎN VECHEA RELIGIUNE MOZAICĂ. — LEGEA EVANGELICĂ. — APOSTOLUL ANDREIU. — PRIMELE CONVERTIRI. — SFINȚII INN, PINN ȘI RIMM. — DOUĂ CĂI. — MOARTEA SF. MARTIRI. — LAUDE VIRTUȚII LOR.

Tacă gurile profane ce bârfesc că România
N'a produs bărbați d'elită, sfinți, în suflet cu tăria
D'a muri, martiri ai legii, pildă 'naltă printre frați,
În trecut și până astăzi, și a fi canonizați.
Tacă! nume, fapte bune din timpuri vechi de sfinți lucrate,
Prăfuite 'n zborul vremii bătrânești d'activitate,
La lumină tot cu timpul, revenind din ani la zi,
Demne de apoteoză, sus ca soări vor străluci.
Jertfa lor, pios adusă, a trecut în veșnicie
Și nu poate fi vr'odată stinsă de zădărnice.
A nega un fapt veridic că Românii nu au sfinți,
Zi mai bine că Romanii nu sunt bunii lor părinți
Și n'au fost adepți credinței cu convingere deplină,
Ca să lase după dânșii vr'o lăstare pur creștină.
Rog, ia 'n mână harta lumii, cată 'n ea sub cer senin
Și-mi arată pe un singur cât de mic popor creștin,

Să nu-și aibă el martirii, luptători pentru credință,
Mii și sute ce-și jertfiră tot, și propria ființă.
Ca să negi, tu, Pietatea și credința la strămoși,
Dovedind învinuirea cum că n'au fost inimoși,
Va să negi nu numai faptul că domnind aici Romanii,
Cu ei nu sunt coloniștii, militarii, veteranii ;
Ci și dreptul ce credința li-l dă lor de a muri
Pentru ea, — drept dupe care un creștin perfect ar fi.
Va să negi că din elita Romei nici cum bănuiești
De adepți Creștinătății n'au fost dâșii osândiții
La exil p'aceste locuri, fapt atât de evident,
Că'mi cruț sarcina d'a-l crede necesar ca argument.
Zic atâta că pământul ce-l călcără ei cu pașii,
Poartă urma lor adâncă, sorțul printre toți urmașii.
Rupă-se odată vâlul de pre numele lor sfânt,
Și să nu mai stea lumina subț obroc ca în mormânt.

Poate vrei să zici că sfântul sfânt e și cu sfinții spiță,
Dar cu sângele, cu neamul nu e și Român de viță...
Totuși, neavând stampilă, semn pe frunte ca Român,
Când el moare 'n legea țării cei creștine, e păgân ?
Nu cumva la neprieteni, Doamne, inima le sburdă
Ca să'ncerce ași susține teza lor în fond absurdă :
Să probezi că azi Românul e Român în țara lui
Și 'n origina-i străveche amestecătură nu-i ? !
Ce popor creștin din cercul Europei ar susține
Că în contopire-i parte dela altul nu-i revine ?
Apoi legile creștine ce sclavia distrugau,
De credință socoteală, nu de viță, neam, țineau.

În familia creștină e noblețea de virtute,
Chiar și veacuri mai din urmă au exemple mii și sute.

Contopirea e supusă unor legi, unui proces
Ce'n Istorie domnește într'un mare interes.
Căutați-l adevărul contopirii, simlării
Unui neam nu'n forța brută, fizică a întrupării,
Nici în legi ce au de faur chiar al patimilor joc,
N'au lumina, nici căldura sufletului cu sfânt foc;
Ci în taina de vieță cu nădejde și credință,
Ideal înalt și care cată-a trece'n conștiință
Din puterea cării naște libertatea 'ntr'un popor,
Înțeleasă creștinește, cu sorți buni în viitor.
Sufletul se alipește de un altu-a cărui lege
E divină și-o iubește și ca normă și-o alege,
Căci într'însa e puterea rațiunii cei cerești,
Infalibilă, eternă, nu acelei omenești
Ce se 'ntunecă de patimi și zmințelei se supune;
Ci acelei ce creiază și erorii se opune —
Lege, suflet la popoare, sfânt principiu permanent
Ce lucrează în lumină absolut, independent
Față d'altul slab cu care — conlegat în aparență —
Îl primează, fermentându-l în puternica-i esență.
Iată-i forța de vieță, de cât care alta nu-i,
Ce-l servește 'n contopire, forța cea morală-a lui.
A fluidului magnetic vezi electrica-i lucrare:
Forțele d'aceiaș nume se resping pe când contrare
Se unesc în contopire, devenind atât de tari,
În cât mintea se 'nspăimântă de efectele lor mari.
Creștinismul — ultimatul de neperitoare formă

Ce-a 'mbrăcat-o sentimentul cel mai 'nalt pe veci ca normă,
Sentimentul sfânt al lumii, cult sublim ce-a pus sfârșit
Dării legilor morale, har ce lui s'a cuvenit, —
Priimește 'n sânul-i neamuri de contrare legi, credințe,
Intrupându-le 'ntr'un suflet cu cucernice dorințe.

În respingerea de forțe ce acelaș nume au,
Vezi discordia 'ntre frații cari la sânul mamei stau,
Dar cel rău ce-odată 'n ceruri turburat-a armonia,
Printre ei încearcă arma șăși revindece mândria;
Astfel s'au văzut țări, state înflorind prin timpi frumos,
Însă shizma face două slabe dintr'un stat vânos.
Actul forței ne-arată legi ce'n sine nu's fatale,
Căci lovesc pe 'nfrângătorii lași ai legilor morale.
Ei culeg în calea vieții numai ce au semănat,
Pentru că lucrează 'n contra dreptului nealterat —
Drept ce 'n cumpăna cerească neîmpiedicat înclină,
Subt puterea-i atractivă, ce-i condamnă la ruină.
D'aste legi, umbriți strămoșii, au luptat ca niște lei
Sprijiniți pe al credinței tare, neclintit temei,
Ca s'atingă unitatea neamului d'acelaș nume,
Spulberând fatala shizmă ca clăbucul unei spume.
Floarea lasă amintire de profumu-i delicios,
Ei lăsară jertfe scumpe, demne fiice lui Christos.

La venirea sa în lume — o epocă mult dorită —
Găsi Mielul din Golgota viea lui păraginită.
Fariseii, cărturarii absorbiți de străinism,
Spurcau legea prin eresuri introduse 'n Mozaism.
O reformă 'n senzu-acesta eră prea neapărată ¹⁾;

În palate străbătuse semnul ordinei secrete,
Scut matroanelor creștine și al tinerelor fete.
Adorat d'atuncea încă, prin femei triumfă,
Căci căzutul prin femei, tot prin ea se ridică.
Astfel Eva ce 'n raiu fuse de vulpeanul amăgită,
Prin Fecioara strănepoată de ponos fu 'ndreptățită.

Doi frați gemeni, fii lui Faust, renumit patrician
Și-al lor frate mic, Clemente, sânge nobil de roman,
Câteși trei ajunși în vârsta ce vrea totul a 'nțelege
Și de cauze primare și finale să se lege,
Trei nepoți ai lui Tiberiu, între tineri străluciți,
Vizitând ei Palestina — și de Pètru convertiți —
Se 'nrolaseră în ceata ce'n palat chiar se formase,
Unde din patriciene Creștinismul numărased
Pe Domnilla, logodită cu acel vestit bărbat,
Marcu Aureliu care fuse 'n urmă împărat.
Ea, nepoata lui Clemente și amică a Plotinei,
Soața lui Traian, adesea face vizite reginei.
Liberă având intrarea până la imperator,
Convertise pe Drossida, al coroanei scump odor.
Principesa înrolată, forte în religiune,
Avea și ea de amice cinci patriciene june,
Consângene cu Domnilla. Botezată în ascuns
De Clement ce după Petru Romei Episcop fù uns,
În acea societate a femeilor creștine
Fiica lui Traian, novice, aveà sarcine divine:
De a cercetă pe sfinții suferinzi prin închisori,
Morții să se 'nmormânteze cu distinsele onori
Și doctrina salvatoare s'o propage cu tot zelul

Susținând-o cu căldură până-și va atinge țelul.
Mai adese ori prin aur soarta multora 'ndulcea
Și pe prigonii legii ca un înger mângâea.

Când părinții ei voră ca s'o dea 'n căsătorie
După Aeliu Adrianus, destinat la 'mpărăție,
Logodită cu acesta contra hotărîrii ei
D'a urmă celibatară glasul Evangheliei,
Ea începe să desvoalte și mai mare-activitate
Decât cele cinci fecioare mai 'nainte-i creștinate.
Legătura dintre ele dând câtva de bănuț,
Lucrul n'avea să rămână mult timp nedescoperit.
Chiar Plotina 'mpărăteasa, zeilor penați fidelă,
Ce de mult se declarase Creștinizmului rebelă.
Începă ca să-și formeze de Drossida un prepus
Și pe care cu grăbire lui Traian i l-a și spus.

Tot palatul e'n mișcare, spionajul și începe,
Din mișcările Drossidei taina prinde-a se pricepe
Și surprinsă 'n convorbire cu prietenele ei,
Ce pronau doctrina nouă și desprețuiau pe zei,
Pe Traian și pe Plotina sclavii îi înștiințară
Și'n secret venind ei înșiși, adevărul îl aflară.
Când Traian văză pe fată cu amicele-i vorbind
Și ideile creștine ca și ele 'mpărtășind,
Se aprinde de mânie. Pe d'oparte dojenește
Cu asprime pe Drossida, la custozi le poruncește
Subt arest sever s'o țină și să-i fie interzis
Orice sfaturi cu creștinii, fie'n vorbă, fie'n scris;
Iar pe d'alta le ordonă să arunce 'n închisoare

Pe amicele Drossidei, credincioasele fecioare,
Pentru marea cutezanță ce avură d'au intrat
Să propage Creștinismul până chiar și în palat
Între membrii de aproape ai familiei regale,
Ei, conservatori de datini și de legile morale.

Gloriosul imperator, țării sale tare scut,
De curând dedese ordin cu coprinsul cunoscut
Ca să persecute numai pe acei găsiți culpabili,
Conform legii în vigoare și cu probele palpabili,
Care ordin dat fu 'n baza referatului trimis
D'al Bitiniei proconsul, Pliniu, care i-a fost scris
Că creștinii au de culpă numai pentru că se 'nchină
Lui Christos — divinitate, — în religia creștină.
Dar acum Traian când vede Creștinismul cât s'a 'ntins
În imperiu și 'ntre nobili rădăcini adânci a prins,
Se încruntă, noi măsuri ia, pline de severitate:
Să ucidă pe oricare trece la Creștinătate.
Astfel, dupe ce 'n tot felul eu cruzime a muncit
Pe acele cinci fecioare pân' ce forța le-a zleit,
Fără să le pervertească, ordonă să le omoare
Prin de săbie tăere, moarte zisă de onoare.

Totodată împăratul porunci lui Mamertin,
Marele prefect al Romei, ca pe-Episcopul creștin
De aci, pe sfântul Climent, să-l trimită în exiliu
La Cherson, cu doi discipoli, creștinați, Fiv și Corniliu,
Unde și perî martirul; căci fu 'n mare aruncat
Și de unde de discipoli, scos fiind și îngropat
La un loc pe țărmul mării, d'aci moaștele lui sfinte

Duse-au fost apoi la Roma, cării fost-a bun părinte.²⁾
Astfel s'a sfârșit martirul care tânăr chiar fiind,
A văzut politeismul pasul în amurg grăbind
Ș-a lucrat cu zel d'Apostol prin junimea progresistă
Ce-adoptând credința nouă, generos în ea persistă,
Și'n a cării frunte fuse dânsul, demn învățător
Și amicele Drossidei ce-au plătit cu viața lor
Sacru zel pentru credința lui Christos, iubitul mire,
Care le-a 'mpletit cununa pentru sfânta nemurire.

În dizgrație Drossida anii, zilele-și treceă;
De opt ani Plotina zilnic mari silințe depunea
Tot sperând c'a lor odraslă, de zei mari înduplecată,
La alegerea făcută hotărî-se-va odată.
Dar, mai tare decât zeii, rezolută a rămas
În refuz; și 'n căsnicie n'a voit să facă pas.
Stă subț pază, fără s'aibă nici chiar voea unei sclave
Opt ani; suferă-al Plotinei foc ca 'n sânul unei lave.
Presimțind că e aproape de al zilelor apus,
Chiamă pe părinți la dânsa și cu graiu vădit le-a spus
Că de opt ani botezată este ea, deci e creștină.
Traian spumă de mânie, cupa de venin e plină.
Amărit d'atâta jale și cu seamă ațâțat
De Plotina, mai severe ordine acum a dat
Să'nțețească prigonirea. Iar Drossida fericită
Că d'acum cununa vieții cei eterne-i stă gătită,
Dup'un lung arest și care, subminând viața ei,
Îi stingeă în tot momentul ale zilelor scânteii,
Iar pământul pentru dânsa n'avea fără numai fiere
Și venin de șerpi, d'aspide ca să-i ofere'n durere,

Inger, zbor își ia spre ceruri sufletu-i călăuzit
De iubirea ce în lume pentru semen l-a'ncălzit.

Și rămâne'n cartea lumii, fără nici o prigonire,
Adevărul că din sfere tot mai 'nalte 'n omenire
A purces iubirea caldă, ca'n amaruri și dureri
C'o dulceață îngerească să-i reverse mângâeri.
Din acele straturi 'nalte pogori regenerarea
Sângelui latin, mai putred, îmbunătățindu-i starea
Și-l feri de trista soartă ce lovi p'Asirieni
Și pe alte vechi popoare, ca pe Perși, Babiloneni.
Creștinismul chiamă'n sânu-i pe toți : mari, mici d'opotrivă,
Dar prin cei mai buni dă tonul de urmare progresivă.
Prin el cinci odrasle june ies din arborul roman,
Ca s'atingă'n pasul lumii țelul cel mai'nalt, uman ;
Căci Acel-ce-a 'ntins pe Cruce brațul în a Sa putere,
Sprijini poporul rege să nu piară în cădere.

* * *

Bucură-te, o Domnita, tu, nepoata lui Clement ; ³⁾
Galini, lui Sever fiie, suflet sfintei legi fervent ;
Alexandra 'mpărăteasă, lui Dioclețian soție,
Augustina-a lui Maxențiu și tu, inger, ce-ai fost fiie ⁴⁾
Lui Traian, străbunul nostru, neuitat imperator,
Care'n Dacia plantat-a un altoi cu viitor.
Bucură-te, Plautila, tu, femee consulară,
Cu rol sfânt d'Apostoliță, căci din suflet te urmară
Ale tale-apropiate scumpe, nobile lăstări,
Cum fû sfânta Domițila ⁵⁾, p'ale Golgotei cărări.
Creștinate, voi, grăbirăți o mișcare de reformă

Ce'n vieața lumii dete Evanghelia ca normă.
Voi urmarăți propagarea adevărului creștin,
După pilda Mamei sfinte a Cuvântului divin,
Cum și-a celor ce-o 'nsoțiră în durerile-i amare
Pân'la Cruce și continuu dup'a Fiului 'nălțare,
Ca Ioana, Salomia, cu devotament egal,
Ca Maria a lui Iacob și Maria din Magdal,
Ca să duceți mai departe opera justificării
Din cădere a strămoașei prin cea a regenerării.
Bucurați-vă 'n lumina neapusei veșnicii,
Noui lăstari cu nouă vieața între-ai Romei sfinți copii.

CÂNTUL V

FIUL LUI GORDIAN. — MERCURIE, DUCE ARMATELOR DIN DACIA TRAIANĂ. — GELOZIE — TRĂDARE. — TĂRIA CARACTERULU CREȘTIN. — ZĂDĂRNICIREA SILINTELOR LUI DECIU. — SENTINȚA. — CAPADOCIA. — RELAȚII BISERICEȘTI. — PRIMELE SENTIMENTE ÎNALTE. — LAUDA MARTIRULUI.

221—250 d. Ch.

Saltă, scumpă Românie; primăvara zâmbitoare
În grădina vieții tale îți aduce încă-o floare.
Gordian, ostaș de frunte, Scit de neam, la noi născut,
Între-ai Daciei traiane cetățeni recunoscute;
Din serviciul armatei, terminat cu multă fală,
Când în Dacia se 'ntoarce bravu 'n țara lui natală,
Poartă titlul de onoare, cel de cetățean roman,
Printre marile familii promovate de Traian.
Dintre fiii săi, Mercuriu, cel mai mare în etate,
Urmând tatălui, în oaste fû 'nrolat cu demnitate.
Oficer în legionul zis Martensis, mare cin,
Din Armenii, vine 'n Dacii sub voivodul Saturnin
Și 'n războaiele cu Goții ce Romanii le purtară,
Se desăvârși ostașul bine 'n arta militară.
Prea distins prin mari succese și triumful repurtat,

Când pe capul Got în luptă el cu spada l-a tăiat
Deciu, plin de admirare de bravura-i laudată,
Il înalță 'n rang de Duce peste-a Daciei armată ¹⁾.

Din nou Goții se ridică. Nu sunt valuri pe ocean,
Câte's oștile barbare pe pământul Dacian.
Roma căută să aibă o armată întreită,
Să pareze lovitura ce-i stă 'n față pregătită.
Ca răpit d'orcanul groaznic Deciu pleacă furios,
Vine 'n Dacia 'n persoană și, în cel mai sângeros
Din rezbelele cu Goții, prin bătaie îi desface
Și-i reduce astădată a veni să ceară pace.
El mai stă câtva 'n mijlocul bravelor lui legiuni,
Să-și întinză mai departe belici operațiuni.
Dar Mercuriu ce fusese chiar din casa părintească
Introdus d'un moș, bunicu-i, în credința creștinească,
Fapt vădit din chiar cuvântul zis de tat'său Gordian,
Când Mercuriu vrea să plece contra cruntului dușman :
«Mergi, o fiule, ș'odată biruința câștigată,
«Tu pe Domnul Dumnezeuul tău să nu-l uiți niciodată,
«Căci ferice e ostașul Impăratului ceresc,
«Căpătând cununi și lauri ce 'n veci nu se vestejesc ;
«Din nimica universul El creând îl stăpânește,
«Celor vii și morți virtutea, singur drept, o răsplătește,»
După lupta cu succesul minunat, și-a amintit
Datoria către Domnul ce 'n războiul l-a întărit.
Astfel vorbele ce-i zise credinciosul lui părinte,
El, cu multă 'nțelepciune cântărindu-le în minte,
Gându-i 'nalt se umilește și 'n suspin își zice : «Vai,
«Nu cumva subț mîna morții, lut slab, contra-i tu luptai

«Subt săgeți înveninate și izbiri fulgerătoare
«De securi, de spade late și de lănci scânteitoare ?
«De stejar odraslă verde, veșted azi, uscat sunt eu,
«Rădăcina cunoștinței neavând'o 'n Dumnezeu.
«Oare nu din întuneric m'a scos Domnul la lumină,
«Ca să fiu viu întru Dânsul și în Legea lui divină ?
«Sunt convins de adevărul Creștinismului înalt
«Și nimic mai sfânt, demn, nobil nu cunosc pe lume alt».

Zice-acestea și în suflet simte tainica putere
Ce-l decide să ia moarte de martir când i s'ar cere
Și din ăst moment începe c'un dor sfânt a studia
Evangelhia pe care cu succes o propagă
Între frații săi de arme, în secret, se înțelege,
Pentru goana rădicată de păgânii fără lege.

Prigonirea de subt Deciu, dintre toate pân'aci
Cea mai cruntă, pe Mercuriu foarte tare îl mână ;
Căci el nu putea ucide p'ai săi frați de o credință,
În misterul cării și el s'altoise cu dorință
Prin bunicul său din Azii, Scit, acum romanizat
Aci 'n Dacia traiană : fapt istoric vederat.
Transformat în nou Apostol, noi principii cată bază
La imperiul cel putred ce amenință să cază.

Într'o zi când el dă sfaturi din izvor dumnezeesc
La novici, veni la dânsul un trimis împărătesc
Ce-l anunță că 'mpăratul l-a chemat în grab să vină
Cu elita militară un războinic sfat să țină.
Dar răspunsul ce i-l dete fû că-i bolnav, zace 'n pat

Și nu poate pentru astăzi ca să vină la palat ²⁾
Deciu care fără dânsul nu putea să opineze,
Amână pe altădată sfatul să delibereze.
Terminat odată planul, Deciu 'naltei adunări
li propune a se face cuvenite invitări
Ca 'ntr-o zi, mari, mici, la templu toți să vie din oficiu
Ca s'aducă Artemidei ³⁾ legiuitul sacrificiu.
D'ocamdată-Arhistrategul a se divulgă nevrând,
Vine 'n templu cu'mpăratul; dar cum altele-avea 'n gând,
Se strecoară, iese 'n taină, la majorul stat s'oprește;
Iară inima-i creștină planuri creștinești croiește...
Cum pornise spre cădere marele colos roman,
Poate că Arhistrategul proiectase vre-un plan.
Ce? o Dacie română, mare și independentă,
N'ar fi fost o cestiune românească și prudentă?
Însă, cine 'n cerul păcii turburare a produs?
Focul luptei dintre îngeri cine 'n ceata lor l-a pus?
Pe strămoși din raiu ferice cine pusu-i-a pe fugă?
Și pământul îl deschise sânge inocent să sugă?
Dar războaiele civile cine oare le-a aprins
Și ființa multor state ca un fum în vânt a stins?
Vai, invidia, mândria cauzară-atâtea rele
Și pân'azi aceleași fapte le repetă 'n lume ele!

Glorioasele succese ale marelui Voivod:
Vitejia, iscusința, al ostașilor isvod,
De privirile pizmașe nu erau văzute bine;
Inima ce-ascunde pizmă n'are zile 'n veci senine.
Catul, favorit lui Deciu, iar Voivodului vrăjmaș,
Folosindu-se d'absență-i, se transformă în ploscaș

Și găsește că momentul a sosit ca să-și răzbune.
 Vine și fără de scrupul împăratului îi spune
 Că 'ntre primii capi e unul care 'n ăst solemn moment
 Dela sacra datorie a serbării e absent.
 Împăratul se încruntă, pe figură-i un nor trece ;
 Iar pe frunte-i se revarsă stropuri de sudoare rece.
 La ieșire-și dă urechea șarpelui amăgitor,
 Care cu perfida-i limbă mușcă 'n chipul următor :
 «Glorioase împărate, vingător ne 'nvins în lume
 «Și ales în stăpânire de zei mari cu veșnic nume,
 «Te îndură, blând ascultă fapt impiu, neauzit :
 «Cel pe care la mărire dreapta-ți mână l-a suit,
 «Cu refuzul vă răspunde, căci preferă ca să fugă,
 «Și la templu nu ia parte lângă voi, ca azi, la rugă.»
 — «Cum? și cine-ar fi acela care, la un gând cu noi,
 «Nu dă jertfă Artemidei ce ajută pe eroi?»
 A'ntrebat imperatorul, cărui Catul îi răspunde :
 «Sfetnicul Mercuriu care, de un timp, vădit s'ascunde
 «La pioasele servicii ce la capiște se fac,
 «Când iau parte d'opotrivă mare, mic, bogat, sărac.»
 — «Oare nu bârfeiți asupra-i din vr'o ură, rea voință?
 «Nu ascult; cătă-voiu însu-mi cu o dreaptă socotință
 «Ca să aflu adevărul, care, de va fi contrar,
 «Calomniatorul fi-va pedepsit ca un tâlhar;
 «Iar de-o fi ce se afirmă prin indiciile voastre,
 «Noi pe defensorii legii și împărăției noastre
 «Cu mari daruri și onoare ști-vom ca să-i răsplătim;
 «Iar înfracțiunea legii exemplar s'o pedepsim.»

Zice și la Generalul ca să-l cheme 'n grab trimise.
El venind, salută; Deciu aste vorbe-atunci îi zise:
«Informații serioase priimind acum recent
«Relative la purtare-ți, de acum te fac atent
«Sincer să răspunzi cum cere strălucita-ți demnitate,
«Făr' să pui la încercare marea-mi generozitate.
«Sunt născut cam p'aste locuri, ⁴⁾ unde văd că mult s'a 'ntins
«O credință nouă 'n cursa cării mulți Romani s'au prins.
«Ei disprețuiesc străbuna pietate către zei
«Și se 'nchină ereziei celei noui mai mulți din ei.
«Fiu uzanțelor străbune, vreau ca aste țări iubite
«Să le văd de azi-nainte ca odată re'nflorite
«Prin credința datorită către zeii tutelari,
«Practicată mai cu seamă de familiile mari;
«Căci exemplul dat de ele știi ce mult influențează
«Stratele inferioare cari pe cei mari imitează.
«Deci speranța-mi în elita patriei o pun azi eu,
«In al cării cerc te afli și tu, Generalul meu.
«Ce? numindu-te eu Duce peste oști avut-am oare
«Ca să-ți dau decât aceasta altă probă de onoare?
«Pentru ce favoarea noastră ai disprețuit atât
«Și la zei, neadorându-i, nu dai cultul hotărît?»

Cunoscû Voivodu 'ndată dincotro venia mânia
Împăratului; ș'ast' dată, într'armat cu bărbăția
Inimii, se dă pe față, declarând că e creștin,
Din părinți creștini, servi și ei Adevărului divin.
Ca să sfarme briliantul pune-acum în joc tiranul
Arteficii meditate. Ca să-și execute planul,
Îl amenință că-i smulge semnele de demnități

Și că 'n fața ostășimei le va rupe în bucăți.
Parte cu promisiunea, apoi carcera, bătaia;
Parte cu 'ngrozirea morții: crucea, sabia, vâpaia
Deciu crede să triumfe; însă, tot va fi 'n deșert;
La strujirile 'nfocate briliantul e inert.

«Mergi, îi zice împăratul; intră 'n rațiunea dreaptă,
«Altfel perzi ori-ce favoare: stigma, ferul te așteaptă.»
Ca săgeata în iușeală trece faptul peste tot,
Limbi viclene la iveală câte nici nu sunt, le scot.
Curg învinuiri la Deciu pline d'animozitate;
El convoacă un consiliu ca să fie judecate.
Sfântul e chemat de față. Deciu care prezidă,
Indulgent la 'nvinuiri noi ce nedrept i se 'mpută,
Trece rapid peste toate pentru ca să-i amintească
De încrederea, favoarea și onoarea 'mpărătească,
Ce perzându-le, devine vinovat și urgisit
Și-l provoacă să renege Creștinismul prigonit.
Dar Martirul îi răspunde: «Cinstea ta cu tine fie;
«Îți depun până la una câte zici că mi-ai dat mie.
«Gol născutu-m'am din mamă, gol plecă-voiu dintr'ai mei,
«Căci eu nu cu ajutorul mincinoșilor tăi zei
«Repurtat-am biruința; ci cu ajutorul tare
«Ce mi-a dat Imperatorul nemuririi, Acel care
«Din nimica universul cu cuvântul l-a creat,
«Singur Unul cu ființa, Dumnezeu adevărat.»

Pe când Deciu îl ascultă, încruntat ca un balaur,
Sfântul îi aruncă 'n față ostășescul brâu de aur
Și eșarfe și insignii, declarând cu glasul lin:

«Ascultați toți cei de față și aflați că *sunt creștin.*»
Deciu mut, uimit cu totul, cată lung, tăcut la sfântul;
I se pare că el încă nu 'i-a prins deplin cuvântul.
Ii admiră tipul, darul frumuseții cei trupești
Și statura bărbătească; apoi daruri sufletești,
Maiestatea ostășească, răvărsată p'a lui față
Rumenă și 'nfloritoare, fire plină de vieață.
După ce-și revine 'n sine, deșteptat ca dintr'un vis,
Deciu furios dă ordin ca să fie sfântu 'nchis,
Socotind că dânsul încă n'a 'nțeles deplin favoarea
Ce cu drag i-a hărăzit-o, prețuindu-i drept valoarea.
Dus la carceră martirul este vesel, radios
Că el suferă trupește pentru legea lui Christos.

Iar a doua zi 'n pretoriu când martirul stă 'nainte,
Deciu crud fixându-l zice următoarele cuvinte:
«Astfel de onoare meriți pentru nebunia ta;
«Criminal comun, tu, astăzi vii în față-ne a stă.»
Sfântul îi răspunde: «Sufer soarta ce mi se cuvine
«Pentru Domnul meu, căci, iată, tu ieși astăzi dela mine
«Demnitatea peritoare, pe când blândul meu stăpân
«Imi prodigă pe acelea ce nu pier, ci 'n veci rămân.»
Întrebat ași spune neamul, starea, țara lui natală,
«Scit românizat cu neamul sunt, a zis cu îndrăzneală.
«Patria-mi este cetatea Impăratului de sus,
«Cea eternă, und'm'așteaptă dulcele meu Iisus».
Deciu replicând atuncea: «Pentru ce-ți uiți datoria
«S'adori zeii după datini și să-ți ții dregătoria?
«Ori dorești să fii dat morții cu cruzime torturat?
«Spune mai de grab, căci astăzi pentru asta ești chemat.»

El răspunde: «Pentru asta mă prezint aicea ție
«Hotărît a te învinge, suportând cu bucurie
«Ori și ce. Zleește-ți dară arsenalul de torturi,
«Căci am pavăză credința contra zeilor impuri».

Convins Deciu că nu poate vr'o izbândă ca să poarte,
Contra Sfântului pronunță hotărârea cea de moarte:
«Pe Mercuriu ce pe zeii buni el i-a desprețuit
«Și porunca blândă-a noastră în nimic a socotit,
«Stăpânirea 'naltă-a noastră ca pedeapsă-l osândește
«La de sabie tăiere. Totodată poruncește
«Dus a fi 'n Capadochia și-acolò decapitat,
«Pildă 'nfrângerii la legea cării este vinovat».

Ridicat d'ostași îngrabă și legat, pe cal pus sfântul,
Calea Aziei luară unde-i stă deschis mormântul.
În cetate cum sosiră, la prefect întâi condus,
Din al cărui ordin este într'un car funebru pus,
Transportat apoi la locul destinat pentru tăiere
P'esafoad, îl execută într'a tuturor vedere.
Astfel își luă martirul sbor spre cer victorios,
P'al său creștet purtând nimbul nemuririi luminos,
În a lunii lui Noembre douăzeci și patru zile:
Zei, imperiu, tot se zbate în convulsiuni febrile.
A trecut la veșnicie Ducele distrugător
Degradării generale ce domniă 'n păgân popor,
În exemple scandaloase, la Romani legi devenite,
Încrustate'n obiceiuri rele, zeilor iubite
Și'n Cezaria⁵⁾ în care și-a luat spre ceruri zbor,
Mângăere sfinte moaște ne-a lăsat în scump odor.

Pentru ce tiranul Deciu ordonat-a astădată
Să ucidă pc Mercuriu într'o țară depărtată ?
Om de arme, obiectul mării admirațiuni,
Cu amici, consângi cu nume și iubit de legiuni,
Cu 'nsușiri de om politic și Arhistrateg d'elită,
Din părinți, străbuni cu merit, casă'n Dacia iubită,
Cunoscută și'n Panonii: ne'ndoilnic că ăst act
In împrejurarea dată ar fi fost lipsit de tact.
Contra hidrelor păgâne și purtării lor de fiară
Ducele stârnea revoltă d'ar fi fost ucis în țară.
Câți copii d'ai României pe streini țermi n'or fi fost
Jertfe morții și departe de al *mamei* adăpost.
Ba și moaștele lor sfinte, de streini mai prețuite,
Amintirilor moșiei le vedem c'au fost răpite ⁶⁾.

In Istorie există faptul bine cunoscut
Că în timpii mai din urmă o dreptate s'a făcut,
Când Patriarhia mamă, pe temeiul jertfei sfinte
Ce martirii țării noastre au depus-o mai-nainte,
Intre sfinți i-a pus cu merit. Totodat'a legiuît
Pentru pilda ce-au dat lumii cu prinosul lor slăvit,
Ca prin timpi Arhipăstorul Prea sfințit al României,
D'ar fi 'n lipsă or vacanță scaunul Capadociei,
S'aibă drept ca să-l ocupe 'în Sinodul general
El Ierarhul României ce stă 'n tron primațial.
Și la cazul când ș'acesta n'ar putea prezent să fie,
Al Cezariei Episcop locul în Sinod să-i ție —
Leguire sinodală ce frăția a păstrat
Intre ambele Biserici până astăzi ne'ncetat,
Drept cu care-al României tron ierarhic se făleşte
Și ca 'n purpură cu sânge de martiri se 'mpodobește.

Dar să vindeci membrul nu poți când e rana cangrenată,
Făr' de cât în carne vie cu pricepere să tai;
Piară membrul, scape corpul, de vrei vieții să-l redai;
Dar când și el îți prezintă în întregu-i o ruină,
Forța regenerătoare din-afară va să-i vină.
Ochiul vede ce-i prezintă însă-și transparența sa
Ce, fiindu-i vițiată, negreșit îl va 'nșelă.
Sufletul pervers răsfârâge negura-i contagioasă
Peste zarea ce-o cuprinde subț privirea-i vițioasă.
Spune-mi dacă el prin sine va putea citi 'n senin,
Fără alte ajutoare, luminosul lui destin,
Eșind bun din labirintul fabulos al rătăcirii
Prin puțința ce n'o are singur în ne-ajunsul firii.

Cale, Adevăr, Vieță, Avatar al Celui 'nalt,
Cel-ce dă lumină lumii, precum nu dă nimeni alt,
Tănuit în legea umbrii, ce cătă că să dispară,
Vine, și pe scena lumii noui lumini se arătară;
Căci fiind chiar El lumina, soarele s'a 'ntunecat,
Când pe Cruce pentru lume în dureri a expirat.
Dupe ce'nvăță pe oameni drept în Dumnezeu să crează,
Iisus doctrina nouă pe iubire o fondează:

*Din tot cugetul, din suflet să iubești pe Dumnezeu
Iar pe semen ca pe sine-ți — armonia 'n apogeu. —
Nu numai să nu faci răul ce ți-l face ori și cine,
Ci din contră, pentru răul suferit să-i faci lui bine.
Să te rogi pentru acela care-ți e prigonitor,
Bindecuvintează 'n public pe al tău acuzator.
Ori și câte vrei voi, oameni, să vă facă alții vouă,
Faceți și voi lor întocmai, peste foc vărsați voi rouă.*

*Credeți într'o Provedință ce din veci a 'prevăzut
Și a și 'nlesnit mijloace existenței ce-a făcut :²⁾*

O creațiune nouă prin Credință și Morală,

Nu puțin mai uimitoare decât cea materială.

Iată axa 'n jurul cărei se 'nvârtește 'n Creștinism

Simpla, 'nalta lui doctrină, imperfectă 'n mozaism.

E Religia eternă, armonia 'n Omenire;

Ideal de o viață socială în unire.

Este toarta ce unește în familie de frați

Pe toți fiii unui tată prin iubire conlegați.

Apoi lasă dupe sine pe Apostoli să explice

Evangelhia 'n principiu și 'n viață s'o aplice,

Ca o iotă sau o cirtă să nu treacă pân' va fi

Tot ce 'n dreapta Lui Credință și 'n Morală legiui

Și din veac în veac să fie de custozi deștepți păzite,

Strâns legate, precum corpul și cu sufletul unit e.

Multe, 'nalte adevăruri spusu-le-a 'n alegorii,

Ca să scape de Caiafe și de urele lor vii,

Declarând solemn că 'n lume a venit să-i dea lumină

Și acel ce o primește umblă 'n raza ei senină.

Scopu-l fuse luminarea omului adânc orbit,

Turma și Păstorul — visul omenirii fericit.

Cum din iad se 'nalță 'n cruguri negurile necurate

Și pe sferă-apoi se lasă duhul boarei lui ciumate,

Bici ce'mparte jale, lacrimi, dela vânt turbat căzut

Peste verde plaiul lumii ce'ntr'un iad l-a prefăcut,

Dar d-odat'un vifor aprig sparge neguri infernale,

Le alungă și le'nchide guri, izvoare mormântale;

Astfel fuse Creștinismul, suflul Duhului cel sfânt,

Ce minciuna păgânească spulberă de pe pământ
Și burează peste lume din cer mană cu dulceață,
Învitând-o la o nouă și mai veselă vieță.
Evanghelia răsună! Mesager cu glas înalt,
Înălțarea o proclamă; lumea face-un mare salt.

Cum străbate 'n neguri dese raze din focosul soare,
Creștinismul ia domnia peste state, țări, popoare.
Când Sfânt-Petru, după multe străduințe greu de spus,
Pătrunsese pân'la Roma unde sorțul l-a fost dus,
Andreiu, frate-său, străbate prin Elada și prin Tracii,
Prin Bizanț, Kerson și Kafa și prin Misii pân'la Dacii.
Din tradiții se afirmă că'n decinde a pâșit —
Dunărea — la Daci, la carii pe câțiva i-a convertit.
Cel întâi chemat de Domnul la apostoleasca soartă
Cu trei Daci la noi deschide Creștinismului o poartă :
Inn, Pinn, Rimm, — treime nouă — creștinați, îl însoțesc
Și ca el și ei asudă pe teren apostolesc.

Pe ai Istrului țărmi veseli se pogoară tot la vale,
Semănând cu sânguință Legea-nouă 'ntr'a lor cale.
Iar Patronul când cunoaște că sunt demni d'apostolat
Și pot singuri să brăzdeze agrul cel necultivat,
Le dă binecuvântare a se'ntoarce 'napoi iară,
Ca să predice lumina semenilor lor din țară.
Sprijiniți pe scutul legii ș'ajutorul cel divin,
Ei lucrează cu ardoare și devotament creștin ;
Însă noua'nvățătură și divina ei morală
Pentru Daci — pe cât se știe — eră'n totul radicală

Și urmă să fie moartea recompensa faptei lor,
Pentru o reformă nouă în vieța-astui popor.

Sacrificiu sincer, mare, neatins de prihănire,
Monument neșters prin veacuri și cu trai în omenire
Este cel adus din suflet pe al patriei altar,
Fără egoism și zgomot, cum fu al lui Abel dar.
Sau de vrei un altul care fû adus, izvod să fie
La popoarele creștine ca o pildă pururi vie,
Singular unul este numai, neasemănat model,
Cel sfințit prin abnegarea evanghelicului Miel.
Jertfa d'astăzi n'are semnul abnegării absolute,
Uneori chiar interesul, vai, s'amestică 'n virtute.
Numai singuri, ei, martirii Crucii carii încă sânt
Și martiri ai libertății — ideal ceresc și sfânt —
Ei în masa omenirii stau pe cea mai 'naltă treaptă
Și din culmea Crucii 'n inimii nobile gândiri deșteaptă.

Două căi în pasul lumii stau deschise ori și cui,
Însă numai p'a Golgotei poți în slavă să te sui.
Calea grea, anevoioasă, se deschide drept prin munte,
Cu pericole, îngustă, peste râpe fără punte.
De o parte și de alta sânt prăpăstii mari, adânci,
Iar în față colosale blocuri de ne'nvinse stânci,
Cu lei, fiare ucigașe, șerpi, aspide veninoase ;
Vasilisci ce țin recordul bazei creștelor stâncoase
Peste care abia pasări trec în zbor aerian,
Prin burhaiul ce-l descrie bardul lumii Osian.
Dar turistul nu disperă : d'ascuțiții colți s'agață ;
Suie, urcă muchea'ngustă în lățime cât o ață.

De pe frunte-i picurează în şiroae mii sudori:
Nu ascultă cânt de pasări, nu priveşte plai, nici flori;
Doru-i e s'atingă creasta falnică, în cer ascunsă,
Panorama pân'atuncea de alţi ochi ne mai pătrunsă,
Unde-a geniului artă, ideal dumnezeesc,
A pus plaiul fericirii sufletului omenesc.
Dar puşini străbat suişul care duce la vieaţă,
Aspru, greu, ca şi-al Golgotei prin burhaie, nori şi ceaţă,
Und' turistu-ajuns îşi scaldă ochiul în miraj frumos,
Prin adâncu-azur, când lasă sfere, nori cu mult mai jos.
P'a lui frunte o cunună în nimb d'aur scântează,
Iar din văi se 'nalţă imnul ce triumful îi serbează.
Pe'nălţime poate numai să 'şi clădească pedestal
Orice suflet ce'nţelege preţul, statul său moral,
Asudând să 'şi cucerească veşnicia fericită
Şi coroana biruinţii pururea neveştejită.

Calea-a doua e bătută, lată, şi cu flori ca'nplaiu ;
Mulţi călătoresc pe dânsa veseli ca'n serbări de Maiu ;
In plăceri fără de saţiu, râsuri, pofte necurate,
Searbede, scăldaţi în lene şi dorinţe vinovate.
Imbătaţi de fumul lumii, trăind numai pentru ei,
Absorbiţi d'a lor fiinţă, îngâmfăţi ca vechii zei,
Trec târând cu ei vieaţa legănată p'un val moale ;
De înalte sentimente având sufletele goale.
Iar la capătul acelei căi de pofte şi plăceri
Zace sorbul ce-i răpeşte, jertfă-amarelor dureri
Şi'n vârtej-u-i răsucindu-i c'o iuţeală-ameţitoare,
Ii înghite pân' la unul în scrâşniri asurzitoare.
O, voi, toţi ce ştiţi că vieaţa are rolu-i consfinţit

Ca și dulcea libertate, ca și tot ce e iubit,
Bunul căilor descrise, dacă drept îl înțelegeți,
Prețuiți-l mult mai bine și 'ntre dănsese alegeți.

Culmea ce-o urcară sfinții sus, mai sus ca vârf de munți,
Idealul evangelic, nimb etern le-a pus pe frunți.
Ei prevăd fatala oră ce amenință să bată,
Catastrofa existenței Dacilor ne 'nlăturată ;
Dar cred în regenerare prin divinul cult creștin
Și p'acest teren lucrează pentru patria 'n declin.
Cu speranță în reformă luptă aprig s'o 'ntroducă
Prin silință 'n sucul vieții neamului ce se usucă.
Sunt bărbați ce simt ursita națiunilor ce mor,
Sfinții noștri sunt profeții patriei murinde-a lor;
Dar silința lor curată ca și scopul sfânt ce-avură,
Nu răspunse îndemnării ce la frații lor făcură.
Patriei fideli și legii și'nfocate-i lor iubiri,
Sunt pe veci strămoși ai noștrii, pârga sfinților martiri.
Aștrii săltători p'oglinda de azur, nețarmuită,
Mai odată-apun din lume cu-a lor patrie cernită,
Ce se'ngroapă în ruina de subt care va eși
Renăscută pentru lumea nouă 'n care va trăi
Și cu ea de subt amurgul timpilor ce-i înveliră,
Să re-apară noi luceferi, cum și'n ceruri răsăriră,
Ca și jos prin amintirea jertfei de curaj nespus,
Să trăiască vii icoane în nimb veșnic, neapus.

Lăudat să fie Domnul în Treimea de-o ființă !
Mare laudă și vouă ce-ați mărit a Lui credință !
Venerație adâncă vi se cade 'n ast pământ

Ce prin voi, în scump depozit, îl avem în inimi sfânt.
 Voi în Dacii răvăsarăți prima rază de lumină
 Cu jertfirea vieții voastre pentru cauza creștină.
 Taci Zamolxe, ardeți sulul; la o parte Deceneu,
 Vă 'nchinați la răstignitul cunoscut Om-Dumnezeu.
 Păgânismul speră'n luptă, dar cu tot ce uneltește,
 Săbii, foc și eșafoduri, agonia 'și prelungește.
 Cărturarii, fariseii au ucis Nevinovat,
 Dacii barbari în cruzime criina lor au imitat;
 Însă sângele treimei ce căzù p'o brazdă nouă,
 A dat roade ca udate de a cerurilor rouă.
 Amănunte spun că iarna, într'un râu ei aruncați,
 Și-au luat din cer cununa prin îngheț martirizați.
 Dacă nu le știm mormântul, credem fără îndoire,
 Că'n pământul nostru sfinții pauzează 'n fericire.
 Iar biserica română, din timpî mai uitați, demult,
 I-a canonizat și-i are venerați în sfântul cult
 Și-i serbează 'n Ianuarius, douăzeci de zile-a lunii,
 Dupe cum instituiră pentru ei cu dor străbunii³⁾.

Fericiți eroi! Subt steagul Crucii, aprigi luptători,
 Dat-ați pildă fără seamăn seculilor viitori.
 Voi, luând botez de sânge, deșertarăți chiar paharul
 Cel băut de Salvatorul; dela El luat-ați harul
 Peste șerpi și peste scorpii, peste orice sfat viclean
 Să călcați, zdrobind puterea spiritului lui Satan;
 Iar devotamentul vostru, scris în cartea veșniciei
 Și scăpat de subt tăișul dinților zădărniceii,

Nouă 'n scumpă moștenire ne-a rămas un scut pios
Pentru lupta 'n calea vieții, patriei slăvit prinos.
Animați de focul sacru, care v'a 'ncălzit simțirea,
Arătat-ați prin ce jertfe se câștigă fericirea
Și că numai Creștinismul are forță a o dà
Statelor cu sorți la vieață și a le regenera.
Iar poporul care 'n simțul drept puterea-i va 'nțelege
Și-l va practică cu râvnă, *el va fi poporul rege* ⁴).

CÂNTUL IV

ROMA ȘI DACIA. — REZBELUL LOR. — CONTOPIRE. — CREȘTINISMUL ÎN
PALATELE ROMEI. — LONGHIN ȘI CORNELIU SUTAȘII ; OSTAȘI ȘI
FEMEI ; MARTIRI ȘI MARTIRE DIN CLASE ÎNALTE. — CLIMENT. —
DROSSIDA. — LUMINA ÎN SFERELE DE SUS.

Jos colò în clima dulce, *unde mirții înfloresc*,
Lângă Tibru, se înalță Roma, cuibul strămoșesc.
Ca și bobul de sinapi, când terenul îi priește,
Răsărind se tot desvoaltă și în creștere sporește,
Influența unui geniu, apărut în nou popor,
Cu menirea glorioasă d'a fi mare 'n viitor,
Mișcă-a inimilor fibre și la muncă le 'ncordează,
Dă impuls la instituții, din nimic un stat crează.
Ca torentul ce din piscuri se aruncă furios,
Rupe, darmă stăvilare șiși croiește drum în jos ;
Astfel Roma 'n pasu-i aprig peste țărături noi se 'ntinde,
'Naintează ca gigante, tot pământul îl coprinde.
Concentrează 'n mâna-i forte nervii vieții omenești
Și-i dirije dupe placu-i, tact de care te uimești.
Grămădește 'n sine totul, n'are nici ce mai supune,
Vezi că'n sânu-i, ca'n sorb valuri, gloate 'ncep să se adune.

Nu mai vezi virtutea veche d'exemplare privegheri,
Ci o lume 'mpestrită și setoasă de plăceri.
Cei mari, fără a fi, mărirea o doresc, mai toți vor tronul;
Nu cu meritul celui ce trecuse Rubiconul.
Ei vor gloria 'nzeirii, modestia e fapt rar;
Vezi d'odată șase Auguști și 'ntre ei nici un Cezar.
Vrăjmășii, venalitate, lux, corupție de spaimă;
O extremă degradare ce pe moși, strămoși defaimă.
Stricăciunea atinsese apogeu-i chiar pe tron,
Ba'ntrecuse și modelul ce-l văzuse 'n Babilon.
Inimile 'n care încă bunul tot mai licărește,
Nu pot a se mai opune vițiului ce domnește.
Se fac legi penale, aspre răul vrând a-l reprimă;
In zadar, căci n'au putere ăst torent a-l înfrână.
Toți cu toții văd că nu pot fără de cât din cer s'aștepte
Mântuirea, și speranța numai sus încep s'o 'ndrepte.
Indurarea fără margini blând spre lume a privit
Și pe orizont s'arată o lumină 'n răsărit.
Roma inima-i deschide c'un dor spus în tainici șoapte;
E o luptă în natură când se 'ngână zi cu noapte,
Dar lumina prinde sceptrul și p'a nopților spărturi
Din frumosu-i car aruncă zâmbet veselei naturi.

Lângă arborele falnic ce mereu se tot întinde
Și în sus și 'n laturi, ș'astfel mult teren sub el coprinde,
Altul mic, cu drept la viață, sub aceleași legi și el,
Crește liber pe cât d'altul nu e 'năbușit de fel,
Desvoltându-se'n puțința acordată firii sale
După speța, după felul prevederii naturale;
Astfel fu poporul dacic, ne 'nsemnat la început,

În Ardealul Europei, cuib de unde a trecut
Șirul Alpilor Bastarnici, sau Carpații, pân' la Istru ;
Bat sau se unesc cu Geții... trec de Nipru, tind spre Nistru ¹⁾.
Agatirși și Sciți, Sarmati, Geți pier sau se nasc în Daci,
Ca și noi Românii d'astăzi din Romani. Și ca să 'mpaci
Pe istorici, fă-i de rasă : tracă, thudes, europeană ;
Pe corp sarică ori blană, pe cap dă-le țuțueană.
Panteon redus. În cult ei nemuirea o credeau,
La cinci ani o jertfă-umană din nou zeilor dedeau.

Deși cruzi, istorici însă spun cu multă voioșie
Că erau între popoare cei mai drepți, cu omenie.
Bravi, voinici, inculți, exemplul la război de mari virtuți,
La popoare riverane deveniseră temuți.
Fără frică ei trec Istru, Moesia e atacată
Și o pradă cu cruzime, Roma tremură 'ngrijată.
Începând cu Cezar August, lupta n'a mai încetat ;
Când e pace, vezi-că Roma cu onoarea-a traficată.
Dar o pată-atât de mare p'a ei frunte glorioasă
Nu intră în obiceiul ca s'o poarte ea voioasă.
Marele Traian s'agită, trage spada mândru leu ;
Jură cruntă răzbunare pe acel mai mare zeu.

Pe Daci certuri îi dezbină, ei formează-acum cinci state ;
Dar în fața hotărârii cei năprasnice luate,
Ei se 'mpacă, 'și pleacă fruntea unui singur cap regal,
Celui mai viteaz dintrînșii, fiorosul Decebal.
Un răzbel d'exterminare spaima, groaza lumii fuse ;
Zece ani ținut duelul, crunt cum nu se mai văzuse,
Între doi giganți ce 'n lume, renumiți prin forța lor,

Poartă 'n frunte steaua slavei într'un nimb neperitor.
Iar sfârșitul fû acela, negreșit, ce-avea să fie:
Când doi luptă pentru-un lucru, unui cată să-i revie;
Gloria se 'nchină însă luptătorului convins
Că e dreaptă ura care foc în suflet i-a aprins.
Nu insultă fără pedeapsă p'un vecin ce rău nu-ți face.
Când treci gardul să-i faci răul ce făcându-ți el nu-ți place,
Însuți vatămi dreptul sacru, câștigat din timpi uitați,
Ba treci țarmi ce și'n natură în ast scop sânt așezați.

A sunat fatala oră! Plângi, Dochie, plângi cu jale;
Să răsunе văi și codrii, zânele să-ți iasă'n cale
Și din harpe-eoliane, înstrunând funebrul cânt,
Spună cum se sting mari planuri, glorii ca lumini la vânt.
Cum acei ce cutezase nu numai ca să se bată,
Ci să umilească Roma, cum nici Galii altă-dată,
Nici Samniții, Annibale s'o'ngenunche n'au putut,
Subt Domițian și Nerva chiar plătindu-le tribut,
La izbirea ăstor valuri, care nu cunosc hotare,
Neputând a se mai ține pentru orice apărare,
Dau acum banchetul morții hotărîți a termina
C'o vieață ce'n robie nu puteau a suportă.
Tu, fecioară daciană, răpitoare păstorită,
Tip de înger, vis ferice, sânge scump, regală viță,
Bucle aurii desnoadă-ți pân' banchetul nu se dă;
Sue'n munte și'ntr'o stâncă chipul dulce ți-l prefă

După masă-asediații, dintr'un turn und's'adunară,
Imnul morții în auzul vîngătorilor cântară.
Dintr'o cupă înmînată dela mare pân'la mic,

Gustă toți pân'o deșartă, fără să rămână pic.
După câteva momente totul intră în tăcere...
Un popor viteaz din lume ca un arbore smuls piere.
Numele-i într'un răsunet ce de viscol e răpit,
În vibrații plângătoare ca suspinul s'a sfârșit.
Un stejar, stimat de veacuri, dintr'a cerului urgie,
Deodată'n groaznic urlet cade smuls de vijelie ;
Mult timp urma-i tânguește soarta tristă, cum s'a stins,
Trecătorul d'o simțire dureroasă e coprins.
Suicid nu-atât din ură, ca vrăjmaș, cât de rușine,
Simț ce-l face să nu lase mai nimica după sine.
Iar învingătorii saltă, fac în Dacia popas,
Urme uriașe probe dela dâșii ne-au rămas :
E coloana dela Roma ce întregii lumi vorbește
De triumful ce'n neșterse caractere îl păzește.
Sunt și'n țară monumente ce pân'azi au înfruntat
Veacurile ca să spună cine, când le-au ridicat ?

E dovadă evidentă restul podului traianic,
E canalul cataractei Porților-de-fier, titanic,
Legendarul val, obstacol ca și zidul chinezesc,
Să'nfrâneze crivăț aspru, valuri ce din nord pornesc.
Au dat roade fericite săpăturile urmate,
Desgropând comori pe lângă cele pân'aci aflate :
Întăriri de strategie, treceri peste văi adânci,
Căi săpate'n munți cu artă și distrugere de stânci,
Toate spun și cărți și locuri, c'au fost mari cuceritorii ;
Însă tot ce scump lăsară ca să aibă următorii,
Scut moșiei d'apărare, talizman spre a-i salvă
Fù iubirea legii, limbii, sfânt depozit a-l păstră.

Căci ce alt în lume poate pe urmași să-i întărească,
De cât legea ce respiră numai dragoste frățească?
Și ce poate să le spună dorul sufletului lor,
Decât limba ce în miere 'neacă-amarul tuturor?

Când din țărmuri depărtate colonii aici veniră
Și cu ei autoctonii ca și frații se uniră,
Legătura socială ce'ntr'un gând i-a înfrățit,
Fû misterul inerinte legii Celui răstignit.
Sâmburele ce-l plantase sfinții, tăinuit, rodise;
Am văzut recolta dată, Dacii o agonisise.
Fericii timpi ce spun încă d'exemplare legături
Ce-și găsesc asimilare într'a inimii structuri.
S'a urmat o endosmoză cumpănită 'n exosmoză
Și copila altoită crește mândră ca o roză.
Din palat priviri duiosase îi trimit zi noapte 'n dor
Împăratul și Plotina și Drossida, fata lor;
Căci pe dată ce devine o provincie romană,
Mama Roma îi prodigă toată dragostea-i titană.
Fiica lui Traian, iubită, toți mări, mici o adorau;
Frumusețile-i bogate pe elite fermecau.

Un veac Roma 'și dă sudoarea Daciei imperiale
Ce rejună subt secretul Legii noui cei geniale.
Îi ridică monumente splendide cum n'a avut:
La Arrubiu, la Troëmzis, temple demne de văzut,
La Tropeul traianitic și în lagăre 'n tot locul,
La zeițe și zei șubrezi să 'ntrețină nestins focul,
Transformate mai la urmă în biserici de 'nchinat,
Consacrate unui singur Dumnezeu adevărat;

Căci minciuna în lumină n'are sorți pentru dăinire ;
Vălu-i cade, se sfășie cu a soarelui ivire.

Un strein ce-și plânge soarta poate lesne contractă
Legături c'un altul care plânge și el pe a sa..
Iar când au și o credință ce 'n secret e profesată,
Negreșit că 'n doi un suflet singur numai o să bată.
Pe aceștia 'n credință însuși cerul i-a ales
Ca să lupte în unire contra soartei cu succes.
P'un așa motiv străbunii cei învinși se 'ntemeiară
Și cu cei ce-i învinsese nouă patrie formară.
Fiie-a lui Traian, în vine-ți tu ai sânge de eroi,
Tari și unii, mari și alții, buni urmași li sântem noi.
Fii de 'nvingători cu nume, pe cari lumea ne uitase,
Ca și cei de 'nvinși puternici, de cari Roma tremurase,
Să fim veseli că dintr'inșii, ca tulpina lăstărași,
Odrăslit-au brazi de frunte p'ai lor vrednici băstinași.
Noi, lăstarii lor de astăzi, mândrii d'o așa tulpină,
Să luptăm a-i pune slava veche 'n splendidă lumină.

Goți, Gepizi, Avari, Alani, Huni și Tătari, Cumani barbari
Ca d'o stâncă se loviră de Românii legendari ;
Căci dulceața în moravuri, de credință însuflată,
Li făcea iubiți să fie — nație civilizată.
Buni creștini chiar din obârșă altoirii lor aci,
Existența-și cimentară pronunțat din zi în zi.
Iar când hordele barbare năvăliau să-i copleșească,
Lăsau tot, punând foc casei, viețile să-și mântuiască
Și'ntr'a munților coroană ș'ale lor ascunse părți
S'afundau luând cu sine Crucea și sfințite cărți.

Căci la ori și ce nevoe legea o aveau putere,
Ea-i unia 'n mănuchi frățelnic, le dà dulce mângâere.
Din streini mai toți primiră cu Românii trai obștesc
Și cu ei se contopiră într'un spirit creștinesc.
Din această pritocire, prin amestecul de sânge,
Surge spița de 'nrudire, trunchi ce nu se poate frânge.

Primul veac al erei noastre, roditor și glorios,
Nu trecuse, și în Roma mulți adepți avea Christos.
Din familii mari, ilustre inimi june c'osebire
S'alipiseră doctrinii ce dà lumii re'noire.
Când Cuvântul de pe Cruce a vibrat: *Părinte, eu*
Azi, în astă oră tristă, dau în mână-ți duhul meu,
Cel sutaș Longin, custode, l'astă scenă dureroasă
Martur ocular, în spaimă și cu inimă duiosă,
Foarte-adânc mișcat, în lacrimi, d'al Cuvântului 'nalt rost
Strigă: «*N adevăr Acesta fiu lui Dumnezeu a fost*»
Iar răsunetul strigării lui și-al Celui de pre Cruce
Din est sboară 'n ondulații și 'n vest veste nouă duce
Și străbate în palate mândre ale Romei mari.
Plângă cobeă idolatră, tremure cu zeii lari.
O lumină 'n catacombe sparge vâlul de 'ntuneric
Și răvarsă-al vieții soare mult mai blând și mai feeric.

Alt sutaș, Corneliu, pleacă fruntea cultului creștin,
Primul din păgâni ca pârgă, serv Cuvântului divin.
În Cezaria¹⁾ de Petru botezat cu casa toată,
Duce și el *Buna-veste* într'a Romei mare gloată.
În armată Creștinismul numără legionari
Sute, mii; din ei făcuse cei mai buni misionari.

Dumnezeu și Omenirea, Patria și Legea sunt
 Adevăruri scumpe, sfinte *prime* 'n cer și pe pământ.
 Ele au avut puțința pe Martir să-l întărească
 Și ca leul să s'avânte peste horda vrăjmașească ;
 Iar în patrie s'asude ca un bun agricultor
 Pe terenul apostolic de mari bunuri dătător.
 Sprijinit-a el credința, dezvoltat-a sentimentul,
 Cultivat-a pietatea, înălțând devotamentul ;
 Umilința și blândețea și răbdarea 'n prigoniri,
 Mari virtuți ce fac temeiul celor nouă fericiri
 Și deșteaptă admirarea p'ale lumii mândre scene
 Și asigură izbânda pe ingratele arene :
 Scut sânt ele la popoare în restriște și 'n nevoi,
 Ele'nsuflă bărbăția și dau patriei eroi.
 «Sfinții toți prin ele numai, mii victorii reputară
 «Contra forțelor vrăjmașe și sclavia dărâmară.
 «Gura leilor închis-au, para focului au stins,
 «Au tâmpit tăiș de săbii, tari imperii au învins.
 «Slăbiciunea le-a dat arme, ca lei fost-au în rezbele ;
 «Frânt-au tabere de spaimă cum frângi putrede surcele.
 «Cu credința, forță nouă, Moisi mare om a fost
 «Pentru traiul și ființa unui neam făr' adăpost —
 «Ce 'n pământ străin pe umeri patru veacuri jugul duse
 «Și'n osândă al sclaviei ucigaș venin băuse —
 «Și nu vrû al principesei egiptene fiu a fi
 «Nici în aur să se scalde, în lux, lene a trăi ;
 «Căci privia cu'ncredințare la cereasca răsplătire
 «A eroului ce luptă pentru țară cu iubire
 «Și luptând își fericește neamul în ai săi urmași
 «Jertfă scumpă ce-l așează între-ai cerului cetași» 7).

În aceste sentimente de vieață exemplară
Educat martirul nostru, foc sfânt ele-i însuflară
Și răbdare 'n răspândirea 'naltelor învățături
Dătătoare de lumină omeneștilor făpturi;
Tot în ele ca'n tezaur a găsit o bogăție
D'arme, forțe ca să'nvingă cu nespusă bărbăție
Goane, munci, expatriere; iar prin moarte'n nimb scăldat,
La urmași a fi icoană strălucită de 'nchinat
Și în pasul Omenirii înălțare sufletească
Și curagiu de izbândire în palestra creștinească — ⁸⁾
Culme spre suișul cării jertfa vieții s'a înscris,
Când s'ar cere'n viitorul patriei ce-i stă deschis, —
Ca prin timpi cu Răsăritul, în afaceri pur creștine,
Ori lumești, să-și îngrădească drepturile ei depline;
Căci din Est lumina dulce, îndreptată către-Apus,
Ne atrage ochii minții, s'avem inimele sus!

O, lăstar frumos, demn, falnic! fiu iubit al României!
Devotat ostaș, în ceata Împăratului veciei,
Tu, Mercurie, mărite, bucură-te; jertfa ta
Dat-a roade 'n băștinașii carii nu te pot uita.
Ei, ca tine, până astăzi, apărat-au drepturi sfinte
Ale patriei: onoarea, legea, strămoșești morminte
Și de ele mândrii, luptă subț acelaș steag străbun,
Ale cărui caractere nu s'au șters, ci încă spun
Sus și tare de obârșă vetrei unde se nascură
Inimi cu simțiri frumoase și în ele mari crescură.

Roagă-te, odraslă sfântă, pentru țara ce-ai iubit,
Ca să-și vază'n viitoru-i visul d'aur împlinit :
Toate ramurile sale în mânuchiu frățesc unite,
Cum au fost odinioară mândre, vesele, 'nflorite.

CÂNTUL VI

SFÂNTUL SFÎNȚIT MARTIR IRINEU. — PERSECUTORII CREȘTINIZMULUI. —
ACVILA SPRE DACIA. — DOUI CONVERTIȚI. — TORTURI. — TĂRIA
MARTIRULUI. — CONDAMNAREA, RUGĂCIUNEA, EXECUTAREA.

246—275 d. Ch.

De nenumărate valuri ale spiritului rău
Asaltat e cu turbare Creștinizmu'n pasul său.
Cum el patimile toate le distruge, războește;
Patimile se ridică contra-i, lumea-l prigonește.
N'a venit s'aducă pace d'o-camdată pe pământ,
Cum a spus-o mai 'nainte Adevărul prin cuvânt.¹⁾
Ca să darmi clădirea veche, să sfarmi lanțu-i cu trecutul,
Lupți cu lumea rea ce'n bine face greu tot începutul.
Cine sânt persecutorii? — Cei d'aproape 'ntâi, Iudeii,
In pleiada căror fuse cărturarii, fariseii;
Căci cu drept s'a zis proverbul — și din cale nu-l abați —
Dumnezeu să te păzească de urgia dintre frați.
Nu'ncepù 'ntre frați odată prin cult ura a pătrunde
Și pământul cu de frate sânge 'n urmă să-l inunde?
Astfel fuse ș'aurora răsăritului creștin,
Sângerată d'egoismul unei nații în declin;

Mai apoi, de ura Romei cu puterile-i brutale
Ce trei veacuri varsă sânge într'a lumii nouă cale.
Și cu ea uniți sunt încă intelectualii vrăjmași,
Inimi negre, infernale, Adevărului pizmași,
Recrutați din ale vremii scurgeri turburi, drojdioase
Și certați cu-ale credinței sfere 'nalte, luminoase.
După ei în România Goții barbari au urmat
Prigonirea, pân'ce și ei subțindându-i s'au plecat.

În Istorie 'n destimpuri vezi figuri mari ce 'ncadrează
O epocă, dându-i tonul chiar și celii ce urmează.
Astfel fu Mitropolitul sfânt, Ierarhul Irineu,
Ce mulți ani conduse turma-i protegiat de Dumnezeu.
Sfântul Andronic, discipol apostolic, mult lucrase
Și la Singidun și Sirmiu, în Panonia, formase
De creștini Biserici²⁾ două. Irineu Mitropolit,
Succesoru-i, plin de daruri și în lege iscusit
Strălucea în cea din urmă printr'o rară 'nțelepciune
Și mână activitatea-i dincolo de regiune
Într'a Daciei grădină, plină de frumoase flori
Ce zâmbiau încântătoare bravilor cuceritori —
Soare 'ncălzitor, răvarsă peste țările-amândouă,
Cu acelaș foc, lumina Evangheliei cea nouă.

Iuliu Cezar în Panonii mai întâi a străbătut;
Dar izbânda cuceririi de Tiberiu s'a făcut.
De aci acvila mândră a ochit ceva 'nainte:
Pe vecina 'mpodobită în bogatele-i veșminte.
Grațiile 'mbelșugate ce pe față-i se 'ngânau.
La urmașii lui Tiberiu poște noi le deșteptau.

Irineu, d'aci și dânsul, cu o râvnă-apostolească,
Cucerire nouă cată pe arena sufletească...
Ca magnet pe toți atrage prin puterea d'a'nvăță ;
Cu credința și răbdarea goana, moartea înfruntă.
Dintre membrii de familii mari ce-aci se stabilise,
Mai cu seamă din elită pe doi frați îi convertise,
Fii prefectului Prob : unul, cel dintâi Domițian,
Iar al doilea, mai mic frate, tinerelul Adrian.

Prob aflând, gătește curse ; meditează'n ura-i vie
Răzbunare păgânească, bun prilej pândind să vie.
Aurelian ast-dată dă semnalul cel pândit :
Persecuția începe și prefectul cel cumplit,
Când dă sfântul turmei sale sfaturi într'o sărbătoare,
Puse mâinile pe dânsul aruncându-l la 'nchisoare.
Pe fii îi desmoștenește și-i alungă ca streini,
Dar găsesc al Carității mult mai cald sân la creștini.
Primul fiu în cariera de Apostol strălucește,
După ce 'n mitropolia Sardei preot se sfințește.
Alipit aci lucrează cu atât de mare zel
Că'n Biserică devine un luceafăr, sfânt model
Și ca patriarh chiar, treapta cea mai 'naltă o atinge,
După ce cu mii obstacle luptă 'n cale-i și le'nvinge. ³⁾
Adrian, cel mic, luându-și cariera de ostaș
A suit și el mai multe trepte ca distins cetaș ;
Dar în ceata creștinească mult mai 'nalt avându-și rolul,
Pe Liciniu înfruntându-l, ca martir și-a dat obolul. ⁴⁾

Scos din temniță Ierarhul și condus la judecată,
Prob cu binele încearcă din virtute să-l abată ;

Dar la toate el răspunde cu acel cuvânt sublim :
«Sunt creștin!» rostire scurtă, dar o forță 'n ea găsim.
— Legile pe toți obligă, zice Prob, ca să jertfească
Zeilor ; te pleacă dară la porunca 'mpărătească.
— Cine zeilor jertfește, pierе printr'un greu păcat ;
Căci e unul, numai Unul Dumnezeu adevărat.
— Domnii generoși ai noștrii dat-au ordine severe
Pedepsit a fi oricare dacă, fără vr'o scădere,
N'ar jertfi cu 'nchinăciune la toți zeii suverani.
— Dar și Domnul meu ordonă să primim dela tirani
Moartea chiar decât s'aducem zeilor închinăciune,
Cari în cultul Lui și 'n lege sunt grozavă *urâciune*.
— Ori jertfește, ori dau ordin să te pună la torturi.
— Ce-mi spui tu, mi-aduce mie vești de veseli auguri.
Îmi faci parte de înalta glorie neperitoare,
Să suport ca însuși Domnu-mi munci de vieată dătătoare.

Prob văzând că prin cuvinte, puse chiar cu artă 'n șir,
Nu e 'n stare să abată din credință pe martir,
Furios aleargă rapid la efectele torturii
Și p'o roată-l pun la chinul cruntei munci a întinsurii.
— Irineu, ce zici acum? îl întreabă Prob atunci ;
Vei jertfi? — Jertfesc, răspunde, chiar cum vezi prin aste munci,
Dumnezeului meu mare, jertfă de mărturisire
Ce l-am dat în totdeauna și-l voi da cu neștirbire.

Îl închid din nou. Scos iarăși, îl supune la bătai
Față cu părinți, consoartă, fii iubiți, cu toți ai săi,
O familie întreagă, de suspinuri înecată,
Ce stă 'n doliu împrejur-i în durere cufundată.

Căci eră 'nsurat martirul când Episcop s'a sfințit,
Continența observând-o după 'naltul dar primit,
În apus căsătoria încă nefiind poprită
Clerului mirean, ca astăzi, inovație pripită.
Copilașii lui, d'oparte, mâini, picioare-i sărutau
Și: «O, cel mai bun părinte decât toți» ei îl rugau,
«Aibi de noi, ca și de tine pentru noi, compătimire;»
Iar soția 'mbrățișându-l într'a inimii zdrobire,
«Cruță-ți vieața, i zice dulce; te conjur pe ce-avem sfânt:
«Pe iubirea inocentă ce ne leagă și 'n mormânt.»
D'altă parte mama'n plânsu-i întrerupt d'amari suspinuri,
Servitori, vecini, prieteni, spectatori ce stau în șiruri
Imprejurul roatei ș'altor de tortură instrumente,
Fac cetatea să răsunе de grozavele lamente.
Toți, cu ochi scăldați în lacrimi, îl rugau, dar îndeșert;
El ca stânca maritimă este rece, e inert.
Și l'atâtea iuți asalturi ce'mprejur l-asediază,
Cu cuvântul evangelic loviturile parează:
«Când de mine 'n fața lumii cineva s'ar lepădă,
«Lepăda-mă-voiu d'acela și eu când se va află
«Înaintea Celui vecinic, ce de îngeri se mărește,
«Tatăl meu, judecătorul, care'n suflute citește.»⁵⁾

Cum în lume nici un bine fără jertfe nu ia loc,
Pasă vesel spre martiriu: fiare, săbii, apă, foc!
Ruga ce copii, soție i-adresau să simuleze
Numai, ca tiranul s'aibă un motiv să-l libereze,
E 'n zadar; el le răspunde într'un zâmbet îngeresc:
«Asta-i soarta ce așteaptă p'un Apostol creștinesc.
«Cel ce nu respectă legea și preceptele creștine,

«A zis Domnul, conduita-i nu e vrednică de mine ;
«Cum și cea ce-și iubește tată, mamă — născători —
«Ori soția și copiii, consângeni, ori frați, surori
«Mult mai cald decât pe mine, nu e credincios serv mie,
«Renegatul loc nu are într'a mea împărăție.» ⁶⁾

Când în fine de subt pază scos, din nou la Prob fû dus,
Și la 'ndemnu-i pentru jertfă tot e încă nesupus,
Il întreabă dacă este însurat și este tată,
El răspunde la întrebare negativ de astă-dată.
— Dar la fosta 'nfățișare nu ai tăi plângeau cu foc?
— Dumnezeu ocupă 'n mine și'n iubire-mi primul loc.
In doctrina Lui ființe, lucruri, orice bun din lume,
Stă cu mult mai jos și nu e vrednic sfântului său nume.
Când ridic spre El privirea și-i dau ruga mea prinos,
In credința că-mi e tată și eu fiu Lui prin Christos,
Acordând împărăție și cununi neperitoare
Fiilor Săi în viața cea eternă, viitoare,
Uit că sunt bărbat, părinte, fiu, stăpân, amic fidel.
— Dar când tot motive grave — fără ca să fii rebel —
Te conduc a fi ferice, pentru ce să n'aibi tu milă
De copii, soție, mamă și să rabzi atâta silă?
— Fiii mei nu perd nimica. Tatăl lor e Dumnezeu
Căruia și ei se închină, după cum mă 'nchin și eu.
Tată bun al tuturor, ei află-vor mila 'ntr'Însul
Ce o află toți orfanii, căror El le șterge plânsul.
Ca Părinte-al nemuririi, în iubire neurnat,
Singular El în prevederea-l pe orfani a adoptat ;
Astfel că d'acuma mâna-ți la ucidere dibace,
Ce-ți ordonă suveranul poate liberă a face.

— Ultim te provoc, jertfește; la dincontră hotărît
Te condamn. — Imi faci plăcere, pentru ce amâni atât?

Mai un an închis martirul, câte munci nu suferise
Pân' ce Prob dela 'mpăratul dezlegarea o primise.
Cu această aprobare Probus împuternicit
Dă sentința de perzarea sfântului Mitropolit,
Redactată în coprinsul cu pedeapsa următoare :
«Condamnăm pe nesupusul forței cei stăpânitoare,
«Irineu, prin înecare în râu, morții a fi dat.»
Sfântul ascultând, răspunde : «Multe munci am suportat
«Și mă așteptam acum încă și la mai cumplite
«Ca coroană a cruzimii celii mai ne'nchipuite ;
«Însă, tu, ai mulțumirea numai ca să mă îneci,
«Peste munci și morți mai crude pentru ce voești să treci?
«Mă'ntristezi răpindu-mi dreptul d'a putea să dau dovadă
«Că creștinii mor și nu fac pentru legea lor tăgadă.
«Fie moartea sub aspectul cel mai crunt și izbitor,
«Sabia le dă viață, focul l-e răcoritor.
«Nu cred dacă 'n caz de lege față cu creștinii noștrii,
«Voi, păgâni, putea-veți face proba pentru zeei voștrii.»

Prob s'aprinde de mânie și sentința 'n mâini luând,
Subt impresia mâniei, o transformă-adăogând :
«Mai întâi ucis să fie cu de sabie tăiere
«Și apoi în râu arunce-l.» Pentru sfântul fû plăcere
Să audă că cu moartea de onoare el ucis,
Cu o nouă biruință jertfa lui în cer s'a scris.
Caldă mulțumire 'nalță către 'nalta prevedință
Pentru că i-a dat răbdare neînvinsă 'n suferință

Și părtaș al fericirii cei eterne l-a făcut
Cu toți sfinții cari prin fapte bune bine i-au plăcut.

În puterea hotărârii carneficele luându-l
Și pe podul zeității Artemida ridicându-l
În vederea așintită a 'ntristatei adunări,
Ce-a stat față pân' la ora groaznicei executări,
Marele martir, Ierarhul Sirmului, bun Părinte,
Investit în haina sacră de bisericești veșminte,
În auzul adunării a rostit cu glasu-i blând
Următoarea rugăciune cu dulceață recitând :
«Doamne, Sfinte Iisuse, Cel-ce 'n omeneasca fire
«Moarte-ai suferit pe Cruce spre a lumii mântuire,
«Ia aminte la smerita rugăciune ce 'Ți fac eu,
«Servul servilor Tăi, sfinții, umilitul Irineu,
«Care pentru-a Ta doctrină și divină ei morală
«Din Biserica mărită, cu ființă sinodală,
«A Panoniei scos fost-am ș'al torturilor amar
«Suferind, beau astăzi vesel al martirilor pahar ;
«Priimește cu blândețe în cereasca 'mpărăție
«Sfânt prinos, smeritu-mi suflet, ce-l închin cu dor azi Ție.
«De vrăjmași p'ai Tăi din Sirmiu să-i păzești nevătămăți
«Și pe toți ce sunt în lume de ispite 'mpresurați.
«Întărește-i în unirea plină-a 'mpărăției Tale,
«Membrii sigilați ai turmei sfinte și universale.
«Dă la toți lumina nouă pentru care a venit
«Fiul Tău luminează 'n lume și prin ea m'a mântuit,
«Să 'nțeleagă înfierea prin iubire 'n totdeauna
«Între toți cu Cel-ce zis-a : «Eu și Tatăl suntem una ;
«Căci puterea, 'nchinăciunea numai Ție se cuvin,
«Fără nici o micșorare pururea în veci, amin».

Terminată rugăciunea, pe martir la ochi legară;
Iar sutașul, dând semnalul, spectatorii murmurară.
Capul sfântului căzuse d'al său sânge rourat,
Totuși buzele mai mișcă parc-ar fi tot pronunțat
Călduroasa rugăciune ce atunci abia 'ncheiată,
O sfârșise fericitul cu viața sa odată.
Iar Biserica creștină, veselă d'al ei martir,
Saltă 'n haine de regină, în coloare de porfir,
Serbând falnică triumfu-i la banchetul veșniciei,
Neatins de dinții vremii, nesupus zădărniceii.

Lăudat să fie Domnul veșnic în al Său popor,
Că i-a dat tărie 'n pilda strălucitului păstor.
Jertfa lui a fost sămânța ce 'n mănos pământ sădită,
În Biserica din Sirmiu, dat-a roadă însutită.
Iar în Dacia României, de curaj însuflețiti,
Că credința se mărește prin Ierarhii ei sfințiți,
Preamăresc ființa 'Naltă toți cu suflete curate,
Veseli, glorioși de jertfa unui sfânt român, demn frate ⁷⁾.

* * *

A privit martirul starea lumii cei suferitoare
Când în calea deznădejzii n'avea forța scutitoare
Și-a luptat ca prin doctrina creștinească să i-o dea,
Nu cum azi o 'nșeală scribii trâmbițând că vor putea
Cu știința lor lumească și doctrina ei morală
Să-i dea 'n mână fericirea ce-o visează noua școală
Cu idei de răsturnarea ordinei ce 'n stat lumesc
Este arma, streaja, templul ce sfințenia-i păzesc.

Utopii nesăbuite pe cei simpli-i îndrumează
Spre prăpastia peirei și progresul îl stagnează.
Tocmai ei să pună lumii, ca remediu de 'ndreptări,
Pătimașa utopie contra existenței stări?!
Indivizi conduși de vise rătăcite, fără cale,
Au orbirea să îndemne la excese sociale.
Contra lor luptă martirul, Adevărului fidel,
Pe altarul cărui vieața jertfă i-a depus-o el,
Ca să fie o lumină inimilor cu iubire,
Far p'ocean de generații cu o liberă plutire,
Purtând cârma fără care vasul șubred, rătăcit,
Piere 'n valul deznădejdi de-a lui furie zdrobit.

Lăudat să fii, Martire! Jertfa ta, lumină vie,
Ne-apusă 'n mersul lumii cu dreptate ș'armonie,
Strălucește 'n codul veșnic, cărui interpret ai fost
Și cu practica virtuții și 'n puternicul tău rost.
Din locașul nemuririi unde sprijini Creștinismul,
Sfinte, fă să aibă mândrii fii, ca tine, Românismul.

CÂNTUL VII

SFÂNTUL MARTIR SAVA STRATILAT. — LĂSTAR ROMÂN. — CREȘTEREA LUI. —
CARIERĂ, RANG, VIRTUȚI. — VENIREA GOȚILOR. — AURELIAN, RE-
TRAGEREA COLONIEI. — DUCELE SAVA CU 70 CAPI DE OȘTIRE SE
OPUNE. — CONDAMNAREA. — MARTIRIUL ȘI ÎNSEMNĂTATEA LUI. —
GLORIA MAMELOR BUNE. — 249 — 75 D. CH.

Scump lăstar al României, fiu de nobil cetățean,
Dintr'a Daciei tulpină cucerită de Traian,
Sava Stratilat e Duce — General — în demnitate,
Jertfă pentru legea țării și-a ei scumpă libertate.
Mama-i, în ascuns creștină încă din junețea sa,
Prea de timpurtu rămasă văduvă, se consolă
Cu odraslele ei scumpe, doi copii ce-i rămăsese
Dela bunu-i soț și care, ca și ea, creștin fusese.
Pe copii, băiat și fată, mama'n sfintele-i jertfiri,
Îi creștea cu duioșie și cu tinere 'ngrijiri;
Căci averea ce părinții pot lăsa ca moștenire
La copii mai pozitivă și de-ajuns spre fericire,
E o creștere aleasă în principii creștinești
Și exemple de virtute — scopul vieței sufletești.

Darul cel mai scump în lume buna creștere îl are;
Cine însă, decât mama, ar putea să-l dea mai mare?
Numai ea este chemată să-l cultive cu succes
Și'n familii să formeze caractere mai ales.
Constantinii, Chrisostomii și Vasilii, mari în lume,
Ce'nălțară peste veacuri al Bisericii renume,
Toți sunt opera femeii, ca și Sava 'ntre ai săi;
Mame bune nasc eroii; cele rele, pe cei răi.

Educat cu îngrijire, Sava, încă din junete,
Fu modelul dela care alții au avut să 'nvețe.
Devotat credinței sale ale cărui mângâeri
Le gustă în fapta bună ce dă sincere plăceri,
Se 'nsemnase prin prudență, sânguință, demnitate;
Inemic al nedreptății, pildă de activitate.
Pentru curăția vieții care sufletu-i sfinția,
Spiritele necurate dela bolnavi le goniă.
Cercetă pe'ntemnițării prigoniți pentru credință,
Chiar vieața expunându-și cu statornică voință
Și-i serviă din ale sale într'a feții lui sudori
Să-și adune 'n veci în ceruri nefuratele comori.
În aceste sentimente Sava, copilandru, crește
Subt a mamei îngrijire ce mărirea-i pregătește.
Vitejia ostășească ce 'nfloria ș'atuncea mult,
Mijă 'n tânăr dor de arme chiar în vârsta de adult.
Sava, june, cariera armelor îmbrățișează;
Se distinge 'n ea prin lupte și atâta debutează
Că Tiberiu cel de-aldoilea repede l-a 'naintat,
Cu drept titlu, și 'ntre alții rang distins i-a acordat.

Lupte crâncene cu Goții multe au avut Romanii,
Date în coprinsul nostru ; însă cine-au fost titanii,
Beliducii, generalii, mari viteji ca din povești ?
Ei, Mercurii, Stratilații, ¹⁾ fala țării românești.
Lucrul e vădit de sine ; legea, țara lor bogată,
Tot ce-aveau mai scump în lume, pe-ambe le-apărau deodată.
E prilejul ce dă seama la elanul uimitor,
Când eroul, mândru soare, iese radios din nor.

Aurelian ia tronul când luptă la Istru Sava
Contra hordelor vărsate peste Dacia ca lava.
Sava 'n fruntea ostășimei apărea ca semizeu,
Pentru vetrele străbune bravul luptă ca un leu.
El una cu eroismul cea mai nobilă blândește
Ce-i formase caracterul chiar din frageda junețe.
Protegea pe toți creștinii al religiei atlet,
Pe subț mână, cunoscuți lui după sfântul semn secret.
Intocmește instituții, pune țării temelie
Și asudă, ocrotește să dea neamului tărie.
Pe prizonieri tratează creștinește, blând, milos ;
Prigoniții află 'ntr'însul un protector călduros.
Astfel bobul evangelic, pus în brazdă îngrijită,
Răsărind, se pregătește să dea pârga mult dorită

Perșii când încep s'atace pe Romani în răsărit
Și cu dâșii împăratul în războiu s'a 'mpleticit,
Goții despre Marea Neagră, ridicând și ei furtună,
Ducele român dă ordin, legiunile s'adună.
Cu tot geniul strategic al Voivodului român,
Cu tot spiritul eroic creștinesc și cel păgân,
În mânnuchiu strâns d'apărare ce 'ntr'un scop pe toți unește

Și în fața năvălirii egoizmul țării crește ;
Și cu toată faima demnă d'acei vechi legionari
Falnici, mândrii fără seamă de succese legendari,
Gloata, horda cerbicoasă 'naintează ne 'nfrânată,
Menințând să copleșească Dacia romanizată.

Generalul, în pericol, supozând izbânda lor,
Pe d'oparte ajutoare cere la imperator,
Iar pe d'alta se retrage peste Istru 'n partea dreaptă
Precaut ; se pregătește ș'ajutorul îl așteaptă.
Impăratul care-acuma din campanie venea,
La măsuri pe cale încă ; situația e grea.
Coloniile 'ngrozite, de vrăjmași amenințate
Grav cum ele până atuncea nu au fost din vremi uitate,
De scăpare 'și cată grote într'al munților afund ;
Pun în gropi bucate, scule și pe unde pot s'ascund.

Aurelian în grabă vine la Artzar d'adreptul
Ca să'și apere supușii și onoarea, ca și sceptrul.
Ține un consiliu belic, după care-a ordonat
Ca din Dacia traiană, cât mai neîntârziat,
Peste râu să se retragă legiuni și colonie,
Horda d'o putea, domnească peste-o Dacie pustie.
Generalul Sava însă și cu alți capi șaptezeci
Se opune unei astfel de măsuri nedrepte, seci.
Preferiră mulți din nobili ce iubeau această țară
Să stea locului, și astfel vatra caldă nu-și schimbară.
La părerea lor frumoasă cei mai mulți compatrioți
Se uniră și formară o putinte ligă toți.
Nu se îndurau să'și lase țara dulce și nurlie,
Patria cea fabuloasă ce la una dă o miie ;

Nici moșiile, averea, nici mormintele străbune,
Amintiri dulci, datini scumpe, emigrând ei le-ar răpune —
O măsură fără calcul luată d'Aurelian
Contra Daciei, copila răsfățată-a lui Traian.
Toate-acestea, cum și goana contra maselor creștine,
Hotărâra liga sfântă a s'opune cu mâini pline.
Toți acei cu greutate și în sfat și 'n legiuni
Își depun eșarfe, brâne, semne de distincțiuni
Și din posturi, din servicii se retrage fie-care
Pe la vetrele străbune, pregătiți de apărare.

Faptul consumat odată, se divulgă de spioni,
Cum că generalul Sava cu ai săi companioni,
Șaptezeci, a țării floare, sunt creștini cu siguranță.
Împăratul explicându-și o atare cutezanță,
Poruncește să-i închiză. Cercetării toți supuși
Și în castre la 'mpăratul înainte-i fiind duși,
Le impune cu asprime — ca să-și spele marea vină —
Să se lepede în public de religia creștină
Și la zei solemn s'aducă jertfă, dacă ei nu vor
Cu pedeapsa capitală a'și sfârși vieța lor.
Sfinții se opun poruncii și preferă să supoarte
Confiscări d'averi, pedepse cu torturi, chiar cruda moarte,
De cât ei s'abjure legea întru care sunt crescuți
Și pe care-au propagat-o între semenii cunoscuți.

Sava, descinzându-și brâul, semnul demnității sale,
Il aruncă înaintea majestății 'imperiale
Și'n auz «*Creștin sunt*, zice, hotărît de a muri,
«Ca și frații mei de arme carii stau în rând aci».

Sprijiniți de 'nalta forță a divinei lor credințe
Ce venea din cer s'arunce noui lumini în conștiințe,
Multe zile sfinții noștrii, cu cruzime torturați,
Intr'o noapte, după ordin, fură 'n Istru aruncați.
Credincioșii scot din ape corpurile lor sfințite
Ce le'ngroapă după lege cu onoruri cuvenite.
Astfel se sfârșesc martirii, exemplari, eroi slăviți,
Apărându-și legea, țara p'adevăr statorniciți ;
Iar Biserica română jertfa lor o 'ncununează,
Ca și ziua glorioasă ce cu zel pios serbează
Anual, și cu atâta bucurie în April,
Câtă 'n răvărsare-i face, la Egipet, râul Nil.
Pentru noi pogoritorii din ei — inimi mari, virtuoaase —
Ziua lor e sărbătoarea amintirii glorioase,
Scumpe, ce 'n Români deșteaptă sentimente d'eroizm,
Jertfe pentru lege, țară, infocat patriotizm.

Zi mărită, luminoasă, răsărită 'n primăvară
Ca ființa României pe a veacurilor scară,
Te salut ! căci Creștinismul inimile-a dezghețat
Și 'n căldura ce le crește prin iubire le-a legat.
E destul ăst foc, lumină ; de ajuns este iubirea
Ca 'n cultura înfrățirii să răsară mântuirea.
Dorul inimii străbate timpi, distanțe 'n rapid zbor,
Și ca pasărea la cuibu-i iar se 'ntoarnă iubitor.
Sânul cald iubire cată, sângele la neamu-i ține ;
Legătura nu se sfarmă, apa iar la matcă vine,
La tulpină rădăcina duce al vieții suc,
Ramurile deslipite de tulpină, se usuc.
Este lege neînfrântă, ce domnește 'n veci subț soare ;

Infruntată, se răzbună cu peire 'ntre popoare.
Este mama ce-și nutrește fiii cu acelaș pept
Și 'n ei toți un suflet bate, conștienți d'acelaș drept,
Subt comun instinct și care tuturor deschide poarta,
In grădinile vieții să-și regenereze soarta
Și să-și poată duce traiul ce de sus li s'a menit,
Subt a Dreptului egidă, ideal neprihănit.
Subt umbrirea lui s'aduse jertfa sfântă, exemplară
Ce-o făcù martirul nostru, Sava, pentru scumpa-i țară.
Iar la opera-i de geniu mama fù pedestal,
Faur ce 'n copil formase caracteu-i ideal.
Mama e artistul mare pentr'o creștere 'nțeleaptă ;
Când la porțile vieții copilașul se deșteaptă
Și în lumea nouă 'ncearcă dorul prea firesc d'a ști
Cine lumii și lui însuși existența-i dăruie,
Ori 'nălțând privirea, vede sus mii astre luminoase...
Nori cum circulă subt bolta de dimensi prodigioase,
Iar în juru-i mii ființe, saduri, arbori roditori,
Mai departe în câmpie holde, flori cu vii colori,
Despre câte îi deșteaptă tainica acea dorință
D'a cunoaște pe Acela ce le-a scos din neființă,
Cine-ar satisface doru-i drept? mă 'ntreb în gândul meu,
Și 'n mai dulci cuvinte-a-i spune că Acela-i Dumnezeu?—
Numele cu care 'ncepe educația creștină,
Și în care se încheie toată taina ei deplină —
Cine-ar fi mai clar spunându-i că *Acel ce e*, făcù
Cu voința din nimica ce se vede și ce nu ?
Si că 'n marea-i prevedere avù grija părintească,
Făcând toate, de le dete și mijloace să trăiască ? !
Și mai mult, pe cine-ar crede că natura, repertor,

Este cartea ce-i arată pe 'nțeleptul Creator,
D'ale cărui binefaceri, date 'n buna Lui voință,
Juna inimă se umple de respect, recunoștință! ?
Sentimente, flori ce mama ști-va 'n ea a răsădi,
Incolți-vor și la vreme munca ei vor răsplăti ;
Căci la simpla, dar simțita-i maternă sfătuire
Fructu-i fraget își va zice în curată lui gândire :
Negreșit e datorie a iubi pe Dumnezeu,
Căci e bun și pentru Dânsul mai mult ce pot face eu ?
Și iubirea 'ntr'al lui suflet, astfel înrădăcinată,
Cu o temere fiească, fi-va 'n veci necletinată.
Iar cu vorba-i de 'nsoțește și-al religiei sfânt cult,
Practice ce lui îi face o plăcere și mai mult,
Li înalță sentimentul către sferele senine
Și-l dispune la iubire către tot ce este bine
Și-acest Bine-l pune 'n faptă când te vede că-l aplici
Mai cu seamă 'n binefaceri față chiar de inemici.

Sceptrul creșterii cei bune mama-l ține 'ntr'a ei mână,
Cum vedem și 'n România în epoca ei bătrână,
Ce începe cu modelul cel mai sfânt și prea curat
Al Fecioarei, între mame tipul veșnic adorat,
Pân' la 'ntâia prea pioasa soață, mamă 'mpărăteasă,
Care fuse 'ntre Apostoli chiar de Dumnezeu aleasă,
Prea cucernica Elena, ca să dea pe Constantin
Lumii noui, regenerate, primul împărat creștin ;
Pân' la mama ce ne dete pe martirul românesc,
Sava Stratilat, cu care azi Românii se fălesc ;
Pân' la mama glorioasă a lui Ștefan, Domnul mare,
Care ne-a păstrat moșia între vechile-i hotare

Și 'ntre mame prin virtute a rămas frumos model
De curaj la băștinașe, fiice cu acelaș zel,
Să susțină în odrasle bărbăția 'n strălucire,
Cu a numelui mândrie, cu a patriei iubire ;
Pân' la mama ori și cărui copilaș creștin, român,
În al cărui suflet simțuri nobile, cerești se 'ngân.
Și-l conduc a fi atletul patriei și libertății
Prin credința ce cultivă dragostea umanității.
Fericite sunteți mame care bine meritați
Dela patrie p'ai cării mari eroi voi îi formați.
Mergeți, mergeți înainte ; numai prin religiune
Implini-veți cu izbândă sfânta voastră misiune.

CANTUL VIII

SFINȚII MARTIRI QUINTILIAN, DADA ȘI MAXIMIN. — TREI FLORI ÎN VISCOL. — NOUĂ JERTFA. — BĂRBĂȚIA SFINTILOR. — SENTINȚĂ ȘI EXECUTARE. — PIOSUL VIGLENTE. — ROLUL SF. LOCAȘURI.

275—306 d. Chr.

Printre brusturi și stufiguri, printre ghimpi și mărăcini,
Prin văi, dealuri și vâlcele pline de scaieți și spini,
Pe terenuri nelucrate, ca din vremurile grele,
Se ridică trei flori mândre cu profum de micșunele;
Dar un viscol izbucnește; suflul lui cel fioros
Peste flori aduce 'nghețul morții crud și nemilos.

Roma mândră și geloasă de penaii legii sale
Subt Maximian ridică viscol nou de mare jale
Și Biserica creștină, p'al religiei altar,
E chemată să depună spre jertfire un nou dar.
Trei frați, juni, Români din Misii, în ascuns creștini cu vază,
Carii se aflau acuma într'a Redestului rază,
Dacieni trecuți decinde, ca aurelianiști,
Subt străvechi legi făurite d'ai sclaviei vechi legiști —

Când guvernatori în Misii doui erau: cel prim Tarciniu,
Iar celalt având cu primul tot acelaș gând, Gabiniu, —
În cătun lângă cetate viețuia cu tatăl lor,
Bun creștin, a cărui casă stă deschisă tuturor.
În secret la el creștinii s'adunau ca la părinte,
Sărbătoarea, ca să-și facă datoriile lor sfinte.
Dar murind acest bun tată, sad din neamul dacian¹⁾,
Fiii săi anume Maxim, Dada și Quintilian,
Crescând cercul de frăție, la guvern interveniră
Și'n cetate altă casă—cu biserică—zidiră.
Cercul fraților se 'ntinde, crește numărul mereu,
În cinstirea cuvenită Unui singur Dumnezeu.
Ca sămânța de sinapis Creștinismul arbor crește,
Și subt umbra-i, ca și pasări, lumea adăpost găsește;
Iar Biserica e sânul cald ce 'n noul aluat
Inimile le dospește și transformă ne'ncetat;
Căci cum ele nu pot s'afle mângâierea lor dorită
În religia păgână, ia peire osândită,
Se'ndreptează ca setoase și-o găsesc în Creștinism,
În răspunsuri mângâioase ce lipsesc în păgânism,
Deslegând problema 'naltă despre veșnica lor soartă,
Ce stă 'n strânsă legătură cu a cerurilor toartă.

Dar spionii lui Tarciniu, antipat neomenos,
Denunțându-i, prinși sunt frații, și tiranul furios
Poruncește-a-i pune 'n fiare și în carcere a-i duce,
Acuzându-i că sunt capii credincioșilor în Cruce.
Goană — monstru — ce din toate, după cât e cunoscut,
Cu măsuri d'exterminare, cum nici nu s'a mai văzut,
Fû acum, când păgânismul, însușindu-și ca o pată

P'a lui frunte Creștinizmul, vrû să termine ast'dată.
Prin cetăți, orașe, sate, spuză de funcționari
Și agenți de orice clasă spionează, mici și mari.
Își dau mâna din imperiu toți: așa legiuitorii
Ce jelesc zeiasca soartă, una cu executorii,
Toate forțele-și adună să extermină p'atei,
Pe creștini ce cred într'Unul, iară nu'n mulți Dumnezei.

Ați privit? ați prins momentul când se stinge lampa'n pripă?
Fâlfâie d'odată vie, moare-apoi tot în o clipă.
Goana ultimă, romană, groaznică ori cât a fost,
N'a putut să țină viața idolilor l'adăpost.
Ca să mâne prigonirea cât mai aprig, vezi, Tarcvinu
Se unește cu al doilea Antipat — Aga Gabiniu
Din Durostor, unde ambii într'un scop se întâlnesc
Și-a creștinilor peire, din aceste părți, zoresc.
Frații românași, treime, pentru cea de o Ființă
Întru tot dumnezească și-a Ei veșnică credință,
În cătuși băgați și'n lanțuri, la Durostor fiind duși,
Sus la Tribunal în fața celor doi tirani sunt puși.
Iar Magnilian notarul multe întrebări le pune,
După care Antipații, începând cu vorbe bune,
Le ordonă să aducă jertfă zeilor penai.
C'un curaj fără de seamăn se opun martirii frați:
Ei desprețuesc porunca și pe idoli cu tărie
Și susțin doctrina sfântă cu nespusă bărbăție.

Între dâșzii Maxim, dascăl, cu pricepere 'n cuvânt,
Rapid spulberă acuza ca o pulbere în vânt.
Întrebărilor piezișe, impii, dă atari răspunsuri

Că infirmă asupra și-orice fel de neajunsuri;
Iar Tarcvinu care-admiră pe martirul neînvins,
Îi propune o măsură prea ciudată în cuprins,
Că de va jertfi lui Joue, popă 'n capiște-l va face;
Iar de nu, cu siguranță moartea înainte-i zace.
Celor doi le face-asemeni cam la fel promisiuni,
Dacă și ei reiau ritul vechii lor religii.
Auzind acestea sfinții, într'un glas ei protestează:
«Din creștini, creștini noi suntem. Cine nu vrea să ne crează
«Nu'n promisiile cate probe, ci dea aspre, mii porunci;
«Ca să se încredințeze, cerce cu de moarte munci.»

După multe, repetite cercetări ce'n multe zile
Le-au făcut să-i convertească, toate rămânând sterile,
Aruncați la închisoare, li-s'aplică munci, arsuri,
Schingiuri din arsenalul păgâneștilor torturi.
Obosesc schingiuitorii spăimântați d'a lor răbdare,
Iar urgia păgânească, rușinată'n încercare,
Strigă: «Dacă blândul ordin nu voiți a-l ascultă
«Și la binefăcătorii, marii zei a vă 'nchină,
«Încăpăținarea noastră, ce la legi se 'mpotrivește,
«Cu pedeapsa capitală hotărât se pedepsește.
«Ordonăm *ca'n țări barbare*, duși fiind, să fiți tăiați²⁾
«Cu tăiere de secure, pildă celor *renegați*».
Sfinții veseli de sentința dată, strigă în unire:
«Vă jurăm ca'n fapt sentinței să dați grabnică 'mplinire.»
Apoi caldă mulțumire către cer înalță ei,
Că d'acum le stă cununa gata pentru dâșii, trei.

După hotărîrea dată, sunt legați și duși martirii
La Ozoviea departe, prea departe, unde zbirii,

În vederea lăcrămândă-a multor dintre privitori,
Taie capetele sfinte sfinților învingători.
Martirajul lor și moartea poartă data din Aprile,
Numărând în minologiu douăzeci și opt de zile.
La optzeci de ani în urmă, un creștin pe când săpă
Ca să pună temelie casei ce-și edifică,
Dete ca de o comoară peste moaștele lor sfinte,
Ce au fost aci 'ngropate, unde cu luare-aminte
S'a fost pus inscripțiune, scrisă foarte deslușit,
Pe o mare cărămidă ce'n morminte s'a găsit.
Iar Biserica creștină ce serbarea le o așează
În Aprile, încă-odată amintirea le serbează
Și în două August, ziua când creștinii au aflat
Prețioasele relicve ce d'aci le-au transportat,
Cu Episcopul în frunte, la biserica Madoanei
Ridicată de Viglente, timp puțin în urma goanei.

Redest ³⁾, urbe pur română, locuită de Români
Puși aci de împăratul ca să fie ei stăpâni,
Ori din Dacii, ori din Misii, bob curat român statură,
Pân'ce Goții peste dânșii apariția-și făcură.
Avem probe că creștinii cam de regulă țineau
Ca la strămutări în gloate singuri ei un sat formau.
Ei pe Goți, Bulgari și Unguri în credință-i îndrumară
Și pe-alți barbari cari veniră și la noi se așezară.
În ăst scop străbunii noștri până'n veacul cel trecut,
Monastiri, locașuri sfinte și azile au făcut.
Le-a'nzestrat apoi cu jertfa intereselor vitale
Dându-le averi și scule și mijloace colosale,
Nu din bigotism și silă, ci din nobil simțământ,

Din iubire d'omenire și d'al patriei pământ,
Ca să serve 'n timpi prielnici de azil la bătrânețe;
La dureri, nevoi sau lipsă, sprijin ori-și-cării fețe.
Văduva, orfanul s'afle mângăere, ajutor,
Pentru toți să fie balsam la dureri alinător;
Institute filantropice, fabrici, școale și palate,
Scut Credinței și Speranței, cult sfânt de moralitate;
Iar în timpi răi de războaie, când streinul ne-ar călca
Și cu sabie, robie, vieața ne-ar amenința,
Să servească la eroii luptători pentru moșie,
Ca cetăți și forterețe, puncte tari de strategie.

Să sperăm c'aceste domuri ce tot încă ne șoptesc
Intr'o limbă de bunică d'eroismul strămoșesc,
Fi-vor într'o zi cum ele merită ca să trăească
Și urmașilor prin veacuri de strămoși să povestească;
Căci și'n faptă e Românul bun creștin ca și'n cuvânt,
Spre progres îi saltă sânul într'un simț uman și sfânt.
Bun creștin, erou de frunte: pentru patrie și lege
Își dă sufletul, și'n luptă lauri imortali culege —
Sentiment înalt și nobil, din vechime moștenit
In lăstări ce din tulpină falnică au odrăslit
Și-l rețin cu drag în inimi; numai dacă'n lăngezire
N'ar cădea, ci pururi tânăr il vor ține cu iubire,
Ca să-și onoreze neamul și moșia lor prin el
Și 'n nevoi din cer să aibă sprijin la doritul țel.
Căci, acelui ce în Domnul crede și nădăjduște
Și'n lumina Lui viează, scopul sfânt i-se 'mplinește.
Faptul e vădit ca ziua: nimini nu s'a rușinat,
Când în căi fără prihană cu gând nobil a umblat.

Astfel au lucrat toți sfinții și izbânzi mari reputară
Contra hordelor vrăjmașe ; legea, țara-și apărară ;
«Gura leilor închis-au, para focului au stins,
«Au tâmpit tăiș de săbii, mari imperii au învins.»

În lumină adevărul stă, ca lumii să-i arate
Că o forță este numai ce 'ntunericul combate ;
Astfel actelor mari mumă e credința, fapt vădit,
Când cu inima 'ntr'olaltă în scop sfânt s'au reunit.
Statul inimii umane e grozav în decadență,
Egoizmu-l subminează fără nici o rezistență.
O, tu, inimă umană, din ce fibră te-ai format,
Căci nici raiul fericirii fericirea nu ți-a dat ?
Cum de-au năvălit tâlharii, patimile stricătoare,
De ți-au profanat locașul, ți-au smuls nimbul de splendoare.
Ce plângi, tu, mai cu durere ? spune'mi, o, lumină-a mea ;
Briliantul din coroană-ți ? Cine-ar fi să ți-l redea ?
Ca 'n veșmântul inocenții, inger vesel, în nor d'aur,
Subt picioru-ți să sfarmi capul prea vicleanului balaur ;
Apoi mândră de izbândă să-ți iei sceptrul ce-ai avut
Într'al liniștei imperiu — paradisul tău pierdut !

Liniște, o, scump tezaur ; pace, inimii iubită ;
În divina-ți frumusețe cum să nu fii pizmuită ?
Cin'să fi avut vr'odată mai divin, poetic vis,
Cum ai fost tu 'n răsăritu-ți, p'al tău tron în paradis,
Când cor d'îngeri întonară cântul grațiilor tale,
Ca să treci, în farmec dulce, chiar p'a lăcrărilor vale
Și cu cerul turburarea inimii divin s'o 'mpaci :
Spinii flori, veninul miere, moartea 'n vieată să prefaci !

Darnic, numai ție cerul, printr'o 'naltă socotință,
Ți-a dat cupa d'ambrozie s'o răverși în suferință
Firii cei cuvântătoare ce-și resimte statul ei,
D'a-și găsi 'n jertfire numai mângâere cu temei —
Faptă 'n Creștinism deprinsă prin Acel ce'n Omenire
S'a 'mbrăcat să-i umple dorul inimii de fericire.

* * *

Sfinții înțeles-au rostul, idealul cel prea sfânt,
Al religiei creștine în adâncul ei Cuvânt,
Ca și 'n Cultu-i să domnească lângă forța instructivă,
Prin Biserică și Școală, partea sa educativă ;
Să regenereze inimi, aducându-le 'n prinos
Pe altarul mântuirii dată lumii de Christos
Și să guste, din izvorul dătător de nouă vieată,
Pacea lor nealterată în cereasca ei dulceață
Încă jos, aci în lume, presimțind cu duhul lor
Și pe cea de sus gătită pentru veacul viitor,
Căci cereasca 'mpărăție câți ca pruncii o primesc,
Intră 'n sânu-i prin credință și crezând se mântuesc.
Vezi, credința naște fapte mari, surori ale sfințirii,
Ce pe creștet de țărână pun cununa nemuririi.
Când cortina 'ngustă-a scenei pământești și mărginite
Ridicându-se, săltă-vor către-a celei nesfârșite.

«Noi, argonauți pe mare, spre aceasta năzuim ;
«Fericirea'n portul păcii cei eterne o găsim».

— «Ce să mai vorbim d'acestea, când edictul clar impune
«Să-l executăm în grabă?» — «Și acel edict ce spune?»
— «Să jertfești la zei». — Ei, bine ! fă d'acuma ce voești,
«Căci eu nu jertfesc la demoni, nici la chipuri idolești.
«Este alt edict pe care un creștin cu drag l-asculță :
«Cel-ce-adoară creatura chiar pe Creator insultă
«Și pedeapsa ce-o decerne celui care s'a 'nchinat
«Demonilor, e să fie cu blestem exterminat».
— «Ai să-ți pierzi vieța». — «Fie, pierz vieța peritoare
«Și'n schimb am aureola celii veșnic stătătoare.
«Hotărîrea mi-am luat-o, fă cum ți s'a poruncit ;
«Stânca stă și nu se mișcă pe temei-u-i neclintit».

Condamnarea ce Prob dete fuse : *ars de viu să fie*
Și martirul se aduce Domnului în jertfă vie.
Vesel sufletul lui zboară spre al cerurilor plaiu,
Iar Biserica-i serbează ziua'n nouăsprece Maiu ⁴).

Centre vechi de noi lumine, Sirmiu, Singidun, Cibale,
Voi ați fost ale frăției daciene scumpe zale.
Dela voi găsim azi probe întru toate de ajuns,
Adevărul ce conține ne'ndoelnicul răspuns
Că origina creștină, după cum și cea profană
La Români mai pronunțată e latină sau romană ;
Deși urme 'n documente de valoare nu lipsesc
C'o avem — pe cea creștină — din izvor apostolesc.
Voi, în lanțul vieții noastre, magică și scumpă toartă,

Ați unit pe fii d'o mamă în mănunchiu d'aceeași soartă
Și focare, încălziră-ți inimile românești
Cu cuvântul și exemplul prin timpi sarbezi, păgânești.

Fie ca sămânța bună ce plantarăți cu sudoare,
Să dea roade p'aste țermuri de iubire 'ntre popoare
Și doctrina ce le-aduse vieață nouă în Christos,
Să-i unească într'un spirit pe teren religios.
Și dateze d'azi 'nainte o tendință fericită
Ca Biserica să fie una și nedespărțită;
Căci al ei Domn Unul este: o Credință, un Botez,
Cap etern, cap invizibil, Fondator în care crez;
Temelie neclătită are 'n Dumnezeuul Tată,
Poate fi ea prigonită, dar zdrobită niciodată.

* * *

Fericit acel-ce sfatu-i evangelic a 'nțeles
Și pe calea sa din lume faclă vieții l-a ales.
Înțelepții amintirea cu ghirlande-i încunună,
Fapta-i, numele cântate, dulce peste tot răsună;
Iar în plaiul veșniciei, unde 'n sboru-i s'a suit,
În incinta nemuririi, oaspet vesel nou sosit,
Mândră stemă-i stă gătită, nesupusă veștejirii,⁵⁾
Fără seamăn în frumsețe, închinată răsplătirii
Ale cărui haruri scumpe ochiul încă n'a văzut,
Nu le-a încercat auzul, mintea nu le-a conceput;⁶⁾
Inimii au fost străine în vieața ei lutoasă,
Unde-o luptă susținut-a d'un sfânt ideal setoasă.
Fericit e numai cel-ce, de credință ajutat,

Jertfă 'ntreaga sa vieață pentru semen a 'nchinat
Și prin ea Dumnezeirea în ai Săi se prea mărește
Și'ntre toți, ca fii d'un tată, dragostea statornicește —
Baza lumii noi, creștine, ce tot omul cel virtuos
O ajută în formare-i luând parte cu Christos,
Cum făcù martirul nostru cu convingere deplină,
Spre regenerarea lumii prin Religia creștină.

CANTUL XI

MARTIRII GOTIEI — DACIEI TRAIANE. — ȘCOALA IERUSALIMULUI. — NOUI
APOSTOLI. — ÎNCEPUTUL CONVERTIRII GOTILOR. — CONSTANTIN
ÎN DACII. — SF. IERARH CAPITON ȘI ACTIVITATEA LUI PE DOUĂ
TERENURI. — 287—340 d. Chr.

Dup'o luptă de trei veacuri orientul e creștin,
Căci în frunte-i e 'mpăratul lumii, bravul Constantin.
El urmează mai departe practicând apostolatul
Și-are 'n opera-i creștină ajutor Episcopatul.
Răsăritul și Apusul, creștinate, 'n lege tari,
Se întrec ducând lumina d'opotrivă la barbari.
În Ierusalim biserici, școale Constantin zidește
Și d'aci doctrina sfântă la popoare strălucește.
Din Sion ieși-va legea, proorocii au prezis,
Și cuvântul lor întocmai, în Scriptură fiind scris,
Din Ierusalim, focarul apostolic, își întinde,
Peste neamuri depărtate, raza-i ce se reaprinde.

Episcopi, păstori și dascăli din Ierusalim, Hermon
Patriarhul în mai multe țări trimite: la Cherson,¹⁾
Trei în Dacia râpeană.²⁾ Dreapta, stânga la Danubiu,

Lui Efrem le dete sorțul și pe țermii ăstui fluviu
Glasu-i strigă ca 'Nainte-Mergătorul Sfânt Ioan,
Ce făcuse să răsune țermii râului Iordan.
Căci grădinile pe unde sfinți Apostoli străbătuse,
De scaieți, și ghimpi acuma mai de tot se reumpluse.
Peste Dacia traiană, cuibul mândrilor eroi,
Păgânescul neam, azi Goții, răvărsați ca valuri noi,
Inundează tot în cursul fioroasei lor invazii,
Aducând cu ei mulțime sclavi creștini luați din Azii,
Carii prin moravuri bune și-al religiei temei,
Robi, știeau robii p'acea ce-i robiseră pe ei.
Și în Dacia traiană, Gotia acum chemată,
Prin Efrem Episcopia Goților e 'ntemeiată.
Gotia ades se zice Sciția. Aci Efrem,
După mii sudori vărsate zece ani, acù-l vedem
Prin tăiere de secure ca martir făcându-și parte
De cununa nemuririi în a șaptea zi din Marte ³).

După moartea lui un altul, Euteriu, sfânt bărbat,
Vine din Bizanț Episcop și pe tronu-i s'a urcat.
Dar silit de barbari dânsul *cu ai săi* trist se retrage
D'apelează la 'mpăratul de oroarea nouii plage
Și-i arată că nici clerul, nici creștinii nu mai pot
Săvârși 'n biserici cultul de poporul barbar Got.
Iar acești *ai săi* și carii îl urmează în suită,
Sunt doi diaconi și un preot cu divină conduită,
Capiton predicatorul, între toți distins fruntaș,
Prea Sfințitului Episcop la prigoană bun părtaș.

Din apelul său reese că în urma zdruncinării
Ce Românii suferiră prin măsura strămutării

Peste Dunăre, când Sava generalul s'a opus,
O ruptură în unirea lor cu Roma s'a produs.
Coloniștii ca și liberi, statul lor și-l înjghebase,
Într'o patrie bogată, care nu puteau s'o lase.
Aurelian când dete ordinul hotărîtor
Că acei ce sunt cu zeii și al lor imperator,
Peste Dunăre să treacă ; toți creștinii României,
Urători de zei, proconsuli și de bendele sclaviei,
Protegiați pe lângă-acestea d'ale patriei confini,
Ce-o făceau cetate tare, ajutor la cei pușini,
Protestară prin refuzul cunoscut istoricește,
Preferind vieața nouă, înțeleasă creștinește.
Pe acest teren acumă puși, teren religios,
Când ei luptă supt drapelul Împăratului Christos,
Goșii află sub guvernul și în statul teocratic ;
De durează încă-al Romei, cel păgân, e problematic.
Astfel când sunase ora păgânismului roman,
Altul vine să-i ia locul, cel got încă mai dușman.

Constantin ce promisese Daciei o curățire
De străini, își ține vorba, ia măsuri de pregătire
El ordonă a se face peste Dunăre un pod,
Hotărît ca să ne salve patria d'ăst crunt norod.
Nu e numai sentimentul de Roman ce-l stimulează,
Ci acel creștin, protector, ce la frați li-l datorează.
Cu Ierarhul Euteriu împăratul înțeles,
Saltă vesel, căci de luptă are un motiv ales.
Dar la 'ntoarcere-i Ierarhul, cu ai săi și între care
Capiton, fruntașul cleric, joacă rolul cel mai mare,
Fû ucis lângă Danubiu, el și alți mai mulți consoți,

De soldații Goți ce-acuma cete mari formau de hoți.
D'aste bande de flămânzi lupi, beți de furia barbară,
Capiton cu cei doi diaconi singuri ei abia scăpară.
Român neaoș, el de mulți ani, domn Bisericii servia
Cu zel sacru și'n vorbire, talentat, pe toți uimiă.

În curând comunitatea Daciei orientale
Prețuind necesitatea, interesele-i vitale,
Indreptă privirea caldă spre acest bărbat mărit
Și cu grabă în unire îl aleg Mitropolit.
Dintre Goți mulți s'aliară cu creștinii : astfel sfatul
Pe alesul lor cu cinste îl trimit la Împăratul.
Deputați de prin orașe în suită-l însoțesc
La Constantinopol unde cu onoruri îi primesc.
Constantin aprobă 'n totul pentru Dacia răpeană
Pe Alesu-i să conducă eclezia dacieană. ⁴⁾
Capiton Mitropolitul după nume, după neam,
Român verde, în armata lui Christos, divin oștean,
De copil slujea cu râvnă în Biserica creștină
A Metropolei din Dacii cărui el vieța 'nchină.
Consacrat Arhiepiscop al creștinilor români,
Găsi agrul bun de lucru, căci aflând pe Goți păgâni,
Puse cea mai exemplară apostolică silință,
Până când îi introduse în sobornica credință.
Despre marea-i sânguință zisu-s'a că predică
La novici mai toată ziua. La hotez când fatigă,
Ca să se repauzeze, începea din nou să 'nvețe.
Când vorbi 'ntr'o zi în templu, un got dintre 'nalte fețe,
Ascultându-l uimit strigă, seamă neținând de loc :
«Uite, Capiton vorbește ⁵⁾ cu o limbă ca de foc».

Botezând pe Sava-al nostru, ajutor la predicare
L-a luat, când ucenicul dete pilda de mirare
Că-și sfârși martir vieața pentru Creatorul său,
Aruncat d'un rege barbar în Muzeum sau Buzău ⁶⁾.

Botezat-a și pe Sansal, nobil daciean ce 'n urmă,
Consacrat de dânsul Preot, ajutor distins la turmă,
A rămas sub ascultare-i ca discipol cultivând
Agrul rodnic în poporul Got, izbândă obținând.
Sansal Preotul și Sava, doi discipoli mai de seamă.
Capitonici, țin pe față aprig lupta fără teamă.
Incepuse prigonirea cea d'a treia de subt Goți,
Când soldații lor la drumuri ies de jefuesc ca hoți.
Sansal, care pe sfânt Saba găzduia cu bucurie,
Lucru, vai, ce pentru dâșii nu avea mai mult să ție,
Vede casa-i cungiurată noapte-a treia zi de Paști
De ostași ce'n cete joacă rolul trist al unor gaști.

Prinși, legați, și dați torturii, prin Gaato Sansal scapă ;
Sava, refuzând scăparea, înecat a fost în apă.
Lauda virtuții sale ne va spune lămurit,
In ce scop la bunul Sansal se aflase găzduit.
Subt Goți statul țării noastre, după cum se'nfățișează,
Mai ales bisericește, foarte mult interesează.
Capiton Ierarhul țării ține 'ntregul aparat
Cu 'nsușirea d'a fi capul și religios și 'n stat.
Vizitele repetite, plângerile adresate
La imperator sunt probe și dovezi nerecuzate
Că'n fond el e Domnul turmei tănuit ce-o conducea
Cu toiagul și cu sceptrul și speranțele-'i hrănea.

Zi și noapte dându-i sfaturi, o îndeamnă la răbdare —
Forța celor slabi ce pune chiar și munții în mișcare.
«Apa trece, el le zice, iară pietrele rămân ;
«Prin credință tari, vedea-veți scurs ș'acest șivoiu păgân.
«Ori, răpit de al credinței zbor, avânt ce le lipsește,
«Iar la noi cu'ndestulare în virtuți se dovedește,
«Va sfârși 'n asimilarea sentimentului moral,
«Contopit cât mai degrabă cu acel național.
«Este dulce glasul mamei rătăciților dând tată
«Și pribegilor din steiuri țară dulce și bogată.
«Căci Biserica e Mamă, mângâierea tuturor ;
«Ea în Dumnezeu un Tată dă creștinului popor.
«Să nu perdem noi credința, dragostea, nădejdea 'n Dânsul ;
«El întoarce 'n bucurie toată lacrima și plânsul.
«Dacă tari au fost strămoșii, să nu stăm ca ei mai jos :
«In credință e tăria ; iar tăria e Christos.»

Marele bărbat al țării astfel strălucea 'n povețe
Răvărsate 'n abundență după trepte, ranguri, fețe
Și-i trecea pe 'ngusta punte a acelor timpi barbari
Ispitiți în focul luptei și al pericolelor mari.
Niciodată pân'atunca la nevoi, necaz, durere,
Nu s'a resimțit mai bine a religiei putere.
Preotul legat în vieață prin familie, copii
Cu poporul, cu el gustă și 'ntristări și bucurii
Și cuvintele-i, ca roua peste plante veștejite,
Se răvarsă 'nvietoare peste suflete zdrobite.
Astfel Capiton cu clerul mângâia 'n dureri, nevoi
Pe Români, și prin unire dintre ei formă eroi.
Iată-l gata de plecare p'ale Mării-Negre valuri

La cetatea care zace p'ale Bosforului maluri.
Cu el geniul vieții românești, în răsărit,
Bate 'n zorii dimineții la palatul aurit.
Cine-i știe gândul, focul ce în suflet Omul poartă
Și'n ce planuri cu 'mpăratul pune-a țării nouă soartă?
Constantin, trecând în Dacii cu mari forțe de războiu,
Frânge, bate și dislocă neamul groaznicului soiu.
Ca Traian, după trei lupte date dincoace de Istru
Puși pe fugă, fug, ca turme speriate, preste Nistru.
Astfel își 'inù 'mpăratul sfânt cuvântu 'mpărătesc
D'a protege pe poporul cel creștino-românesc.
Dacia recucerită, Roma iară și-amintește
De copila răsfățată și'n folosu-i cheltuește
Milioane să re'nvie din cenușă dragul pui
Nobil, ca roman de viță, sânge, os din carnea lui.

Minologiul ne spune că 'mpăratul ascultase
Plângerile României ce războiul provocase.
Căci cu multă-atențiune prin Episcopi cercetă
Și aflând de starea țării cu ei soarta-i apără.
Construește, re'ntărește puncte vechi de strategie
Și Biserica ia parte c'o îndemânare vie
La lucrările de artă ce 'ntr'un mare interes
Sunt și azi dovezi vădite d'acel secul de progres.
Templele păgâne mute, se transformă 'n temple sfinte
Răsunând de psalmi ce 'nalță către-al totului Părinte.
Pretutindeni se ridică monumente și cetăți
Și o nouă viață 'ncepe cum ea n'a fost alte-dăți.
Dafnele reînflorite, țării sunt fântâni, izvoare;
Umple veacurile 'n urmă de virtuți doveditoare. —

Sediu al Mitropoliei, spre Durostor căutau
Și pe frații dintr'o parte și dintr'alta-i protegiau.
Capiton ce stă'n curentul faptelor, își duce pasul
Iarăși spre Constantinopol; dar un vifor izbind vasul
E târît spre țări barbare și la țărmi zdrobit în praf,
Echipajul, personalul de păgâni e dat în jaf;
Iar Ierarhul, pus în lanțuri, și la munci dat cu cruzime,
Schingiuit, îl aruncară într'a mării adâncime.

* * *

S'a sfârșit martir Păstorul, devotat și credincios,
Cu cununa nemuririi p'al său creștet radios.
S'a luptat cu lupta bună, a 'ncheiat călătoria
Grea ce'n calea vieții multor le slăbește bărbăția.
Râvna, dragostea, jertfirea pentru Om și Dumnezeu
Caracterizat-au vieța marelui Arhiereu :
Au sculptat în ea mărirea faptelor în strălucire,
Generațiilor blânde să le fie moștenire.
Voi păstori, voi păstoriții, ochii inimii 'nălțați
La icoana-i luminoasă și pe rază-i 'naintați.
A purtat pe ai săi umeri două sarcini mari și grele :
Cap civil-ecclesiastic, în acele timpuri rele.
Astfel dânsu 'n ipostase două s'a manifestat :
Și Bisericii Părinte bun, și demn bărbat de stat.
Stima și recunoștința către sfintele persoane
Ce-au luptat prin veacuri aprig și în crâncene prigoane,
Susținând curajul civic și creștin, național,
E o datorie sacră pentr'un caracter leal.
Prea pioși strămoșii noștri, dat-au spre folosul țării
La creștinii sfinți din neamuri dreptul naturalizării

Dar cu sineși se constată c'au fost parcimonioși,
Altora făcând onoarea de a-i crede mai pioși.
Să fim drepți cu noi când fapta bună drept e constatată
Și Istoria stă față cu icoana ei curată.
Nouă multă nedrețate timpii vitregi ne-au făcut
Și străinii ce-alterară dreptul nostru din trecut.
Lui Elpidiu, Euteriu și Efrem cari re'noiră
Zelul sacru, apostolic, căci în Dacii străduiră,
Să dăm venerațiune ca la sfinți învățători,
Căci din școala lor eșiră Capitonii, buni păstori.

Sfântul Capiton, Ierarhul, era 'nalt la trup ; rotundă
Avea fața lui și barba ; ochi mari, limpezi ca o undă
Străvezie ; părul negru, cărunțit abia puțin ;
Caracter statornic, nobil : tipul omului creștin.
Caritatea, mângâerea la dureri trupești, morale,
Jertfa pentru semen, mila, chiar prinosul vieții sale,
Gloria Dumnezeirei fù deviza-acestui sfânt,
Dovedită'n fapta-i bună, precum fuse și'n cuvânt.
Iar în luna lui Decembre, ziua douăzeci și două,
Fù chemat în lumea păcii cu viață'n totul nouă,
Ca să laude'n cer pururi pe al totului Stăpân,
Și să'nvoace fericirea pentru 'ntregul neam român.

CANTUL XII

SFÂNTUL MARTIR SAVA BUZOIANUL. — FLORI DIN GRADINILE DACIEI ORIENTALE. — ROMÂNII SUBT GOȚI. — SF. SAVA ȘI AMICUL SAU. — CUNUNA SF. IERARH VASILIE CEL MARE PENTRU BISERICA ROMÂNĂ. — SFÂNTUL MARTIR SAVA BUZOIANU ROMÂN. — ROMÂNII SERBEAZĂ TREI SFINȚI SAVĂ. (287-340).

Dacia orientală odrăslește flori frumoase:
După roză, crinul vesel cu mirezme delicioase,
În teren primăvăratic face salturi timpurii
Și dă balsam ce'ntristarea o preface'n bucurii,
Floare-simbol din grădina vieții celii roditoare,
A martirilor Moldovei cu gândiri înălțătoare.
Prin destimpi, în curs de veacuri, României i-a fost scris
Ca să aibă o'ncercare dup'un plan de sus decis;
Dar prin care să-și gătească viitoarea fericire
În vieța de stat liber, fără teamă de peire;
Căci adesea ceru'n taina-i ceartă chiar pe cel iubit
Și pe fiu îl îngrădește până încă n'a greșit.
Da, veninul ce-l băuse mai trei veacuri România,
Prigonită pentru legea ce-i gătea'n ascuns tăria,
Nu a fost destul, se vede; trebuia acumă iar

Să deșerte-amărăciunea repetită'n nou pahar.
Dacă-i schimbă Gotul barbar, după placu-i, scumpul nume,
Ea'ntr'un nou botez de sânge și-l recucerește'n lume.

Dacă valuri de prin Azii se ridică peste ea,
Aste gloate n'au în casă-i mult timp barbare să stea :
Legi prescrise contopirii ca 'ntr'un clește îi apucă
Și-i dispun asimilării pân' ce-ar fi ca să se ducă.
Astfel fu lăstarul Sava, got zis rău, român născut
Și de tânăr la credință cu convingere trecut.
Pildă de activitate, înfrânare, umilință ;
Bun cu toți, dar demn ; cu râvnă, blând, cu multă sânguință
Pentru cele ale legii ; cam tăcut, prea răbdător ;
Inemic al amăgirii și de pace iubitor ;
Mai avea dintre dorințe încă una foarte mare
D'a servi 'n afaceri sfinte, de a'mpodobi altare
Și biserici și în ele p'ai săi frați a învăța
Și Dumnezeirii imnuri, psalmi și ode a cânta.
Toată viața-i fû o jertfă închinată pietății,
Pocăinței ne'ncetate și folos umanității.
Nu iubiă măririi deșarte, ci ardea de a mări
Pe Christos și pentru Dânsul moartea chiar a suferi.

Când Valente împăratul cu armata lui romană
Apără cu dor de cloșcă p'ai din Dacia traiană,
Sava pune 'n joc mișcarea printre frații românași
Ca 'n ascuns uniți cu toții contra Goților vrăjmași,
Totodată mână 'n mână și cu aurelianii
Patria să'și curățească, alungând pe toți dușmanii.
De copil eroul Sava, convertit de Capiton,

June 'ntre Români acuma, dă al apărării ton.
Lui Mercurie și Sava Stratilat, icoane sfinte
D'eroizm și pietate, se 'nchină 'ntr'un dor ferbinte.

Bănuelile 'ncepură și Românii dacieni
Sunt priviți cu ochi de argus d'ai păgânilor oșteni.
Dar discordia 'ntre frații capi sau regi ce se formează,
Are ca urmări războiul sângeros ce-i subminează.
Fridigern, un cap de barbari, frate cu Atanaric,
Alt cap — judex — cu acesta *la cuțite* inamic, ¹⁾ —
Căci e scris pe alb cu negru: Dumnezeu să te păzească
De religioasă ură, dar mai mult de cea frățească, ²⁾ —
Fû bătut; atunci el cere la Românii bizantini
Ajutor și căpătându-l, bravul Duce din creștini,
Iunie Soranus, falnic, generalul șef, în frunte,
Trece Istru peste care mai întâi ridică punte.
Ca tempestă distructoare, peste Goșii îngâmfați,
Cade și 'ntr'o luptă cruntă, desfăcându-i sunt sfărmați,
Câmpul luptei ce se dete fû 'n Muntenia în care
Românizmul un răpaus pentru zile multe n'are.
Căci pe când aceste scene belicoase se urmau
Pe ai Dunării din stânga țermi ce d'arme răsunau,
Atarid, nepot de rege, june, îmbătat de fală,
Ține 'n mâna lui de groază Dacia orientală.
Inemic Creștinătății cunoșteă pe capi câtva,
Și asupra-le începe mari prepusuri a'și formă.
Persecuția e gata. Ordin dat, se execută.
Oficerii, magistrații la succesul lui ajută.

Ca motiv de prigonire capii Goși au invocat
Multe, însă mai de seamă unul este 'nvederat:

Că doctrina creștinească pe cei răi îi îmbunează,
Poleiește sentimentul și spre bine-l îndrumează,
Astfel că din fiare crunte ea îi face blânzi, miloși;
Din războinici, oameni pacinici și din barbari, omenoși.
De aci grozava ură ce hrănește fanatizmul
Contra lumii băștinașe ce propagă Creștinizmul.
Alt motiv de goană încă fû c'antagoniștii frați
Erau și prin interese și cu legea separați²⁾
Unde pui și bănuiala că Românii au frăție
Cu acei de peste Istru din romana 'mpărăție.

Din păgâni aceia carii aveau rude 'ntre creștini,
Cunoscuiți, amici d'aproape, sau erau cu ei vecini,
Sfătuitu-i-au în taină ca, uniți, să simuleze
Și de cărnuri nejertfite idolilor să uzeze,
Pentru care scop vor pune mijlociri la cei măriți
A le da mâncări comune și-a fi astfel toți scutiți.
Sava 'n public desaproabă o atare conduită,
Nu numai că nu primește carne zisă nejertfită;
Ci declară sus și tare că păgân va socoti
Pe acela ce dintr'insa să mănânce-ar îndrăzni.
Prin această declarare curagioasă și solemnă
Mulți scăpară d'astă cursă printr'o abstenență demnă.³⁾
Alții însă-i imputară că ar fi prea scrupulos
Și-l goniră din cetate pe acest creștin pios.

Sava care s'adăpase la izvorul evanghelic,
Vrând să 'ncungiure mânia barbarului june belic,
S'a retras din reședință într'un mic cătun vecin,
Insoțit fiind de Sansal, la Gutic, iereu creștin.⁴⁾

Căci poziția lui Sava nu eră ca mai 'nainte,
Ci retras din grija lumii, el în inimă și'n minte,
În aști timpi de grea 'ncercare simțea focul cel ceresc :
Pe cei slabi eroi să-i facă subt stindarul românesc.
Dar și barbarii acuma, subt a vremii greutate,
Și ei, nefiind statornici, ies în bande din cetate
Pentru prăzi, cătându-și hrana prin câmpii, ca venetici,
Câtva timp lăsând răpaus la creștinii de aici,
Cari pe Sava, în Noembre, în cetate-l rechemară ;
Dar prin Martie barbarii când din nou se arătară,
Noui cruzimi re'ncep, mai aspre ; magistrații fioros
Persecută pe Românii ce țin legea lui Christos.

Când mai mulți păgâni voiră ca în capiște s'ateste
Subt blestem că în cetate printre ei creștin nu este,
Sava vine și le zice, în elanul său divin :
«Pentru mine să nu jure nimeni, căci eu sunt creștin.»
Comisarul însă 'ndeamnă să presteze jurământul,
Iar fruntașii din cetate, carii cunoșteau pe sfântul,
După ce cu multă grijă pe creștini i-au tăinuit,
Jură că creștin la dânșii unul singur s'a ivit.
Monstrul auzind, ordonă să-l aducă la iveală ;
Fericitul Sava vesel se prezintă cu 'ndrăzneală.
Întrebat de are stare, el răspuns nedând de fel,
Cei de față spun că n'are, făr' decât ce e pe el.
Sbirul socotind pe Sava o netrebnică persoană,
Ce nici rău, nici bine face, porunci să-l ia la goană.

Prigonirea ia proporții mult mai mari, de cum a fost,
Tocma-acuma când creștinii se aflau în sfântul post,

Așteptând cu bucurie glorioasă sărbătoare,
Prea mărita Înviere, Paștile veselitoare.
Sava, vrând să-și împlinească datoria către cult
Mai retras din al cetății prea supărător tumult,
Pleacă iarăși la Gutica, sufletescul său Părinte,
Să serbeze 'n sat la dânsul aste zile mari și sfinte.
Dar pe când mergea pe cale, i-s'arată un bărbat
Luminos la chip zicându-i: «Sava, unde ai plecat?»
«Te întoarnă iar la urmă-ți unde Sansal te așteaptă.»
Sava-i zice: «Nu-i acasă, și-mi voiui ține calea dreaptă.
«Știu că el se zăbovește prin cetățile grecești,
«Unde-i dus de multe zile; pentru ce din drum m'oprești?»
Sava, cam mirat, urmează calea, drumul înainte;
Deși gânduri turburate, valuri, i-se suie 'n minte.

Ziua se scaldă 'n lumină, cerul în azur frumos,
Călătorul își iuțește pasul par-că mai voios.
Dar d'odat' un întuneric de nori groși, ce cad grămadă,
Ingrește orizontul. Din ei groaznică zăpadă
Cade 'n vifor drept în fața călătorului trudit,
Care 'n ăst pericol vede mâna care l-a oprit,
Cării mulțumind, o rugă, suspinând, psalmodiază
Și la cuviosul Sansal resemnat se 'napoiază.

Și eră în ziua sfântă chiar a Vinerii cei mari
Și speră că și l'ast Preot — apărat de ochi pândari —
Va serbă în liniștire prea mărita Înviere,
Împlinindu-și datoria creștinească, cum se cere.
Vesel, iată-l că înoată prin omăt mergând pe drum;
Intră 'n sat, pe Sansal află; ambi-s fericiți acum.

Dar mult nu țină această bucurie legitimă,
După zile cinci, ca'n Rama, o strigare unanimă
Se aude: iar vin Goții !... Și eră în sărbători,
Într'o clipă veselia se transformă în fiori.

Sgomotul s'adeverește spre a lor nenorocire :
Atarid se reînloarce cu flămânda lui oștire.
Cei doi capi creștini, în casă, când cu zel ca patrioți,
Poate discutau salvarea patriei de monștrii Goți,
Se văd noaptea, făr' de veste, amândoi coprinși d'odată
D'a lui Atarid vrăjmașă și neomenoasă ceată,
Care-i leagă cu cumpline, ferecându-i cot la cot
Și-i târăște-a merge'n castre la teribilul cap Got.
Sansal, neputând să meargă, istovit de bătrânețe
Este pus în car, iar Sava ce'nflorea în tinerețe,
E legat, târit prin șanțuri, gloduri, spini, de zbiri soldați
Și bătuti cu bice ambii, schingiuiți și torturați.
Când le-a zis la ziuă Sava, dup-o noapte furtunoasă :
«Oare nu o noapte'ntreagă, voi toți, litfă sângeroasă,
«M'ați bătut, târit prin șanțuri, gropi, noroaie, mărăcini,
«Gol, desculț ? Vedeți d'am rană, urmă, 'nțepături de spini
«Pe picioare, ori pe corpu-mi sfărâmat, rupt de bătaie,
«De-am pe el sgârietură, ori vr'o mică vânătae ?»

Iar păgânii când nici urmă nu văd din cruzimea lor,
Ca uimiți încep să strige cum că e fermecător.
Tigrii dârji, îi leagă gâtul de mijlocul unei bârne,
Spre extremități lăsându-i mâinile în lung s'atârne.
I le leagă și pe ele cu frânghii ce le-au udat,
Lipsea numai două cuie spre a fi crucificat ;

Iar picioarele p' o altă bârnă, tot așa fixate,
Întinzându-i-le'n silă, i le leagă răschirate.
Apoi jos trântit pe spate, toată ziua l-au bătut,
L-au strujit, batjocorindu-l, pân' ce noapte s'a făcut.
După ce schingiuitorii, biruiți de oboseală,
Adormiră, o femeie vine fără de sfială
De-l dezleagă, 'i pune masa și îi zice: «Nu sta'n loc;
«Caută-ți scăparea'n fugă, ea ți-e singurul mijloc».
Dar eroul, mulțumindu-i, hrană nu vrea să primească;
Resemnat cu hotărâre, chiar refuză să dosească.

Sbirii dis de dimineață, raportând lui Atarid,
Capul barbar, cel de sânge creștinesc setos, avid,
Suflet inimă de fiară ordin crunt a dat vampirul
Spânzurat d'un stâlp, cu foamea omorît a fi martirul.
În această suferință cu bucate idolești
Un călău îl ispitește care-i zice: de voești
A-ți scăpa viața, iată, Atarid stăpânul mare,
Ție și acelu Preot vă trimite demâncare.
Sansal le refuză simplu, Sava răspunzând a zis:
«Sunt spurcate, precum este ș' Atarid ce le-a trimis».
Iar călăul, un sălbatic, cu o lance îl izbește
Drept în piept; și roiu de sânge ca dintr'un izvor țâșnește.
Cei de față cred de sigur că martiru-a sucombat,
Însă el ca briliantul a rămas nevătămat
Și privind la sbir îi zice: «Nu cumva tu ai părere
«Că m'ai omorît? dar uite, eu avui atât durere
«Ca și când c'un fir de lână cineva m'ar fi lovit».
Atarid, învins de Sava, să-l ucidă a gândit.

Păgâneasca socotință, după cele relatate,
Pune pe Sansal bătrânul în deplină libertate,
Iar pe Sava poruncește să-l afunde tigrii săi
În Muzeum, unde sfântul fû 'necat d'acești călai.
O, Muzeu, Buzău, gătește-ți albia cu unda'ți dulce :
În Muzeul sfânt cu dreptul vor martirii să se culce.

În nedomirire sfântul de 'ntorsura ce luă
Soarta Preotului Sansal, pe călai cestionă
«Ce-a greșit Sansal să piarză stema ce i se cuvine? »
«Ce păcat făcû amicul de a nu muri cu mine? »
— «Nu-ți e dat a ști aceasta, tu,» atunci i s'a răspuns.
— «Bine, zise fericitul, dacă lucrul mi-e ascuns,
«Afle Atarid păgânul că a lui omorâtoare
«Hotărâre-mi garantează viața cea neperitoare.»

Și pe când necredincioșii către râu înaintau,
Iară el psalmodiează, între ei se întrebau :
«De ce oare n'am dà drumul ăstui om fără de vină? »
— «Ce vă îndoîți? » le zice Sava cu o voce lină.
«Oare nu e drept să faceți cele zise de stăpân? »
Ei atunci 'napoi prinzându-i mâinile, spre râu îl mân'
Și-un lemn greu de gât legându-i, în Buzău îl cufundară,
Sufletu-i la cer în cânturi îngerî veseli i-l luară,
În al vârstei lui terestre ani având treizeci și opt
Și în cincisprezece-Aprile, într'al primăverii șopt.

Râul ce'i deschide 'n sânul pentru timp puțin mormântul,
E Muzia sau Muzeum, chiar Buzău 'n tot cuvântul.

Dar gonacii, monștrii lumii, și mort l-au persecutat :
Scos din râu afară corpul i-l lăsară ne'ngropat,
Pradă fiarelor sălbatici, decât ei cu mult mai blânde,
Căci nici una nu-l atinse, cum nici cele chiar zburânde.
Astfel fû prinosul, jertfa ce-o depuse pentru noi
Ast martir, Român de viță, dintr'ai noștrii mari eroi,
Legea, țara apărându-și c'o statornică voință,
Cum vedem că 'n două rînduri îi fû foarte cu putință
A scăpă, dar tot mai tare fuse sacrul simțimânt
Al iubirii de credință și d'al patriei pămînt.

Se 'nțelege 'nvinuirea sfântului ce i s'aduse
De un barbar ce 'n grumazul patriei cuțitu-i puse.
E o inimă, o forță în acest erou român,
Un obstacol tare 'n planul ucigașului păgân.
Actu-i de curaj ne spune clar, ca soare 'n zi senină,
Că de mult amar și jale i-a fost inim' arhiplină.
Contra barbarului ură, foc respiră mândrul leu,
Din el patria și legea au făcut un semizeu.
Mult luptat-a ca 'n jug barbar țara lui să nu mai geamă,
Cum luptară 'n urmă încă Domnii noștrii cei de seamă.
Cu ghirlanda neuitării este drept să 'ncununăm
Jertfa Savei și exemplul cu tărie să-l urmăm
În susținerea Credinței și-a ei dalbă curăție
Ce cultivă și renaște mândra-a patriei tărie,
Ca și limba-i și pămîntul decât cari noi nu putem
Alt în lumea luminată mult mai scump, și sfânt s'avem.

Toți aceia ce-i zic *Gotul*, sunt străini de România,
li justifică domnirea barbarilor cu sclavia,

Dup' al căror nume straniu toți străinii o numesc ⁶⁾
Și eroilor ei nume dup' al țării le 'nsușesc.

Călători pe mări în vase ce ca lebedele 'noată,
Pe întinse suprafețe, voi cunoașteți lumea toată
Și ne spuneți că străbateți în acele vase tari
Mări, oceane, tot cu nume felurite, ape mari,
Peste țări și continente de natură despărțite
Că zici : aste mări, oceane sunt cu totul diferite
Și cu toate astea lucrul se cunoaște în altfel
Că pământul, pus pe apă, un ocean formează el ;
Tot așa odinioară un popor în dezvoltare
Singur el formă oceanul, ca poporul cel mai mare,
Ce pe toate celelalte le 'nghițea ca pe un hap,
Fără teamă că odată poate-avea dureri de cap.
Și cum Daci, Romani în Dacii un mânuchiul alcătuiră ;
Astfel Goții astădată în Români se contopiră.
Cei mai mari ai lor țin încă păgânismul din strămoși,
Pân' ce văd subț scutul Crucii cum cei mici trec prea voioși
Ei atuncea dau exemplul, împlinind apostolatul
Ca Elena și ca fiu-i, Constantin autocratul.
Astfel Goți, Huni și-alți mulți spuză ce prin Dacii au trecut,
Tot o lege, tot un sânge cu Românii s'au făcut.
Dacă dă alt nume țării, într'a lor ambițiune,
Nu e paguba cea mare pentru orice națiune.
Caracterul să-i rămână, limba, sângele de leu
Și credința ce-i dă forțe și nădejde'n Dumnezeu.

Dar regatul Got se sfarmă de invazia cea nouă,
Când vin Hunii, și'n sfărmare se dezbină-acum în două :

Ostrogoții pleacă fruntea noilor năvălitori
Și rămân la Nord de Istru, Visigoții trecători
Peste fluviu în imperiu, trec ca apele în sorburi.
Căutându-și loc ca pasări răpitoare cuib în scorburi,
De aci 'nainte'n lume între ei se deosebesc,
C'o istorie în parte, până când se contopesc.
Mulți trecând din România, spre apus se îndreptară:
Unii ortodoxi, iar alții arieni, se creștinară⁷⁾.
Dar această stricăciune este fapta lui Valent
Care susținea eresul, arian fiind fervent.
Chiar Ulfila ce'nvățase la'nceput credința dreaptă,
Semi-arian pe urmă pe-a Episcopiei treaptă,
Pentru Goți activitatea-i toată a desfășurat,
Și'n ast mod contagiunea dintre noi s'a dislocat.
Influența-i între-a-i noștrii a fost zero, cum se știe,
Fapt ce-l mână ca să treacă în romana'mpărăție,
Deși sfântul Auxențiu despre dânsul spune clar
Că'n trei limbi vorbiă în templu ce se transformă în far
Luminos: în limba greacă, gotă și în cea latină,
După ginta ce-i sta'n față, fermă'n legea ei creștină.

Dar cu cât au fost mai aspre toate-acele prigoniri,
Cu atâta creștinismul s'a mărit prin sfinți martiri.
Căci pe-a inimilor brazdă când arunci sămânță bună,
Dă foloase pentru semen și sudoarea-ți încunună.
Altruismul crește'n brazda Adevărului ceresc
Pogorît în Omenire cu mister dumnezeesc
Și-i deschide tot 'nainte orizonturi ideale,
Câmp întins de-activitate, gras, cu fructe dulci, reale.

Prin martiri cultura 'naltă se ridică'n apogeu
Și-n lumina ei morală noi vedem pe Dumnezeu.

Iulius Soran, Voivodul⁸⁾, aflând cele întâmplate,
Pătimirile lui Sava cu triumf încununat,
El din Dobrogea trimite personal de l-au adus
Și-n Cezaria cu cinste în biserică l-a pus.
Ducele Soran, din Sora, urbe'n Lațiu, ține firul
De'nrudire dovedită, evidentă cu martirul,
Care ca Roman ce este numai Got nu poți să-l treci,
Cum în cărți, din neștiință, Got a fost numit de Greci.
O scrisoare ce respiră dulce dragoste frățească
Însoțește racla sacră către cea dumnezeiască
De sfinți sor' comunitate din Cezaria, spunând
Ce comoară îi trimite și virtutea-i laudând.

Bucurii aduce lumii primăvara 'nfloritoare,
Creștinismul o vieță nouă, dulce la popoare.
Un atlet, ca și martirul, Capadociei păstor,
Astrul lumii p'orizontul Binelui neperitor,
El, Vasilie cel Mare, o cunună împletește
La Biserica română und' Credința înflorește⁹⁾:
«Sufletele noastre, zice, fericite s'au simțit
«Că din Dacia Traiană cărți frumoase ne-au sosit,
«Însoțite cu frumsețea de iubire, căci ne-aduce
«Dintre barbarii de-acolo nou martir, erou în Cruce.»
Faptul dar istoricește stă granit nesfârâmat
Că pe noi, ai României fii, o soartă ne-a legat
Strâns cu a Capadociei sor' Biserica creștină
Și că Ortodocși rămas-am în frăția ei deplină.

Vezi, în Dacia traiană, dacă sfinți martiri au fost,
Fost-au și creștini; Românul, demn ostaș, a stat la post.
Și din fașă Ortodox e, faptul nu e alegoric:
Cărți, tradiții, datini, rituri, totul este fapt istoric.

Sava Stratilat, eroul, Duce neasemănat,
Evangeliei Apostol, patriei stâlp nemișcat;
Sava-al doilea și pe care d'azi numi-l-vom Buzoianul,
Căci al râului Buzăul l-a acoperit noianul;
Sava-al treilea, eremitul, școalei noastre sfânt patron,
Sunt treimea ce-a dat forței patriotice grav ton:
Unul apără cu spada vatra noastră strămoșească,
Alt' cu fapta și cuvântul cult, ființa românească;
Cel-alt pentru 'nțelepciune zis e *tânărul bătrân*,
O icoană de purtare a copilului român,
Trei modele ce înalță Mintea, Inima, Voința;
Tari prin ele, cucerirăm vaza și independința.

Faima numelui de Sava, 'naltă 'n patrie la noi,
Prin martiriul notoriu, mai de mult, al celor doi,
Răsunând a treia oară, inimile tresăltară
Și cu râvnă 'nflăcărată și p'al treilea-l onorară;
Căci pioși părinții noștrii, chiar în veacul cel trecut,
Școalei românești protector pe sfânt Sava l'au făcut.
Negreșit, acest renume, ce prin veacuri răsunase,
Un adânc ecou în inimi românești demult aflate
Și'n Biserică accentu-i, vibrător, prin sărbători,
Ca un cânt de filomelă au mișcat p'ascultători.
Altoiu viu dintr'al lor sânge nobil, generos, fierbinte,
Să păstrăm esența-i scumpă vie 'n inimă și 'n minte.

Când nepoții își stimează moștenirea din strămoși,
Cată a vedea 'n ce fapte fost-au mari și glorioși
Și conserve cu iubire lege, limbă, datini, nume,
Drepturi căror ei jertfiră tot ce alt avură 'n lume.
Cu statornică voință pe terenul sfânt, moral
Urci culmi pline de frumsețe, plaiul lumii ideal,
Unde sfinții cești trei «Sava» ca modele de urmare,
Veșnic patriei române sunt icoane de 'nchinare.

CANTUL XIII

SFÂNTUL MARTIR EMILIAN. — INEMIC PERICULOS CREȘTINIZMULUI. —
TRIBUNUL DIN DUROSTOR. — EMILIAN, SCLAV FAVORIT, CONVERTIT.
— ARDEREA CAPIȘTEI. — PREDAREA, TORTURILE ȘI CONDAMNAREA
MARTIRULUI. — TRIUMFUL. — GAATO VENEREAZĂ MEMORIA MARTIRULUI. — CREȘTINII SUPUȘI LA AMENDĂ. — FEMEIA PIOASĂ. —
DAFNE ȘI DUROSTOR. — 324—363 d. Chr.

Marele 'mpărat al Romei, fericitul Constantin,
Care fû — precum se știe — primul împărat creștin,
Arborând pe tronu-i Crucea, el făcuse domnitoare
In imperiu legea nouă, o renaștere 'n popoare
Și Biserica creștină veselă acum serbă
Biruința, pentru care de trei veacuri ea luptă.
Creștinismul triumfase contra forțelor dușmane
Și societatea nouă, vindecată de vechi rane,
Gustă pacea 'nfloritoare, desvoltându-se mereu
Prin umane instituții, subț mânia lui Dumnezeu.
Dar vrăjmașul ce urăște fericirea omenească
Și sperjurilor dă arme crâncene s'o războiască,
Între cei mai răi aflat-a instrumentul blestemat
Pe acel fără-de-lege apostatul împărat,

Iulian, grozava iazmă, uritor d'al lumii bine,
Ne'mpăcat vrăjmaș credinței și religiei creștine.

Spiritul cel rău ce-odată prin minciună-a izbutit
Pe strămoși ca să-i gonească din edenul fericit,
I-a'nsuflat și lui ideea cea mai neagră, păcătoasă
Că odată ce ar face să rămână mincinoasă
Profeția împlinită-a Fiului lui Dumnezeu
Despre soarta neferice a poporului Iudeu,
Cum și despre dărâmarea templului executată
Clar, precis de nu rămase din el piatră peste piatră —
O pedeapsă pentru care Provedința 'ntr'al ei plan
Instrument avu pe Titus, fiul lui Vespasian,
Căci el și de ordonase strașnic să se respecteze
Grandiosul edificiu, fără să-l incendieze,
Totuși prevederea celui care soarta lui i-a plâns,
S'a 'mplinit literalmente, chiar în sensul cel mai strâns:
Iar pe Tit remunerându-l ca la tron urmaș să fie
După tatăl său, ca vrednic, l-a chemat la 'mpărăție —
Apostatul cel zavistnic dă mijloace la Ebrei
Ca să'și rezidească templul spre a fi tot ce-au fost ei,
Să renască, să re'nvie nou Fenix, din lumea veche,
Care s'aibă 'n omenire numai pe Romani pereche:
Astfel ar putea distruge opera ce luase sbor,
Creștinismul — aluatul — lumii regenerător.
Dar Acela ce la planul celor mândrii se opune,
Știe și ce fel d'obstacle împotriva-le s'adune.
Pe atunci, în ambe Dacii, stă prefect Capitolin,
Care, furios, încearcă, contra cultului creștin,
Noui manopere viclene; pune 'n joc și elocvența

Fulgerând după tribune, sau cercând cu violența.
Spre a dà idolatriei cei căzute forțe noi,
Pe creștini îi torturează omorându-i ca pe oi ;
În Durostor îns'o stâncă formidabilă 'ntâlnește ;
În zadar guvernatorul ia măsuri și poruncește
S'ardă casele de rugă și'n trei zile pe aci
Un creștin să nu se afle, altfel toți uciși vor fi.

În ăst timp s'află 'n cetate o familie d'elită
A tribunului localnic, legii sfinte alipită,
Între sclavii d'o credință număra p'Emilian
Convertit de chiar stăpânul ce-l știă că-i dacian,
Intendent fidel al casei, cărui domnul lui cu seamă
Îi încredințase-averea ș'orice taine fără teamă.
Favorit al unui nobil, nu eră mai mult un sclav,
Ci un intim om al casei, un amic onest și brav.

În religia cea nouă, renăscut, recunoscuse
Că pe sclavi Mântuitorul oameni liberi îi făcuse.
De aceia se'nchinase Adevărului ceresc,
Devotat, ca toți martirii ce vieța îi jertfesc ;
Căci în lume cine simte mai greu fiarele sclaviei,
Decât robul care poartă numai jugul datoriei ?
Și valoarea libertății cine altul ar putea
S'o stimeze după merit, prețul cel mai just să-i dea ?
Negreșit că toți acei ce auziseră chemarea
Dulce care le promite ca să le'ndulcească starea :
«O, voi, toți, ce duceți greul, obosiți și 'mpovărați,
«Îndreptați-vă la mine, ușurare să aflați.
«Căutați, voi, mângâere ? vreți protector, vreți un tată ?
«Evanghelia spre Dânsul cale sigură v'arată.»

Dintre capii din Durostor nimeni n'a îmbrăţişat
Cauza Creştinătăţii, ca tribunul venerat;
Dar al cărui nume, Doamne, timpurile nu-l păstrară,
De subt stâncile uitării dă-ni-l într'o zi afară,
Numai dacă cu voinţă n'a vrut el ca mulţi din drepti,
A urmă ce-ai zis odată: *fiţi ca şerpii înţelepţi* ⁽¹⁾.
Sprijinit de adunarea celor d'o religione,
Fraţi, precum şi de slăvita 'nalta lui poziţiune,
Pe creştinii cei localnici el cu pieptu-a susţinut
Şi din Dafne la Durostor o mulţime a trecut.
Astă pildă, astă faptă de virtute şi nobleţe
E lumina zâmbitoare, prototipul unei feţe
Ce 'ntr'o zi 'ncepând d'acuma, arată-ne-va deplin
Caracterul caritabil, nobil de tipul creştin.

Când Capitolin prefectul, sigur d'ale lui succese,
Cu corupţii d'imprejuru-i la petreceri se dedese
Şi'ntr'o seară când cu dâşii la ospăţ benchetuea,
Foc Emilian la capişti de mai multe părţi puneă.
Popa idolatru intră iute 'n sălile orgiei
Şi prefectului anunţă spulberul idolatriei.
Panica e negrăită, groaza nu e de descris;
Consternaţi ca 'n visul negru, iadul gura-i le-a deschis.
Veselia se transformă într'o cruntă turburare,
Toţi se pun în fruntea gardei cetăţene d'apărare.
Cată s'afle pe culpabili. Un creştin venia atunci,
Obosit de munca zilei, dela ţarină din lunci.
El avea din întâmplare locuinţa aşezată
Lâng'o capişte d'acestea ce ardea învăpăiată.
Sbirii pun pe dânsul mâna, la tortură îl supun,

Fără drept, căci inocenții numai adevărul spun.
Când Emilian prevede că virtutea lui creștină
În ăst caz își pierde prețul, se transformă chiar în vină,
Căci pricinuește moartea unui frate inocent,
Vesel pasă 'n fața morții. La prefectul violent
Se prezintă în persoană, mândru că-l sluji norocul,
Și declară că el însuși a pus capiștilor focul.
Zice: «Află, o tirane, că 'n cetate sunt, cum sper
«Multe sute, ca și mine, ce-am jurat pe sfântul cer
«La toți zeii falși ai voștrii răsbunare nemiloasă;
«Și te-asigur pe onoare că purtarea-ți sângeroasă
«Cât timp nu va da puțința la creștini a-și ridică
«Liberi ale lor biserici, capiști nu vor există.»
Deci, predat fiind martirul cercetărilor silite,
Dus la carcere-l supune la torturi, munci, felurite;
Dar nu spune pe nici unul din creștinii conjurați,
Ce'n unire cu tribunul toți formau buchet de frați.
Cu cruzimea lui prefectul, neputând să isbutească,
Dă sentința ca martirul ars în foc să se sfârșească.
Când ostașii subt escortă din cetate îl scoteau,
P'a martirului figură raze dulci se răvărsau.
Lângă Istru conducându-l, fac pe țermu-i drept foc mare
Și legându-l, îl aruncă în văpaia arzătoare
Intr'o Vineri dimineața, când măritul vingător
Și-a luat cununa slavei dela 'naltul Creator,
După-ce o rugăciune călduroasă el rostește,
Plin de dragostea Credinței ce virtutea sprijinește
Și în care zice: «Doamne, fie numele Tău sfânt
«Lăudat, și-a Ta voință cum în cer și pre pământ.
«Tu, isvorule-al luminii neapuse, ne'nserate

«Și comoară-a bunătății nesfârșite, nesecate,
«Cu lumina feții Tale și a harului ceresc
«Luminează-aceste țermuri și tot neamul omenesc,
«Ca 'n curată cunoștință, prea mărimdu-Te pe Tine,
«In om nou să se renască prin virtuțile creștine
«Și părtaș al slavei Tale să-l faci, mare Dumnezeu,
«Slavă către care astăzi viu prin voia Ta și eu.
«Priimește cu 'ndurare jertfa ce-Ți aduc eu Ție
«Și ori ce-am greșit cu fapta, vorba, gândul iartă-mi mie.
«Iar p'acei-ce amintirea-mi vor serbă cerându-Ți har,
«Să-i ascuți cu îndurare din cerescul Tău altar
«Și la câți întru Credință la nevoi, necaz, durere
«Sau în boale, 'n întristare ajutorul Tău vor cere,
«La suspinul lor, Stăpâne, cu 'ndurare să te pleci,
«Ca să fie 'n toți și toate numele-Ți slăvit în veci».
Astfel se sfârși martirul Crucii și al Verității,
Câștigându-și cu mărire lauda posterității
Care'n optsprezece Iuliu îi serbează ne'ncetat
Ziua pomenirii sale și triumful reputat.

Dar Gaatho ²⁾ sora bună a tribunului ce încă
In iubirea d'omenire nu cunoaște nici o stâncă,
Merge'n taină la prefectul prin consoarta-i stăruind,
Căci și ea eră creștină, în ascuns, pe sfinți servind,
Ca să'nduplece pe soțu-i a-i dà voie să ridice,
De pe țărm și să îngroape ale sfântului relice,
Dată voia, vin creștinii și scot restele din foc,
Și le duc la Gesedina, îngropându-le 'ntr'un loc,
Unde sfântului, Gaatho, doamna bună și pioasă,
După zece ani ridică o biserică frumoasă,

În unire cu tribunul, demn stăpân ce prețui
Faptele de mare merit ce un sclav le săvârși.
Ambii soți, pătrunși în suflet d'o virtute-atât de rară,
Pentru-a sfântului onoare nici o jertfă nu cruțară.
Tot aci făcură școală învățând întru ascuns
Pe novici doctrina nouă, pregătindu-i de ajuns.
Mai târziu pioasa doamnă, mare 'n faptele morale,
În biserică aduse înseși restele mortale
Ale fratelui — tribunul — falnicul creștin roman,
Depunându-le cu cinste lângă sfântu-Emilian.

N'a purtat nici-o izbândă persecuția dictată
D'Apostatul, dar pe nume i-a lăsat o neagră pată,
Căci în Dacia chiar din timpii fericiți, sub Constantin,
Se 'mulțiseră creștinii, fiind însuși el creștin,
Iulian pornise goana să-și afirme barbaria,
Nu din zel către penații ce-și perduseră tăria ;
Vai, motivul este josnic, pățimaș, căci el voia
Pe supușii din imperiu de averi a-i despoia....
Probă este conduita lui Capitolin barbarul,
Căre în rapacitate nu mai ține'n legi hotarul ;
Nu-și respectă demnitatea, nu mai e conștiincios,
N'are ochi ca să zărească ce e nobil și frumos ;
Ci pe cetățeni obligă să plătească la tezaur
Pentru capiștele arse mari impozite în aur ³⁾ ;
Iar tribunul să suporte o amendă în arginți,
Ca pedeapsă a favoarei și a dragostei de sfinți.

Tot femeia cu iubire caldă lângă sfânta Cruce,
La dureri și suferințe dulce antidotă-aduce.

Suflet devotat 'nălțimei sentimentului moral,
Urcă drăgăstos Golgota pân'la 'naltu-i ideal,
Pietatea-i e vieața, simte marea-i datorie
Pe altarul cărei pune inima-i în jertfă vie.
Nobile simțiri în suflet dacă tu-i inspiri abil,
Cu succes le replantează și ea 'n suflet de copil.
Când s'a zis că Cerul poate chiar din pietre să ridice
Fii lui Abraam, de sfântul eu cu fală pot a zice
Că'n persoană-i se'mplinește profeția ce'n pustiu
O făcù Botezătorul pentru-acest al țării fiu :
Starea lui de sclav obstacol nu i-a pus în sfânta-i cale
Ce-o străbate'n veselie printr'a lumii tristă vale ;
Căci credința-l convinsese că'ntre cei de pre pământ
Nu e sclav, Scit, barbar, liber, ci'n Christos toți una sunt.
Iar Biserica frumoasă ce a României fiică,
Sfânta doamnă Gautia, monument scump îi ridică, —
Cu iubirea și respectul ce virtuții datorăm —
Sentiment fără de care brutelor ne-asemănăm —
Stă dovadă de ființa jertfei mari și prea slăvite
Și-a Credinței lui curate în martiriu dovedite.

Către Dafne și Durostor, voi, creștini cu drag priviți
Ca la două vetre calde, vechi, cu care vă fâliți.
De o parte și de alta, p'ale Dunării verzi maluri,
Ele-și dau mâini preste unda-i ce se joacă lin în valuri
Și-'și șoptesc într'un limbagiu de bunică mângâios
De povestea bărbăției ce 'n credința lui Christos
Dezvoltară 'n curs de veacuri două tinere popoare
D'o potrivă în răbdare și 'n speranță surioare:

Unul ramură mai veche a tulpinei latinești,
Altul nou ce azi s'afirmă demn în state creștinești.

* * *

O, tu, rază a Credinței, mama faptelor sfințite
Ce 'ncălziși atâtea inimi p'ale vieții căi cernite
Și în minți întunecate de grozavul egoizm
Răvărsași lumina nouă răsărită'n Creștinizm,
Dac'aceiași ești în lume, fă popoarele să știe
Ca'ntre ele, tari prin tine, să trăiască 'n armonie
Respectând pe slab în dreptul ce-i e dat de Creator,
Căci nu sila e dreptatea legii la creștin popor,
Ci tot cel ce vrea să-i fie dreptul respectat în pace,
Nici el altuia să facă nedreptatea ce nu-i place.
Creștinismul dreptul forței păgânești l-a sfărâmat
Și popoarele 'ntr'o eră mai ferice au intrat.
Facă Cerul ca lumina, arătându-le abisul
Din trecut, să le deschiză ochii, sus să-și vază scrisul:
Viitorul în frăție și iubire întărit,
Idealul evanghelic, faptul zilei împlinit.
Orice cale alta nu e fără numai rătăcire:
Fierea Crucii dă dulceața la flămânda omenire.

CANTUL XIV

SFINȚII MARTIRI DIN DAFNE. — ROL SFÂNT. — VIRTUTEA FEMEII CREȘTINE.
MODELUL EI. — O FLOARE ÎN DACIA TRAIANĂ. — GAATO, CASATORIA
ȘI ACTIVITATEA EI. — BISERICA DIN DAFNE. — DOCLIDA (DUCILA).
MARTIRII ARȘI 26. — VENERAȚIUNEA LOR. — GAATO, THIELLA, MAR-
TIRI. — LAUDA PIETAȚII. — 329—374 d. Chr.

Lângă arborele Crucii pe al cării braț e 'ntins
Cel ce 'n brațu-i lumea veche în cădere a prins,
Stă femeia, înger candid, ce răvarsă în durere
Peste rane sângerânde ca de balsam mângâere.
Pe cărarea dureroasă a martiriului ea
Suferindului nectarul alinării dă să beă.
Fire slabă, te uimește cu divina ei răbdare,
Cerul nu putea în daruri să-i dea altul mult mai mare.
Dorul Evei, fără margini, fu 'nzeirea, dor nestins;
Zeitatea însă tronu-i c'un adânc mister l-a 'ncins.
Spre mister mânat în sboru-i, ce spre termi noi gravitează,
Ca o pasere spre cuibu-i, dorul cald se'ntraripează
Și aleargă, fără preget, după mândrul ideal,
Doar află-i-va sediul sigur în imperiul real;

Dar cum inima în cute-i prea'n grab dorul vrea să-l prinză,
Fără jerrfă, numai iadul ar promite laț să-i tinză.

O eroare învechită moștenire-a fost rămas,
Jicnitoare feririi într'al lumii dornic pas.
A deschis fântâni la patimi, pân'aici ne'nființate;
În copil, curat la suflet, vezi un germen de păcate.
A produs nemulțumirea duhului universal,
A născut fiu — egoismul — fondul răului moral,
Și cu el pe sferă iadul varsă un potop de rele,
Ce nici chiar potopul biblic nu fu'n stare să le spele.

O imagină — aflarea geniului creator —
Ca model ceresc în contră-i se prezintă uimitor :
Noua Evă ce combate, prin adâncă-i umilință,
Îngâmfarea vechii Eve, nepioasa ei dorință,
Astfel Evei noi — Fecioarei — mesagerul când i-a zis
Că va naște *mântuirea*, cum în sfinte cărți s'a scris,
C'o divină modestie grelei slujbe se supune
Și misterul ia ființă prin a cerului minune.
Exemplara-i ascultare pe strămoașa a 'ndreptat,
Și păcatu-i strănepoata prin virtute l-a spălat.
Fericită ești, femee; prin religie ești mare :
De la esle pân'la Cruce îndulcești dureri amare.
Sentimentele frumoase ce'n eroi s'au zămislit,
Mâna ta d'artist celebru prin credință le-a sădit,
Tu suiși pe tronul Romei în mirare Creștinismul,
Consacrând p'un fiu Apostol să distrugă păgânismul.
Tu Credința, Caritatea și Speranța, trei surori,
Ale cerului podoabe, ale sufletului flori,

În grădini de generații le plantezi cu îngrijire,
Și dai pârga de prinosuri în divina ta menire.
Prin credință, răbdare mare ești în rolul tău,
Dumnezeu ți-a dat favoarea să-l ajuți în planul Său,
Ca să fii în omenire a virtuții solitoare,
O icoană a Fecioarei vie și strălucitoare.
Prin blândețea-ți radiantă inimile să 'ncălzești,
Să porți cheia ce deschide raiul vieții omenești:
Aurora primei raze a civilizațiunii,
Suflet plin de sentimente alipit religiunii.

Cine este Principesa care sue pe Calvar,
Înfruntând cruzimea morții c'un curaj așa de rar?
E a Daciilor floare, de la Tibru dezlipită
Și p'ai Istrului termi veseli în Durostor răsădită,
Strănepoată a Domnilei, ca și dânsa a urmat
Idealul Carității în zelos apostolat.
Soră cu tribunul nobil din cetatea ei natală,
Amândoi aci fondează o biserică și-o școală:
Sanctuare să conserve sfânt depozit creștinesc,
Citadele 'ngrăditoare pentru neamul românesc.

Creștinismul triumfă, dar invidia păgână
Răscolită'n Apostatul, la apostasie-l mână.
Juna nobilă Gaato, când pe frate-său perdă,
De prefectul din Durostor prigonită se văzu.
Peste Dunăre retrasă, Durostorul părăsește
Și Constanța — Dafne — cu iubire o primește,
Unde'n scurt se și mărită după un bărbat model,
Magistrat și cap cetății ce eră creștin și el.

Dar cum Dacia traiană stă sub Goți ingenucheată,
El cu Jugurih, cap gotic, stă'n contact de astă-dată.
Avea sarcini, cum se vede, și'n guvern participă
Și cu soața-i pe sub mână pe creștini îi ajută :
Insușire moștenită din epoca traianistă
In familiile 'nalte, cari pe suferinzi asistă.
Ce schimbare'n soarta lumii ! Cei mai tari apăsători
Trec la Creștinism să fie celor slabi sprijinitori.

Optsprezece ani Gaato pe acest teren lucrează
Și în Dafn'Episcopie ortodoxă 'nființează ¹⁾.
Insă, văduvă rămasă, are mult a suferi
Cu Doclida, scumpa-i fiie ce-a ei soartă 'mpărtăși.
Iugurih crunt, barbar rege, fără scrupul iată vine
Să răpească libertatea adunărilor creștine.
El se servă de pretextul simpatiei ce aveau
Cei din Dafne cu creștinii ce'n Durostor locuiau
Și cu ordine severe, cu de cap amenințare,
Interzice tuturora orice fel de adunare.
Tot creștinul, pentru barbari, este un conspirator ;
Se 'nchid casele de rugă, căci ar fi în contra lor.
Inchisorile sânt pline, peste tot domnește frica ;
Orice drept, onoare, lege, chiar vieața l-e nimica.

Dar Românul fû și este și in veci va fi creștin
Subt al Crucii braț puternic, falnicul stindard divin.
Căci, cu toată strășnicia de porunci împilătoare,
Ce opreau închinăciunea traianistelor popoare,
Totuși s'adunau prin case și-orice fel d'ascunzători,
Ca și 'n timpuri primitive, mai cu seamă 'n sărbători,

Ca'n frățeasca întrunire să se și consfătuească
In privința strâmtorării, ce măsuri să hotărască
Și 'mpreun'apoi s'aducă, după uzul sfânt, moral,
Jertfa cea fără de sânge, cultul tradițional.
Astă-dată fuse'n culme păgâneasca răutate :
Puse într'un car un idol și purtându-l prin cetate
Il ducea din casă 'n casă cu impunere-a'i jertfi,
Nesupușii arși să fie cu refuz de l'ar primi.

Intr'o zi duminicală credincioșii s'adunară,
Cei fervenți cu osebite, și'n biserică intrară ;
Căci Biserica din Dafne printre cele prime fû
Ale Daciei ce'n luptă partea leului ținû.
Pavază'n restrîști trecute fû naționalități,
Precum fuse d'o potrivă și'n ăst caz Creștinătății.
Dar aflând tiranu'ndată despre faptul cutezat,
Se aprinse de mănie; ordin la călăi a dat
Pe creștini să'ncuie 'n templu și 'n el arși de vii să fie..
Flacăările, vai, se 'nalță, focul arde'n pară vie ;
Iar prin valul cel de flacări forme'n chip de îngerei
Sboară vesele, se'nalță ca un stol de porumbei,
Călători spre țermi de pace, p'a seninului cărare,
Jertfă scumpă, fumegândă p'ale cerului altare.

In acest moment de groază când martirii se ardeau
Și'n orori ne'nchipuite sufletele își dedeau,
Iată Vercas, soața cărui la biserică venise
Mai-nainte, și de care nu știă că'n foc perise,
Inhățat cumplit, ca pradă, de neomenoși călăi,
Aruncat e'n flacări unde ars fû și el cu ai săi.

Prea puțini din ei scăpară, iară douăzeci și șase,
Mistuiți de foc, lăsară scump odor, sfințite oase,
Glorioasă moștenire, adorate bogății,
Nume cu respect rostite de ai patriei buni fii.

Preoți doi au fost: Batusis și colegul său Harpila;
Vias, Egatrax și Constans, Filga, Agius și Sila;
Sucril, Escas și Suimblu, Suidiția și Vercas;
Vira, dascălul, cu patru scumpi copii ai săi și Termas.
Șapte sunt femeii anume: Varis, Moico și cu Ana,
Animais și Mamicas, Vico, cea din urmă Ala.

Unii zic c'ar fi Goți sfinții, nu Români, dar n'au cuvânt;
Forma numelor și sensul ca Români ni-i dau că sunt.
Vira—vir, Sila—tăcutul și Constante—om statornic;
Verca 'nchinător, iar Therma—caldul și de bine dornic.

Toți având pe buze șopta unei calde rugăciuni
Și în inimă pe Domnul, arși fiind acești străbuni,
S'au adus prinos în templul cel de jos Dumnezeirii,
Iar Gaato de la templu și Doclida-au absentat,
Într'un scop de caritate, când ceilalți s'a 'ncununat
Și acum adună ele ce găsesc din oseminte
Și 'ntr'o raclă prețioasă pun relicviile sfinte.
În secret apoi Gaato la Silistra le-a adus
Și 'n biserica ce dânsa ridicase-aci le-a pus,
Unde încă 'nmormântase cuvioasa fondatoare
Chiar pe frate-său tribunul. Iar relicve în onoare
De martir, cum știm, din timpul goanei de sub Iulian,
Depusese p'ale-acelui sfânt martir Emilian,

În al cărui nume sacru și eterna lui cinstire,
Ea biserică fondase ca să fie pomenire.
Din aceste prețioase reste, cărțile o zic,
Transportate-au fost o parte în Micazii la Cizic.

Câte scumpe oseminte de Români, comori creștine,
Nu vor fi zăcând aiurea risipite 'n țări streine !
Vii focare luminoase, demne de Români pioși,
Faruri pe oceanul vârstei din acei timpi neguroși ;
Căci știură ca să moară cu acea mărinimie
Ce uimia pe toți vrăjmașii—moarte rodnică și vie,
Demnă de slăvitul nume creștinesc ce îl purtau
Și de'naltele principii ce'n fapt ei le profesau.

Dup'o vieață demnă, sfântă, de virtuți încununată,
Reîntoarsă iar la Dafne, unde fuse 'ntâmpinată
De persoane din elita țării care o stimă,
Ea cu vorba și cu fapta pe Români îi stimulă
Să urmeze idealul sfânt al luptei pe vieață,
În deplină libertate, sub seninul fără ceață ;
Dar atare-activitate, față cu al țării sbir,
Conducea pe principesa la coroana de martir.

Insoțită de Thiella, slugă bună, credincioasă,
Când făcea obicinuita vizită religioasă
Prin comunele creștine, alinând nevoi, dureri,
Urmăriți de sbiri iugurici, în amurgul unei seri,
Apucați fără de veste la mai multe kilometre
Depărtare dela Dafne, fuseră uciși cu pietre.
Iar Doclida, zâna Dafnei, cum află, plecă în zbor

Drept la locul und' făcuse sbirii crima de omor.
După ce spală cu lacrimi pe ființele iubite,
Ridică cu toată pompa corpurile lor sfințite
Și trecându-le'n Durostor, în biserica d'aci,
Le depuse 'n scumpe racle în a douazecea zi
A calendelor lui Marte, ca să fieenerate
Și-ale lor virtuți slăvite pururi de creștini urmate.

* * *

Caritate intrupată, o, femeie, te privim
Cu iubire filială și virtutea-ți o slăvim.
Cu exemplu-ți d'abnegare, până'n punctul de jertfire,
Tu'n amarul depre Cruce porți a fierei îndulcire.
Tu clădești localuri sfinte și cu drag le 'mpodobești;
Cu odoare prețioase cultul sfânt îl poleiești
Și'n folosul-i cu plăcere din ureche-ți scoți cerceii
Și prin lacrima-ți în rugă la credință pleci ateii;
Stai în fruntea misiunii și prin inimă susții
Sentimentele frumoase între-ai țării bravi copii:
Inimi 'nalte căror cerul le-a dat sarcina să poarte
Greul patriei în scopul fericitei sale soarte.
Fiți dar binecuvântate, sfinte mame și femei,
Ce 'ntrețineți al Virtuții sfânt focar în vii scânteii
Și 'nsuflați căldură'n inimi, cu o magică putere,
Pentru jertfa cea mai scumpă ce de patrie se cere.
Căci voi țineți vieții firul și-l urziți cu Dumnezeu
Și sub scutul țării jertfe dați în rolul cel mai greu.
Resemnarea este floarea ce'n Golgota o culegeți,
Vi s'a dat coroană vieții, ca podoabă, s'o alegeți;
Și cum numai dintr'o floare nu poți face un buchet,
Paciența'n câmpul lumii, cu adâncul ei secret,

Alipită surioarei, ca scump dar dela natură,
Admirată'n modestie, fără splendidă cultură,
Ii adaugă frumsețea ; și când are aderent
Coloritul d'albei roze, *al pudoarei* sentiment,
Spune-mi ce alt lucru'n lume ar putea robî privirea
Ochiului deștept ce vede cuibul unde stă iubirea ?
Fuși aleasă ca prin tine, inimos, ceresc organ,
Fiul-Omului să'nalțe starea genului uman.
Luptă dar să-ți ții cununa la banchetul Omenirii,
Ca să-i tinzi în sete cupa cu esența fericirii.
Luptă cu aceste forțe, focul darului ceresc,
Ce'ncălzește, luminează scopul statului lumesc,
Ca menirea ta divină, azi de mulți puțin stimată,
S'o vezi mâine'n nimb pe frunte-ți de toți fiii venerată.

CANTUL XV

SFÂNTUL MARTIR NICHITA ROMÂNUL. — ORIGINĂ, ROL ȘI RANG ÎN STAT. — PRIGONIREA ȘI MARTIRIZAREA. — UN AMIC. — MINUNATA AFLARE A RELICVELOR. — TRANSFERAREA ÎN CILICIA. — NEGUTATORII VENETIENI. — UN DEZIDERAT. — INVOCARE. — 293—387.

Nu dă numele măsura, greutatea, caracterul,
Deslușit s'arăți noblețea ce o are 'n veci boerul.
După nume presupunem că martirul ar fi Grec;
Dar când Grecul ni-l arată că-i Român, 'nainte trec¹⁾.

De cea parte peste Istru, tot pe râpa lui cea stângă,
Unde-odată 'n an naiade vin pe țărmii lui să plângă,
Fû născut, crescut Nichita, *în pământul barbaresc*,
După viță, după țară, după graiul românesc.
Nu comunică cu Goții: neamul, vița lui latină,
Insușirile-i frumoase și religiea-i creștină,
Ortodoxă, ni-l arată serv ales lui Dumnezeu,
Cum a fost crescut în lege d'un sfințit Arhiereu.
Nici moravuri, fapte, datini, nici vieța lui întreagă
Nu ne dau de loc indicii ce cu barbarii îl leagă.

Tatăl sfântului, al cărui nume 'n veacuri e'ngropat,
Duce-al Daciei fusese și eră inițiat
În mistere de Teofil, care încă nu suise
Treapta 'naltă-a Ierarhiei întru care sprijinise,
Ca Mitropolit al țării, la sinodul nicean,
Dogmele Creștinătății din Dacia lui Traian.
Dintre fiii săi, Nichita, singur p'a vieții cale
Ne-a lăsat ceva din slava mare a virtuții sale.
Botezat de chiar Teofil, lâng' acest Mitropolit
Ca discipol cu Ulfila amândoi s'au înstruit
Și făcură cu izbândă serioasă pregătire
Pentru apărarea Crucii și a patriei mărire.
Chiar Macariu Arhiereul asudat-a mult și el
Să formeze din Nichita un creștin perfect, model.

Roditoare fû sămânța aruncată 'n brazdă vie,
În aceste două inimi, din a patriei câmpie ;
Căci lucrară mână 'n mână pentru țară amândoi,
Până când Ulfila trece peste Istru dela noi,
Rămânând d'aci 'nainte pentru Goți ca să lucreze,
Doar din barbari, prin silință, nou popor el să formeze.
În ăst scop el și traduce Biblia în limba lor —
Lucru greu la care-i dete și Nichita ajutor ;
După cum și 'n convertirea barbarilor la credință
Fiind el slăvit cu neamul avea mare influință,
Iar cuvintele 'nsuflate dela însuși Dumnezeu
Deveniau în gură-i forța care-i subjugă mereu.
Dar în răsărit Valente protegia Arianismul
Și Ulfila cade 'n cursă vrând să sprijine Gotismul.

În cetatea Dafne unde templul ars a fost de tot
Împreună cu martirii, după cruntul ordin got,
Alt locaş sfânt se înalţă, aci 'n Dacia-australă,
Mult mai falnic ce devine mai în urmă catedrală.
Locului rămas Nichita, numele şi-a meritat,
Căci subţ semnul Crucii dânsul biruinţă-a câştigat.
El organizează totul, şi o stare 'nfloritoare
la Biserica română în aspectu-i de splendoare.
Şi această întocmire pe teren bisericesc
Cimentată 'n sentimentul cel româno-creştinesc,
Pe Român pân' azi îl face d'a privi cu nepăsare
La credinţele străine p'ale patriei hotare,
Prea convins c'a lui, din toate, are sfântul caracter
Că de sus e pogorîtă din izvorul ei, din cer
Şi-o-ascultă 'n limba dulce strămoşească, pricepută
Şi n'o schimbă pentru alta care-i e necunoscută.
Veneticul s'o respecte, ca p'o matcă; şi de vrea
Cu Românul să trăească, să se altoească 'n ea.
Adăpat eroul nostru din fântâna ei bogată,
A luptat ca să-i conserve unda 'n veci nealterată.

După tatăl său, Nichita, Duce-al ţării devenit,
Dela barbari multe rele, moartea chiar a suferit.
Căci îndată după pacea cu Valente învoită,
Când Atanaric avuse oastea 'n luptă biruită,
Iar Nichita susţinuse cu ai săi pe Fritigern, ²⁾
Toţi creştinii — după pace — suferiră ca 'n infern
Dela capul barbar care, după 'ntoarcerea lui iară,
Prin cruzimi se scaldă 'n sânge tigrul, feroasa fiară.

Dar distins între Români traianiști cine-acum stă ?
Lauri din trecute lupte cine dintre toți purtă ?
El, Nichita, rău zis Gotul, ci pe drept, cum e, Romanul³⁾,
Stâlp al țării ce luptase lângă Sava Buzoianul.
El intrase 'n lupta mare și acum ajutoră
Pe un rege Got, dar care cel puțin creștin eră.
Din mișcarea luptei date se zărește o lumină
Că Nichita nu e numai mare inimă creștină,
Ci bărbatul, patriotul care 'n sfântu-i ideal
Arde pentr'un vis de aur să-l traducă 'n fapt real ;
Dar când lupta 'ntre vrăjmașii frați plecă spre 'mpăciuire,
Din ei unul pe Nichita îl privește cu 'ngrozire.

Ura ce-i purtă păgânul puse 'n vază focu-i tot,
Dovedind mai bine lucrul că martirul n'a fost Got.
După pacea încheiată cu Valente împăratul,
Iată-Atanarie cumplitul, îndemnat de necuratul,
Dă poruncă să omoare cu cruzime pe creștini,
Între cari au fost, se spune, o mulțime chiar străini.
Căci, vezi, barbarul e barbar chiar și când încheie pace ;
Răzbunarea îl consumă și ce știe el, tot face.
Pune sbiri de prind pe sfântul, supunându-l la torturi
Și-i aplică 'ngrozitoare munci, bătai, desnodături,
Ca să-și lepede credința, fapt ce barbarul îi cere
Ca pretext, pe când motivul are alt punct de vedere ;
Căci martirul stă obstacol barbarului infernal,
Dejucând cu vigilență planul lui cel criminal.

Ca om mare, cu renume și cu drepte socotințe
În pământul său, sub steagul creștineștii lui credințe,

Prin cuvinte și prin fapte, însuflate lui de sus,
La Christos, pe mulți din ceata barbarilor 'i-a adus.
Dar în fine urîtorul binelui în omenire,
Diavolul, iscoada veche, izvodește prigonire
Grea, cumplită contra celor ce crezuseră 'n Christos
Și-l mărturiseau întocmai ca Nichita, cap pios.
Dar eroul de 'nfocată râvnă-aprins se 'mpotrivește,
Pe vizibil și 'nvizibil inemic îl biruește.
Astfel fala creștinească, ca și briliantul tare,
Nu cedează ci pe barbari îi uimește prin răbdare.

Spăimântat de bărbăția marelui erou creștin,
Care 'n cele mai grozave chinuri n'a dat un suspin,
Șeful barbar poruncește, cu fireasca lui cruzime,
Ca să-i arză cu fier roșu corpul ș'astfel să-l suprime,
Aruncându-l în zăvoiul fluviului și aci,
Ne'ngropat, în stuf să-l lase pradă la jivini a fi.
Gura Argeșului nostru este locul unde sfântul,
În grozava prigonire, n'a putut avea mormântul.
O, voi, timpi trecuți! când totul ce-ați văzut de s'ar fi scris,
Bârfitorilor Credinței câte n'am avea de zis?!
Prin foc jertfa sfântă, vie a Nichitei — vingătorul —
Ca mireazmă din altare și-a luat spre ceruri zborul.
Corpu-i zile, nopți afară, în mocirlă a zăcut,
Indrăznețul d'a-i dà cinste sigur ar fi fost pierdut.
Vietăți din ape, aer, decât zbirii mai miloase,
N'au atins curata jertfă, respectând-o 'n carne, oase.
Tot creștinul de mirare plin pe Domnul a mărit,
Cel-ce 'n sfinți se odihnește și 'n minuni s'a proslăvit.

Cunoscuii, plini de jale, văd că nu le stă 'n putință
De a-i face 'nmormântarea după buna-cuviință,
Căci s'ar compromite 'n ochii barbarilor dela cari,
Fără să le deă prepusuri, sufereau necazuri mari;
Ei p'amicul lui cel sincer — Marian — Roman cu stare,
Ce 'n Silistra-acum venise dintr'o mare depărtare,
Îl chemară dându-i veste. Dânsul noaptea cu ai săi
Trece Istrul să-l ridice dela barbarii călăi.
Dar prin noaptea 'ntunecoasă, când ei explorau pe maluri,
Rătăcesc... De sus o rază se răsfrânge peste valuri.
Ea durează și ajută bunilor exploratori,
Ca să caute cum spus-au cei de loc frați știutori.
Ca și Maghii ce'n lumina stelei celii minunate
Izbutit-au s'afle Pruncul, fără multă greutate,
Corpul sfântului în zarea luminoasă se văzû;
Ridicat, îl trec decindea, când și raza dispărû.
E vădită-aci minunea prea Înaltei Provedințe,
Ce 'nțelege păsul, greul ori-și-cării din ființe.
Necucernicul crezare nu vrea la minuni să deă,
El îi zice întâmplare chiar minunea de-ar vedeă.

Pus în raclă aromată, în Cilicia slăvită ⁴⁾
Marian l-a dus, făcându-i 'mormântarea cuvenită.
După opt ani pe mormântu-i, de creștini frați ajutat,
O biserică frumoasă sfântului a ridicat.
La a cărui consacrare moaștele-i desmormântează
Și 'ntr'o raclă prețioasă în biserică le-așează.
Ortodocșii hotărîră ziua sfintei lui serbări
La Septembrie'n cincisprezece, după'a sfintei Cruci 'nălțări ⁵⁾
Căci în semnul Crucii sfinții vîngători au fost în lume,

Și Nichita — biruință — însemnează după nume.
Simbol ce pe brațu-i poartă actul de devotament
Și regenerează'n inimi decăzutul sentiment,
Crucea, semn ce reprezintă spiritul coprins în lege,
Evangelhia'n principiu, tronul veșnicului Rege,
E minunea ce proclamă că prin lemn s'a vindecat
Neajunsul omenirii — rana primului păcat.

Racla sfântului devine râu de ape curgătoare,
Răvârsând minuni în lume, de tămăduiri izvoare.
Marian, de pietate, ia un deget ce-l purtă
Cu sfințenie la sine pentru apărarea sa.
Un Episcop prin mutarea sacrelor relicve 'n urmă
Și prin schimb le risipește mai pe toate dela turmă.
Ele azi, ca prin minune, dup'un timp atât de lung,
Lângă sfânt Ierarh Nicolai în Veneția ajung.
Cruciatele făcură furtișagul cum se crede;
Pe Venețieni anume cade vina ce se vede.
Ei din Mira tot atuncea la Veneția luară
P'ale sfântului Nicolai și-o biserică durară.
Ce comoară prețioasă într'al patriei cald sân
Dacă l-am aveă! Ce pildă neamului întreg român

Se 'nțelege 'nvinuirea sfântului ce i s'aduse
De un barbar ce'n grumajii patriei cuțitu-i puse.
Mare fù devotamentul, sufletul acestui sfânt,
Pentru care inamicul îi deschide un mormânt.
Actul Ducelui ne spune, ca un soare'n zi senină,
Că de simțul patriotic inima-i cu totul plină,
Pentru-a țării încălcare fără rază de vr'un drept —

Dreptul forței ce-ți ațâță focul cel mai sfânt în pept, —
Mult luptat-a, ca'n jug barbar patria-i să nu mai geamă,
Cum luptară mai departe Domnii noștrii cei de seamă.
În nimb d'aur, cu ghirlande chipu-i s'apoteozăm;
Jertfa și Credința-i tare hotărîți să le urmăm.

Un Ierarh de neuitată fericită amintire,
Fala Românului ⁶⁾, dete sfatul de intervenire
P'a diplomației cale. O, ce strălucită zi!
Pe martir, tezaur sacru, să-l avem la noi, aci!
Pietatea ce românii Moldoveni au către sfântul,
Dovedește că acilea i-a fost nașterea, mormântul.
Prea Sfințiți Ierarhi ai țării, după vremuri, în trecut,
Meritului scumpei jertfe ce Martirul a făcut
Consacrat-au a se face în Biserică serbare
Cu serviciu și cădire sfântă de canonizare,
Să răsunе în auzul credincioșilor creștini
Ca Românului Nichita, aprinzându-i mii lumini,
Cu căldură să-i aducă rugăciuni în umilință,
Să le dea 'n nevoi putere și în lupte-ajutorință.
În susținerea Credinței și independenței sale,
Pe cât știm, Mitropolia Daciei orientale
Are merit, cum n'au multe, mare și necontrazis,
După cum se dovedește din tradiții și din scris —
Merit ce i-l recunoaște foarte drept Patriarhia
Prin onoarea ce i-o poartă, practicând filotimia
În relații către dânsa, precum spune Cantemir,
Fără a-i lua, ca altor', plată pentru sfântul Mir.
Bine-cuvântat, Martire, fie marele tău nume,
Vingător! Ajută, sfinte, ca pe calea noastră'n lume

Să învingem egoismul, care ne-a gangrenizat ;
Să iubim mai viu cult, lege ce vieța ne-au salvat :
Evanghelice principii, inimilor dulce hrană,
Rouă 'n timpuri de arșiță, balsam anodin la rană.
Azi când florile Golgotei, devenite foarte rari,
Le vedem amenințate îndestul d'arșițe mari,
Cine știe dacă mâine nu va fi o trebuință
Arzătoare de curajul d'a luptă pentru credință !
Ce-a mai fost, mirare nu-e că 'ntâmplările re-apar ;
Arme dar în arsenaluri contra crudului barbar,
Ca să vază'n ce chip Cerul, într'a lui paternitate,
Sprijinește cu tărie pe cei slabi când au dreptate
Și când plâng chiar de durere, vărsând lacrimi une-ori,
Printr'o tainică lucrare, ghimpii li-i preschimbă 'n flori.

* * *

Creat omul cu destinul pentr'o stare fericită,
Nu-i va dà în veci de urmă p'o cărare rătăcită.
Adevărul evanghelic, singur în coprins corect,
Îi va dà lumină 'n cale spre doritul obiect.
Sufletele luminate de a lui senină rază
În virtuți creștine pus-au fericirii tare bază.
Școala ce le 'nvață arta spre acest înalt sfârșit,
Stă pe Calvar, sus, în culmea Crucii Celui răstignit.
Pilda Lui le'nsufletește pasul, ele merg 'nainte
Pe cărări înguste, demne d'ale cerului incinte ;
Căci prin sfinți *lumina lumii* sufletești, în apogeu,
Sparse vâlul cel haotic prin credința'n Dumnezeu,
Sufletului dându-i zborul spre imperiul ferice
Între fii d'un sigur Tată, subț o zodie propice.

Pentru 'ntreaga lor viață cu pioase-adânci simțiri,
Ce 'n de lemn bisericește recoltau din sfătuiri
Ale rostului Scripturii, înțelese, dulci cuvinte,
Ei primiau știința toată dela bunul lor părinte.
Din altar le dă el hrană, *Mana* veșnică din cer,
Ultima speranță-a lumii ce se 'ncheie 'ntr'un mister,
Prin a cărui prizmă numai, ei priviau ca și pe sine
Pe aproapele, cum scrie în preceptele divine.
De puterea lor, ca 'n farmec, inimile 'nsuflețeau
Și a timpilor asprime cu succes o 'ngenunchiau.

Prin credința lor ferbinte, puși cu Ceru 'n alianță,
În timpi buni aveau succese; în restriște, o speranță —
Sentiment în moștenire la urmași cu viitor,
Plini de 'ncredere 'n dreptatea Cerului izbânditor.

Toată-a lor activitate, străduință colosală,
Ce împacă firea brută cu viața ei morală
Și în labirintul groaznic de opinii omenești
Pune regula ne 'nfrântă a izbândii sufletești,
Sfinții și strămoșii noștri, a 'nchinat-o c'umilință.
În prinos Dumnezeirii jertfă de recunoștință,
Într'o sinceră iubire, într'un cuget drept și sfânt
Ce 'ndulcindu-le amarul, i-a trecut peste mormânt.

Mândră, nobilă odraslă, scump lăstar al României,
Luptător între *aleșii* Impăratului veciei,
Bucură-te'n strălucirea slavei unde te-ai suit
Prin virtutea-ți ce din leagăn pasul vieții ți-a sfințit.
Dacă sacrele-ți relicve, existență trecătoare,

Azi nu'n patria-ți iubită pauzează în onoare,
Blându-ți suflet, veșnic dornic, pentru noi priveghetor,
Roagă Cerul să însufle dor de patrie 'n popor.
Susținut d'aceiaș forță care te-a 'ntărit pe tine,
Va călca peste obstacole chiar d'ar fi de curse pline
Și sub mâna protectoare a dreptății cei cerești
Viitorul apărându-și de ispitele lumești,
În ce chip virtutea-ți mândră fruntea ta cu nimb o 'ncinge,
Sub egida-i pus, să știe că 'n *acest semn va învinge* ;
Căci Credința ce-ți conduse pasul în trecutul greu,
Este veșnică lumină, iar lumina Dumnezeu !

CANTUL XVI.

SFÂNTUL IERARH NICHITA REMEZIANU. — ROMÂNIA ÎN STATUL ROMAN. —
FONDATORUL EPISCOPIEI REMEZIANE. — CARACTERE DISTINCTIVE. —
AMICUL SF. IERARH NICHITA. — EPISCOPIA MICOVIEI. — CĂLĂTORII
LA ROMA. — ODE. — OPERE. — CULTUL SF. NICHITA LA ROMÂNI.
330 — 420.

După cum în corp se află felurite aparate
Despărțite între ele, totuși minunat legate,
Și 'ntocmite din organe la ființele 'ntregi, vii,
Din celule fără număr și din fibre mii de mii,
Iar în parte fiecare c'o lucrare anumită,
Neschimbată, făr'amestec și de 'ntreg nedespărțită ;
Astfel la 'nceput apare România 'n corp roman,
Dup'a căruia cădere și ea cade p'un nou plan ;
Căci puhoiu de lifte, veacuri, organismul îi slăbește,
Până când acestor neamuri timpul lor li se 'mplinește ;
Dar rămâne caracteru-i neschimbat, în corp lipit ;
Statul stat e, însă 'n planul Creștinizmului privit.

Ori și cât de 'ntunecată fù epoca bărbărească,
Între cea romană scursă și cea clară românească,

Este și rămâne faptul — stâlp granitic, nesfârmat —
Că Românul, caracterul strămoșese l-a conservat.
Cine însă sunt eroii cari p'acest teren lucrară,
Aștrii cari prin norii vremii călea grea ne luminară?
Pân'aci câțiva dintr'înșii ca din sbor i-am cunoscut,
Să privim acum un vultur din Balcani la noi trecut.

Între Sava și'ntre Drava, râuri lumii avuție,
În Panonia secundă, s'a fondat Episcopie,
A Sisaniei lumină, care'n sfeșnicu-i creștin
A avut întâi Episcop pe martirul sfânt Quirin,
Aci'n Dacia a doua. El cununa și-o luase
Subt domnia lui Liciniu care'n Sava-l aruncase.
Căci credința tot Romanii au adus-o'ntâi ș'aci,
Și Sisania subt tronul Romei fuse cât trăi.
Mai apoi Episcopie alta în Remeziana
Se creă, numită d'alții Remenziana, Romanțiana,
Între Sardica și Naiss, cărui fuse fondator
Scumpu-i fiu, Nichita, slava românescului popor.

Sunt lucrări adesea'n lume care au analogie
Ca și stelele'n lumină tot de-o forță clară, vie,
Și când fapte simultane la doi inși la fel se spun
Și mai au și epitete, omonimul lor comun,
Frați de-o singură credință, fii d'aceiaș națiune,
Mulți pot face — chiar istorici — despre ei confuziune.
Analog fapt noi Românii în Istorie-l vedem
Privitor la doi Nichita, cari protettori îi avem.
Dar Baroniul clar ne spune că martirul e Romanul
Laic; celalt cuviosul, Episcopul Remezianul :

CANTUL IX.

SINGIDUNUL. — UN DIACON ÎN FAȚA LUI LICINIU, ERMIL. — STRATONIC,
ALT MARTIR. — CERCETARE, TĂRIE DE CARACTER CREȘTIN. — SEN-
ȚINȚA ȘI EXECUTAREA EI.

290 d. Chr.

Singidunul îmbrăcase haina sfântului Botez
Și 'n Biserică stă falnic în apostolescul șez.
El avea Ierarhi d'elită, devotați doctrinei sfinte,
Ramuri tinere din vechea domnitoare-a lumii ginte;
Dar fățiș Mitropolitul de aicea nu putea
S'o propage, căci ast-dată un grozav vrăjmaș avea
În Licinie ¹⁾ tiranul ne'mpăcat Creștinătății
Cării moarte îi jurase, el, amic păgânătății.
Strălucea aci 'ntre clerici Ermil, Diaconul de mir,
Curajos, versat în lege ca și Stefan, prim martir,
Reputat, cu mari talente, caracter, statornicie,
Catihet al celor carii creștinați aveau să fie.
Sus p'amvon, mai mult pe față, adevărul predică;
Cu cuvântul și cu fapta inimile înălță.
Când la Singidun tiranul își trecea el în revistă
Cadrele armatei sale, întrebat-a de există

Pe aci creștini ; când află că sunt mulți, dar mai ales
Este unul ce propagă fără teamă-acel *eres*.

Magistrații, dând pe față pe toți capii, desemnase
Pe Ermil cu osebite, ce mai mulți ca toți lucrase

Pe terenul apostolic. Împăratul furios,

Poruncește ca să-i prinză și pe toți să-i bage 'n gros.

Dar ostașii nu găsiră, ori și cât ei căutară,

Decât pe Ermil pe care de îndată ce-l aflară,

Scos din casă, îl târiră la tiranul ne 'mpăcat,

Care, cum îl vde, 'ndată îl întreabă turburat :

«Spune nouă, o Ermile, ești creștin cu bună seamă,

«După cum aflai de tine ? Spune nouă fără teamă».

— «Da, răspunde cu 'ndrăzneală curajosul sfânt Ermil,

«Nu numai că sunt, ci încă între-ai mei și serv umil

«Și propag lumina nouă, adevărul evagelic,

«Nevoindu-mă a scoate p'amăgiți din întuneric.

«Voiu să darm idolatria, rătăcirea tuturor,

«Întru care zac de secolii și ei și părinții lor.

«Consacrat servirii sfinte, Diacon sunt în Ierarhie,

«Serv al operei ce are scop cereasca 'mpărăție

«Și credința 'n Dumnezeuul nevăzut, etern, Unic,

«Care a creat cu vrerea universul din nimic».

— «Bine, zise împăratul, Diacon fii la zeii noștrii,

«Serv, fidel, cum zici tu însuși, părăsindu-i pe ai voștrii».

La părerea deșențată sfântul protestând, a zis :

«O 'mpărate, între vorba mea ș'a ta e un abis.

«Au ești surd ca zeii căror, înșelat, le dai credință ?

«Eu ți-am spus că cred într'unul Dumnezeu după ființă,

«Nevăzut, Acel-ce totul a creat printr'un cuvânt ;

«Iar nu 'n zei fără simțire, mulți, cari lemne, pietre sunt.
«Nu cumva nemărginirea ar putea să se 'mpărțească —
«Petec — între mulți cum crede nebunia păgânească?
«Nu vedeți, voi, împărate, o tendință 'n tot ce vrea
«Să reducă 'n unitate nații, state de-ar putea ?
«Universu-i unitate. Ochiu-ți poate s'o ateste
«Ca și opera p'Artistu-i cum-că singur Unul este.
«Utopia ce încape numai într'un cap bolnav,
«Pe teren în veci loc n'are în cel sănătos și grav.
«Nu-i luminează 'n întuneric ; tu adori, vezi, chipuri hâde,
«Surde, neînsuflețite, de cari trebue a râde ;
«Nici decum a le aduce cinste și închinăciuni,
«Căci vieață n'au ; sunt *idoli* ce 'nsemnează *urâciuni*.»

Supărat Liciniu foarte, poruncește ca îndată
Preste gură cu vergele pe martir morțiș să-l bată
Și bătându-l muncitorii să-i împute cu dispreț
Și să-i strige: «O, Ermile, vezi de nu mai fi semeț.
«Onorează pe 'mpăratul ; vorba, limba-ți stăpânește ;
«Zeilor jertfind, te 'nchină și din munci te izbăvește.»
Dar viteazul în durere suferind, se arată
Ca și cum un altul munca, iar nu dânsul o 'ndură,
Când cu glas răstit și tare a strigat zicând : «Tirane,
«Dintr'o mână mult mai forte priimi-vei și tu rane
«Suferind bătaia-i dreaptă, când în fața ei chemat,
«Vei da seamă pentru toate câte 'n lume ai lucrat.
«Incetează d'a împinge lumea pe atari căi rele,
«Lasă-i liberă credința, schimbă-ți gândurile tele.
«Crede 'n glasul ce aduce peste tot frumoase vești,
«O renaștere a lumii în principii noi, cerești.»

Când Licinie aude pe martir cum îi răspunde,
Cu atâta libertate, ura nu şi-o mai ascunde.
În cătuşi, cu nemâncare, pedepsit pe zile trei,
L'arestează ca să 'nveţe cum să dea respect la zei.
Sfântul temniţa 'ntr'un templu o transformă ca 'n minune:
Cântă psalmi, se roagă; Domnul în vedenie îi spune
Să cuteze că 'n trei zile fi-va 'n portul cel dorit,
Ca să ia cununa slavei ce din veci i-s'a gătit.

Stratonic, ostaş de frunte, sfântului Ermil custode,
Ascultase melodia dulcilor, divine ode,
De a căror mângăere şi 'nţeles înălţător
Sufletul i-s'aprinsese şi săltă 'ntr'un tainic dor.
La trei zile, stând pe tronul muncitorul fără minte,
Porunceşte să-i aducă *vinovatul* înainte.
Sfântul vesel se prezintă, iar tiranul cu muştrări
Îl întâmpină, făcându-i de batjocură 'ntrebări,
De i-a dat lumină, forţă închisoarea 'ntunecoasă,
Ca să dea la zei respectul, slujba cea cuviincioasă,
Sau e încă trebuinţă de torturi de soiu ales
Pentru inimi împietrite în acel *urît eres*?
Iar martirul îi răspunde: «Cel drept pururi stă 'n lumină
«Şi 'n tot locul gustă pace conştiinţa lui senină
«Şi nădejde bună are; dar mă mir de tine eu
«Cum de zaci în întuneric şi nu vezi pe Dumnezeu,
«Adevăr ce scânteiază în lumina ce se vede
«Şi de care luminată mintea 'n cea morală crede.
«Vai, o forţă nevăzută, de orbirea ta 'ntr'o zi
«Supărată, preste capu-ţi trăsnet va deslănţui.
«Nu vezi lumea luminată, cum d'o taină absorbită,

«Cu desgust se reîntoarnă dela starea-i înjosită
«Și privește spre lumina ce, aprinsă 'n răsărit,
«Ca un soare îi zâmbește p'orizont mai fericit ?
«Râd copiii de credința superstițiilor voastre
«Și cum vreți să li-se 'nchine cu drag inimile noastre?
«Glasuri vin din patru unghiuri prevestind un uragan
«Ce a spulberat imperii mari cu forța-i de titan.
«Ai putea, o împărate, cu succes să te opui,
«Când cu mintea la izvoru-i ai cătă ca să te sui.
«Să citești în cartea lumii și'n instinctul ce-o străbate
«Cum în tot e o tendință numai către Unitate.
«Ce dorește 'mpărăția alta de cât un'a fi ?
«Și tu însuși nu vrei oare singur a împărăți ?
«Sus, mai sus de statul nostru stă un altul mai puternic,
«Unul, și în față-i omul ca un fiu să stea cucernic.
«Dacă n'ar fi 'n Unitate verbul veșnic creator,
«N'ar fi legi de armonie într'al sufletului zbor.
«Universul Unitatea reprezintă el de-a bine,
«Căci reflex e din lumina creatoare, Una'n sine
«Care ține 'n timp aprinsă lampa vieții cât va vreă,
«Și o stinge când cunoaște că 'ntuneric este 'n ea».

D'o sălbatică mânia împăratul se aprinde
Și călailor ordonă gol pe sfântul jos a 'ntinde
Și strujindu-l să-l lovească peste pânțele cumplit
Cu din vine de bou bice ce 'ntr'adins le-au împletit.
Dar pe când viteazu 'n chinuri suferea acea bătae
Ce făcea să i-se vază carnea pân' la măruntae
Intr'atât că și pământul, din izbirea cu flagel,
Adăpându-se de sânge, se roșise pe subt el,

Privitorii plâng cu lacrimi, stoarse de compătimire,
La 'nfiorătoarea scenă, și d'a tigrlui cumprire.
In acel moment sutașul de custodii, Stratonice,
Singidunului o fală și al sfântului amic,
Ca rănit de o săgeată, inima-i adânc își frânge
Și la tragica privire începù amar a plânge.
Impăratul, în mirare de cum vede pe sutaș,
Necrezând că o să fie și el lui Ermil cetaș,
Il întreabă dacă plânge dintr'o simplă amicie,
Ori că prin Ermil și dânsul e atins de erezie?
Stratonice atunci de față strigă: «Da, creștin eu sunt
«Și de mult amicul sincer al bărbatului cel sfânt,
«Al acestuia pe care, voi, ca fiare ne'mblânzite,
«Il supuneți fără milă la torturi ne'nchipuite.»

Iar tiranul după tronu-i, leu, răcnește la călăi
Pe sutaș ca și p'amicu-i să-l supună la bătai;
Dup'aceea să-i arunce p'amândoi la închisoare,
In speranță că printr'înșii, puși în astfel de strânsoare,
Au să afle și p'aceia din creștinii ce-au dosit
Și mai mult pe capi să-i prinză cu al lor Mitropolit.
Cercetările 'ncepute, tot mereu se repețiră;
Sfinții scoși la întrebare, tigrii tare-i chinuiră,
Astfel vrând să 'nsufle frică în creștini și chiar păgâni,
Să re'nvie păgânismul cum a fost la cei bătrâni,
Cum și'n gând d'a se re'ntoarce iar la păgânism martirii
Prin torturi ne'nchipuite ce înfrâng răbdarea firii.
Dar zadarnică 'ncercare! Sfinții în credință tari,
Nu cedează. Ermil încă pune chiar silințe mari,
Tot talentul elocvenței ce blând ceru-i dăruise,

Iar preceptele creștine și mai mult i-l ascuțise,
Stăruind ca doar Liciniu, prin puternice idei,
S'ar convinge despre Roma că ar fi 'n folosul ei
Și-a imperiului forță, cum și proprie-i persoane,
Ca pe tron să suie Crucea, încetând acele goane
Și punându-se în fruntea creștinescului popor
Nou, să dea o nouă forță patriei în viitor.
Dar de surda! Silogizmii cei mai ageri nu putură
S'afle echo într'un suflet stăpânit de veche ură.
Surd la vocea Verității, ca semințele ce cad
Ori pe cale, ori pe piatră și se pierd nedând răsad!
Astfel fû și soarta vorbei, lui Liciniu adresată,
Ca 'ntr'o brazdă fără vlagă, ori pe piatră aruncată.

Dar ce? crezi că ș'astăzi află evanghelicul cuvânt
Peste tot în inimi locul, ca sămânța 'n bun pământ?
Nu, el cade ca pe piatră, pe nisip, în spini, pe cale
Și se perde făr's'atingă punctul dezvoltării sale.
Cele pe nisip căzute din semințe incolțesc,
Chiar apar surâzătoare, dar puțin și 'ngălbenesc.
In prielnicele brazde, roditoare, cad puține
Și nu afli azi Ermilii, inimi de ceresc foc pline.
Carcera, strânsoarea, stigma aplicate l'amândoi,
N'au putut s'abată pasul sfinților, ne'nvinși eroi,
Cari în munci cu bucurie cântă psalmi de mângâere,
Plini d'a cerului dulceață, plini de tainica putere
Vingătoare de obstacle și de valuri ce izbesc
Bărbăția sufletească și izbândă cuceresc;
Iar lumina ei străbate peste țarmuri și hotare
Chiar prin neguri ce-și strâng vâlul și se perd în depărtare.

Schingiuri, strujiri, chiar moartea pe sfinți nu i-au clătinat
De pre stânca de credință. Ordin fû atunci dat —
De tiranul, scurt cu văzul, surd la marea vijelie
Ce'n imperiu dela centru urlă spre periferie —
«Pedepsiți a fi cu moarte ambii tineri vinovați,
«Stratonic ș'Ermil, creștinii, în Danubiu înecați».

De ostași conduși martirii p'ale fluviului maluri
Și legați de mâini, picioare fură aruncați în valuri.
Râul Istru le primește restele lor pământești,
Iară sufletele zboară sus pe culmile cerești.
Istrul, fluviu de vieață, apa dulce își sfințește
Și la riverani în lupte mari izbânzi le prevestește.
Cerul drept, ce dă răsplata Binelui recunoscut,
Jertfa lor a 'ncununat-o și dreptate le-a făcut.
La trei zile mândrul fluviu corpurile dete-afară,
Ce'n secret creștinii noaptea cu onoare le 'ngropară
Intr'un sat dela cetate puțințel delăturat
Și de unde 'n sarcofagii mai târziu le-au strămutat
La Biserica din Oxii ce pompos se 'nveșmântează
Ș'amintirea 'n treisprezece Ianuarius le-o serbează

* * *

În aceste părți atunci numai un popor domniă,
Faima lui răsunătoare peste țărături se lăția.
Sirmiu, Singidun și Dafne, nume scumpe ce răsună
Dulce, voi purtați pe frunte a martirilor cunună.
Nimbul nostru fuse 'n Dacii la Români far pe ocean,
Ce pilotului i-arată calea 'n valuri spre liman ;

Stea polară, luminoasă, cu statornică ființă,
Ce ne dă speranțe 'n luptă și tărie în credință ;
Vetre pline de căldură, noi cu dor vă 'mbrățișăm ;
Sân de mamă, cu iubire ca buni fii vă venerăm.
De-ați cătă în peptul nostru taina sfântă de frăție,
Ați citi în vechi dorințe un suspin de nostalgie —
Farmecul copilăriei din bătrâne povestiri,
Ce 'n speranțe toarce-al vieții fir plătând de fericiri.

CANTUL X.

DIVINITATEA CREȘTINIZMULUI. — RELIGIUNEA ȘI EFECTELE EI ÎN SOCIETATE. — DATORIE FAȚĂ CU JERTFA MARTIRILOR. — POLION, MARTIR ROMÂN DACIAN. — REZISTENȚA. — COMBATEREA ASERȚIUNILOR LUI PROB. — TĂRIA MARTIRULUI. — MOARTE PRIN FOC. — UN DEZIDERAT. — 304 d. Chr.

Ce suflare de viață nouă se răvarsă 'n toate ?
Ce putere ne'nțeasă mișcă inimile 'n gloate,
Ca să'nfrunte stigma, focul, fieru'n crunțele-i fiori,
Veseli, cum pe cap le-ar pune la banchete dalbe flori?
Elini, barbari, Sciți, robi, liberi și Romani, poporul rege,
Ca răpiți d'o forță-a cărui taină n'o poți înțelege,
Își d'au sângele în valuri pentru legea lui Christos
Să-i asigure tăria, postamentul grandios.
Neamuri ce-i jurase 'n masă foc și ură ne'mpăcată,
D'al lor suflet — blând acuma — e cu drag îmbrățișată,
În căldura legăturii Carității creștinești —
O problemă ce'n uimire pus'a mințile-omenești.
În zadar vrășmașul cată pricini rele cu tăgadă,
În zadar în cursul vremii cearcă să-i stârnească sfadă;
Pașii grabnici trec 'nainte peste mii de piedici mari,
Ce le-a 'nvins în propagare ca dovezi și probe tari

De origina-i divină, ce în dubiu n'o poți pune,
Stabilirea ei în lume însăși ea fiind minune
Cu obstacole ne'nvinse de silințe omenești
Și 'nălțată pe ruina chiar a celii păgânești,
Protegiată în tot chipul de a Romei forte mână,
Ca o lege domnitoare din epoca ei bătrână;
E miracol încă felu-i dulce, blând și abnegat;
Dragostea cu care 'n lume Adevăru-a propagat;
Apoi zeci de milioane de martiri ce suferiră
Și c'un zel fără pereche vieața pentru ea-și jertfiră.
Nu știu ce-ar află mai logic, mai moral, divin, cu dor
Insuși Cerul cel din fire bun, de oameni iubitor,
Pentr'o vieață omenească în unire, armonie,
În respectul de dreptate, ori a cui ar fi să fie
Și 'ntre toți să pună bază mai statornică de traiu,
Invoială cumpănită ce ar face lumea raiu.
Fie 'n veci al vostru nume lăudat, martiri ai legii;
Cu respect să-și plece fruntea vouă suveranii, regii.
Voi luptați pentru lege subț cuțit, văpăi de foc
Stinse 'n sânge — factor spornic la progres în primul loc.
Veseli de izbânda voastră, fără pilde în anale,
Strănepoți, sus fruntea ținem, 'naintând p'aceiași cale.
Dacă nu putem prin sânge azi Religiei să-i dăm
Jertfa voastră prețioasă, cel puțin îi conservăm
Al ei veșnic, sfânt depozit — în acelaș Duh puternic —
De iubire filială, de respect și zel cucernic;
Și ca sfântă datorie către sfinții luptători,
Amintirii lor prea scumpe împletim cununi de flori.

P'ale Daciei hotare, în Panonii, la Cibale, ¹⁾
Unde Prob la zei aduce jertfă nu de animale,

Ci ființe 'nsuflețite, mii și sute de creștini,
Din cetăți ce zac în doliu p'ale Daciei confini,
Se află subț Prob tiranul în ținutu-acela jalnic
În Biserica creștină, Polion, lectorul falnic.
Dieceză-episcopală din timpî vechi, apostolești,
Strălucea Cibale'n pilde de mari fapte creștinești;
Căci de mult Românii noștrii prins-au tare rădăcină³⁾
În hotarele acestea, ca și'n legea lor creștină.

În Sinodul ecumenic cel d'al patrulea, cum știm,
S'a decis cu prevedere ca pe viitor să fim.
Dependinți bisericește de Biserica cea mare
Din Constantinopol, lege cării nu i-am dat urmare
De cât prea târziu prin veacul cel d'al noulea, așa
Că mișcat de vr'o dorință, cineva de-ar întrebă:
Pentru ce vă desistarați când știut e c'altă dată
Capiton Mitropolitul, o persoană venerată,
Spre Constantinopol pururi îl vedeai călătorind
Și la curtea 'mpărătească pentru multe stăruind?
Îi răspundem că purtarea prea zelosului Părinte
E corectă-având mari sarcini nu numai în cele sfinte
Ca Mitropolit, ci încă el eră și Domn în stat
Cu politică putere de la patrie 'mbrăcat;
Astfel că bisericește am păstrat tradițiunea
Veche, tot ca pân'acilea, netăind relațiunea
Cu Biserica Romană, cum vedea-vom c'a făcut
Un Episcop³⁾ ce cu Roma tari relații a ținut.

Totuși în acele veacuri, când Biserica stă încă
Mândră de a sa Unire, pe aceeași tare stâncă,

Noi puteam luà lumina de la ori și care far,
Din est, vest, nord, sud, căci totul luminos erà și clar,
Mai erà și limba încă ce 'nlesnea comunicarea
Cu a mamei vatră caldă și țineam spre ea 'nclinarea.

Prob, prefectul cel localnic, care, sub Dioclețian,
Condamnase la tăere pe iereul sfânt Montan
Și pe Irineu, Ierarhul, cu mai mulți creștini d'elită,
Prinse și pe Polione, om cu viață strălucită,
Acuzat că 'ntre creștinii de aci e mai semeț
Și prin el lăsați sunt zeii celui mai grozav dispreț.

Intrebat de nume, slujbă și de legea ce o are,
El tiranului răspunde cu curajul cel mai mare
Că'n Biserică e capul celor ce se zic lectori

Ai cuvântului Scripturii, precum și explicatori.

— «Ce lectori? Ce cap? Prob strigă, fanatizm ce abuzează

«De cei slabi, ușori de minte care nu știu ce să crează;

«De femei ce-și perd ursita, căror spuneți a trăi

«Fără de căsătorie și perfecte-a se numi».

— «Sunt ușori și slabi de minte cei ce contra legii noastre

«Înșelați de rătăcirea superstițiilor voastre,

«Părăsesc pe creatorul universului și-al lor

«Ca s'adoare, zice, demoni, fapt de tot înjositor.

«Iar aceia cari-ascultă legea cu luare-aminte,

«Sunt așa de tari în calea adevărilor sfinte

«Că nici chiar torturi ce află tatăl vostru din infern,

«Nu-i fac a uită porunca Impăratului etern».

— «Despre ce 'mpărat, ce lege, aiurând vorbești tu mie?»

— «Despre-a lui Christos cel veșnic și a sa împărăție».

— «Și la ce obligă ele?— «Să adori un Dumnezeu:

«Nu metale, pietre, lemne, nu le-ador p'acelea eu !
 «Păgânismul înzeește pasiunile umane
 «Și își râde de-omenire, probă-arenele romane...
 «Fie care zeu al vostru e un monstru incarnat,
 «Care încuviințează tot ce e destrăbălat ;
 «Iar al nostru Unul este. Adorat în o Treime,
 «Ne impune abstenență, în moravuri o asprime
 «Ce pe om îl onorează într'un traiu cuviincios ;
 «Dreptul fie cărui semen să-l respecte 'n mod pios ;
 «Dă'ndreptare la moravuri, întărește în virtute ;
 «Toți ca frați să se iubească și 'ntre ei să se ajute.
 «Soața în căsătorie nu mai este sclavă ea ;
 «Ambii soți onoare cată unul altuia să-și dea.
 «Iar odraslele, copiii, stema lor în omenire,
 «Li sunt propte 'n bătrânețe, mângâere cu iubire.
 «Toți în cercul patronimic, ca egali, în dreptul sfânt,
 «Se stimează unii p'alții, fără vr'un contrar cuvânt
 «Și-și împart cu drag esența nutritivă a vieții
 «Câștigată printr'o dreaptă muncă 'ntru sudoarea feței.
 «Pe fecioare le învață și pe casnici a-și păstră
 «Curățenia ; stăpânii blând pe slugi a le trată ;
 «Iară slugile s'asculte pe stăpâni cu voie bună
 «Și din dragoste ; supușii legilor să se supună,
 «Cum și celor ce guvernă carii legile păzesc ;
 «Pe părinți să-i onoreze ; pe amici ce ne iubesc,
 «Să-i iubim îndatorându-i ; de străinii toți s'aibi milă ;
 «La vrăjmaș să dai iertare, nimănu-i să nu faci silă ;
 «Să suporți chiar nedreptatea, pentru rău să nu faci rău ;
 «De averi fără de sajiu nu-ți lipi sufletul tău.
 «Spre săraci fii caritabil, călătorii priimește-i,

«Bunul altuia respectă-l, chiar pe inamici iubește-i.
«Crede'n fine'n fericirea omului ce s'a jertfit
«Și pentru Christos și lege moartea a desprețuit».

— «De ce fel de fericire bucura-s'ar după moarte?»
— «Ea e neasemănată celii mai ferice soarte
«De aici, căci fericirea lumii vis e trecător;
«Iar aceea'n veci e partea sufletului vingător.
«Pentru noi vieța este grația Dumnezeirii
«Și'n prinos I-o dăm chiar veseli pentru lumea fericirii.
«Căci creștinii, în credință, pentru dânsa sunt creați
«Și'n Om sufletul admiră, voi noroiul adorați.
«Ce folos d'acea vieță, fie d'un voinic, om verde,
«Când prin faptele-i păgâne sufletul său își va perde?
«Sau ce lucru alt din lume mult mai scump el ar putea
«Intr'un schimb de o potrivă pentru sufletu-i să dea?
«Cum din Tot abiă puțin vezi — cât subt ochiu-ți stă vizibil —
«Făr'să negi ce nu vezi încă din domeniu-i simțibil
«Și imens, dar el întreg e și d'o mână guvernat,
«Cum și tu-ți conduci prin suflet corpu 'ntreg, nedesmembrat;
«Astfel e orânduiala și în lumea cea morală:
«Invizibilul Principiu, nesupus la îndoială,
«Guvernează'n ea, dispune, prin legi drepte, de folos
«Armonia sufletească, dată'n codul lui Christos —
«Forță ce te ține'n lupta Binelui pentru vecie
«Și-ți dă chiar în suferință dulce balsam, ambrozie;
«Insă-al cării farmec nu e cu puțință a-l descri,
«Căci izvoru-i nesecabil numa'n jertfă-l poți găsi.
«Două lumi sunt, cum vezi, dară: una este cea văzută;
«Alta — cea spirituală — pentru suflet e făcută.

Cel d'întâiu născut în Dafne, despre care s'a vorbit ;
Cel secund în Romanțiana, tot d'un geniu piu umbrit
Și a cărui păstorie și iubire de părinte
Sfântul Paulin de Nolla cântă'ntr'un elan ferbinte,
Trâmbițând că Sciții, Geții, Dacii la cuvântu-i drept
De părinte, fieroșia 'și-o'mblânzesc într'al lor piept;
Că popoarele din Dacii gloate vin din amândouă,
Din cea Mediteranee și din cea ripenză nouă
Și cu ei agricultorii și acei ce au vaci, boi
Și păstorii de lănoase, îmbrăcați în piei de oi
Și acei din țara'n care *Muza n'a'mpletit cunune,*
Barbari, la urechea căror rostu-i face să răsunе
Dulce-al lui Christos sfânt nume ce în inimi românești
Minunat răvarsă harul vieții sfinte, creștinești ²⁾).

După ce'n Romanțiana printr'o mare-activitate
Ființă Episcopie pe temeiuri nemișcate,
Trece'n Dacia Traiană unde nou apostolat
P'a Milcoviei, numită, tot din nou a'nființat.
Organizător de geniu, instituția-i sfințită
A dat roade 'ntr'o viață de-ani o miie împlinită,
Cu biserici sfinte patru și cu șapte monastiri
Ce-au dat țării fii d'elită : cuvioși și sfinți martiri.
Vultur în cuvânt, Apostol într'a lui activitate,
Falnic numele-i răsună peste țarmuri depărtate.
Umple timpii subț domnia Gotului spăimântător
Și grăbește convertirea barbarilor tuturor :
Daci, Goți, Sciți, Geți, Bezi, popoare de sălbatecă viață,
El le scoate la lumină dintr'a barbariei ceață.
Le'mblânzi ferocitatea și din tigrii și din lei

Prin credința nouă-i face Evangheliei blânzi miei.
Tip de-adevărat Apostol, el în sfânta-i funcțiune
Dezvoltă virtutea rară ce'ntră marii sfinți îl pune.
Alergă p'atunci la Roma lumea în pelerinaj
Pe mormânt la sfinți Apostoli aducând pios omaj.
Roma dă pe-atuncea tonul mersului creștinătății
Prin exemple de mii jertfe închinare verității
Și spre ea cu drag privirea de prin unghiuri întorceau
Toți creștinii cari din sucu-i nou, creștin, se'nsuflețeau.
Se plantase-aci sămânța ce'n eroi martiri rodise,
Unde-acum pe-a lor morminte mari biserici se clădise.
Catacombele-și sfârșise rolul și acuma scot
La lumină'n mândre temple ce aveau năuntru, tot:
Meritul virtuții 'nalte, fără seamăn, austere;
Racle cu relicvii sacre, sufletelor mângâere.

Se ivi 'ntr'o zi în templu, mai distins din ceilalți toți,
Unul ce venea din țara barbarilor Ostrogoți.
O surpriză generală prin prezența lui deșteaptă;
Demnitatea sa impune, admirația e dreaptă.
E Nichita Episcopul Dacilor, părinte sfânt;
Mângâerea întrupată, Gură d'Aur la cuvânt.
El venea din interese mari, d'adâncă legătură,
La pontificalul scaun să ieă nouă 'nvățătură
În știința d'a conduce bine turma lui Christos
Și'n necaz, dureri, amaruri să-i dea sprijin de folos;
Iar din pildele virtuții creștinești, aci sporite,
Inimii să-și afle hrana p'ale vieții căi cernite,
Fericirea cimentându-și p'al virtuții pedestal,
Bunul ce'n etern rămâne din sudoare-ți mai real,

Felix, Ava de la Nolla, dup'o vieață exemplară,
Lasă faima-i să răsunе până și la noi în țară.
Captivat de ea Nichita, de la Roma vine el,
La Episcopul din Nolla, Paulin, pios model.
Intre pelerin atuncea și'ntre Paulin se'nchiagă
O eternă amicie ce'n sfințenie îi leagă.
Ambii cu aceleași sarcini și în zel deplin egali,
In jertfire pentru turma lui Christos erau rivali,
Sau — cum zisu-s'a de Pavel — mult mai mare socotește
Unul p'altul cu onoarea și în față-i se smerește.
Când s'a 'ntors acas' Nichita, Paulin i-a întocmit
O frumoasă odă'n versuri, astfel i-a sărbătorit
Truda în zăduful zilei, opera înălțătoare
Ce a 'ntins-o chiar asupra Daciei anterioare,
Cerc în care România d'azi, în mod documentat,
Transilvania ș'o parte din Ungarii au intrat.
După patru ani repetă greaua sa călătorie
Către Nolla să-i dea forță nouă în apostolie,
Când amicu-i sfânt repetă, într'al sufletului sbor,
Alte ode noi, sublime, lăudându-i cu mult dor
Munca 'n agrul ce produce fructe dulci în omenire
Și-i răvarsă'n sân izvoare de cerească fericire.

A compus tratate 'ntinse pregătnd pe cei chemați
D'a se face fii ai zilei, cu Botezul luminați;
A privit pe om în firea-i înclinată răutății
Și i-a dat în fapt 'nălțarea a zvoru bunătății.
A lovit în rătăcirea de sisteme păgânești,

Ce făceau din patim scopul existenții omenești.
In răbdare-a pus izbânda contra cruntei suferințe;

În amărăciuni, dulceața și tăria 'n neputințe.
În grozave ale lumii valuri ce mortal izbesc,
Pacea 'n veci neturburată a limanului ceresc.
În necazuri întristații s'afle dulce mângâere,
Păcătoșii în căință ridicare din cădere.
Vocea lui produce 'n inimi, printr'un dar ceresc, înalt,
O lumină 'n veacu-acesta, fericire în celalt.
Cum Eternul dă ființă la lumină'n întuneric
El în minți întunecate face un senin feeric.
Filosofi setoși de roua adevărului divin
Află'n vorba-i răcorirea sufletului ars de chin.
Forte în cuvânt și faptă a deschis prin cugetare
Orizont la dorul lumii, sburător peste hotare,
Ca, din cele jos văzute, să contemple 'n nevăzut
Certitudinea ce este al credinței atribut.

Anul patru sute și 'ncă paisprezece ne arată
În mai multe documente semnătura-i constatată
Lâng'acelor alți Episcopi Scytieni, Macedoneni,
Dovedind că el există încă între pământeni.
De aci 'nainte farul, ce Istoria-l conține,
Se întunecă și nu dă de cât raze prea puține.
Astfel anul ce dă țifra patru sute douăzeci,
Zborul sfântului ne-arată sus la lumea cea de veci,
În frumoasa lună Iuniu, ziua două zeci și două,
Rugător la cer al lumii, osebit protector nouă.

Cultul sfântului Nichita, episcopul cel pios
Și al celui alt Nichita, sfânt Martir al lui Christos,
Cult și cult, în pietatea traianistelor popoare,

Dă o singură dovadă că sunt două mari izvoare
Ce, într'unul reunite, al lor suflet dogorit,
De arșițe 'ndelungate, prin timp grei le-au răcorit ;
Astfel se explică faptul, în Istorie palpabil,
Cultul sfântului Nichita, la Români în datini stabil,
Ca și-al Savei ce 'n persoane trei noi toți le venerăm,
P'ambii sfinți Nichita 'ntr'unul îndoit încununăm.
Conservați, Români, în inimi strămoșeasca moștenire
Spre a voastră 'ntemeiere, spre a voastră fericire ⁵⁾
Și virtutea lor slăvită, cel mai sigur capital,
Fie-vă icoana sfântă și exemplul sfânt, moral,

Dragoste, căldură mare a 'ncins sufletele sfinte
Care, după ai credinței vechi atleți de mai 'nainte,
Mergători p'aceleași urme, prețuind virtutea lor
Și punând subt ochii lumii nimbul lor strălucitor,
Le-a 'mpletit în limba țării ode, laude pompoase
Și cununi activității și vieții lor pioase.
O atingere 'ntre inimi ce d'un dor se încălzesc,
Scapără scânteia vieții și'ntr-un gând se contopesc.
Sufletul înalt e forța ce rațional înclină
Către lumea cea morală și ei singure se 'nchină.
E curata năzuință către Bine, Drept, Frumos,
E tendința înăscută Adevărului pios ;
E 'ntre Om și Conștiința-i sărbătoarea armoniei
Dovedită prin jertfire la 'mplinirea datoriei.
E curajul, bărbăția ce învinge ne'ncetat
Patimi oarbe și se'nalță preste ele 'nvederat ;
Cvintesență adorată, zbor, resort perfecțiunii,
Sâmbure divin ce poartă slava destinațiunii

Omului ce prin virtute, de credință sprijinit,
Ssump organ Dumnezeirii, Omenirea a servit.

Pentru lumea sufletească, lumea inimii, eternă —
Neschimbata fericire — moștenirea ei paternă
S'au jertfit cu hotărîre sfinții în acelaș gând,
Pe cărări neprihănite cu pași siguri 'naintînd.
Dacă mare e eroul când el varsă mai mult sânge,
Cât de mare... cel ce varsă mîngâeri în sân ce plînge!
Astfel sfîntă e puterea ce la slabul muritor
Li întinde 'n deznădejde brațul, scut apărător.
Pe arena de natură pămînteană, ori cerească
Stă eroului deschisă lupta ca să izbîndescă;
Un obstacol însă 'n cale i se 'mpotrivește grav,
Un obstacol ce-l doboară, vai, terenul e grozav:
Haosul din valea lumii se ridică sus la sfere,
Ca din marea 'nviforată valuri într'a lor putere;
Căci cu om se luptă omul, rău 'n el adînc s'a prins:
Un cuvânt perfid! și lampa Adevărului s'a stins!

* * *

Luptători cu neajunsul în căi aspre fără cale,
Ați trecut, ființe sfinte, dintr'a lăcrămiilor vale;
Dar învins-ați prin ne'nvinsa armă, sfîntul Adevăr
Și cu el din capul vostru n'a perit un fir de păr.
Călători, noi azi, pe marea oscilantă a vieții,
Ne'ncetat învăluită de un fum prielnic ceții,
Ce 'n ispită duce vasul, răzbătut d'un vifor greu,
Vă rugăm să-i fiți protectori lângă bunul Dumnezeu,

Ca să poată trece sigur prin scopeluri zdrobitoare
Neatins, și ca prin farmec, bravând valuri săltătoare
Să ajungă 'n portul păcii, luminat de splendid far,
Bandiera-i purtând verde o ghirlandă de stejar.
Călătorul de pe stâncă, întorcând a lui privire
Spre ocean, salută zarea-i c'un suspin de fericire.

C Â N T U L X V I I I

ASTRII NEZĂRIȚI. — ALEȘII CERIULUI. — PIONIERUL CREȘTINIZĂRII POPOARELOR. — ROMÂNIA NĂSCÂNDĂ SUB GUVERN TEOCRATIC. — MARTIRII DOBROGEI DIN TOMI, AXIOPOL, ETC. — ROMANI SAU ROMÂNI. IDEALUL SFÎNȚENIEI LA ROMÂNI. — PERFECȚIUNEA MORALĂ ȘI MORALA UZUALĂ. — CUM ȘI PE CINE ROMÂNIA CANONIZEAZĂ CA SFÎNȚI? ICOANE DE PIOZITATE 105—500.

Sunt în afunzimea zării aştii veşnic nezăriţi,
Ca şi'n mâna vremii seculi fără număr, nesfârşiţi;
Dar, la toţi, în lanţul lumii, zale'n horă jucătoare,
Un artist suprem pe frunte le-a pus stema de splendoare.
Le cunoaşte pasu 'n calea ce o fac spre ţărmi senini.
De se scaldă în azurul nesfârşit, în vii lumini;
Toţi cu proprie fiinţă, zală 'n lanţ, preciză soartă,
Intr'o strânsă legătură cu a cerurilor toartă,
Unii chiar produc prin cruguri o schimbare uneori,
Totuşi ei prin timpi lumină dau ca binefăcători
Cum şi forţa de căldură, cu'nsuşiri pentru rodire,
O revarsă peste lume în comori de fericire:
Astfel cei aleşi de Domnul, inimile-avându-şi sus,
Unul în ascuns trudeşte, altul astru 'n sfeşnic pus,

Se consumă — arderi sfinte — să 'ncălzească, lumineze
Plaiul vieții cei morale și cu roze să-l zmălteze.
Cu credința-având în suflet idealul cel mai sfânt,
P'a lui aripi toți zburară prin virtuți peste mormânt.
Iar Acel-ce răsplătește și paharul cel de apă
Când cu drag o slugă 'n nume-i pe'nsetat drumeț adapă,
Ține numele și fapta servului bun, înțelept
Și în cumpănă le pune, căci El singur este drept
Și măsoară greutatea căii și zăduful zilei,
Râvna, jertfa și pe toate le notează 'n capul filei.

Un popor știut ca mare, chiar cu sine-și luptător,
Mare'n civile fapte, mai avu și alt onor
D'a fi el pionierul ce găti în omenire,
Chiar prin sângele ce-și varsă, minunata convertire.
Desbrăcându-se de omul cel căzut și învechit,
Aruncă după grumazu-i al robiei lanț cumplit
Și'ngropând cu păgânismul starea lumii, decăzută,
Ce-apunea printr'o vieață în sclavie petrecută,
Re'nviat, a dat el tonul înoirii în nou traiu
De renaștere morală p'al creștinătății plaiu.

Sunt cetăți, orașe, state unde jertfele umane,
După numele ce-l poartă, stau dovezi că sunt romane;
Iar în parte'n România, dacă numărul l-e mic,
Cauza e'mprejurarea ce istoricii ne-o zic
Că trecând decinde Istru traianistele popoare,
Roma și-a retras și dânsa mâna ei de protectoare
De asupra celor care rămăseseră aci,
Ca pedeapsă, căci nu vrură patria a-și părăsi.

Iar de vezi că se cultivă încă simțul de frăție,
Între unii și 'ntre alții, e credința lor cea vie,
Lucrativă 'n caritatea ce-i unește în Christos,
Mai fiind și prin tulpină toți d'un sânge generos.

Pe teren politic țara există ca și de sine:
Are Ducii, Voevozii de familii mari, creștine,
Carii luptă sub guvernul teocratic, românesc;
În Episcop țara 'și are cap pios și chiar lumes.
Ține Crucea cu mărire, el și Sabia sfințește,
Domnul, Domn ¹⁾, păstor al turmei, ca părinte o păzește —
Drept ce până azi prin lege la Români e respectat,
După care un Episcop, în bisericescul stat,
Suveran e pe vieață. Probă clară, ne'ndoioasă
Ca un soare 'n zi senină, stă dovadă luminoasă
Țara mică, Muntenegru, unde Domnul până ieri
Fuse, după cum se știe și Episcop astei țări,
Dintr'acei dintâi Episcopi, ce'n timpi grei de prigonire
În prinos și-au dat vieața pentru-a legii ocrotire
Ca martiri, un număr mare dintre dânșii azi găsim,
Fapt ce pune'n evidență — fără să ne îndoim —
C'avea țara Ierarhie și organizațiune
Cu comunități compacte înjghebate 'n națiune ²⁾
Astfel o Episcopie totdeauna se legă
Cu Metropola, cu mama, care și ea gravită
Spre un centru apostolic, consacrat patriarhie,
Procedeu ce Remezianul îl țină ca datorie
Sfântă, stând în legătură cu apostolicescul tron,
Ce cu sceptrul lui în lume dă progresului bun ton.

Ca figuri mai însemnate pe terenul acțiunii
Patriotice-creștine, cultivat de toți străbunii,
Am privit în culmea Crucii aștrii carii au urcat
Pe Golgota, prin martiriu și Modelul au urmat
Și să nu uităm că dâșii, ca martiri, sfințindu-și ritul,
In doctrina Ortodoxă au lumină răsăritui.
Să privim acuma crugul cel umbros, cu ochi armați.
După aștrii, sateliții într'un ciclu conlegați,
Mult mai mici, dar în concertul ce răsună 'n veșnicie,
Sunt nuanța ce formează îngereasca armonie.

Termii, stâng și drept la Istru, fost-au bine roditori,
Multe turme subț povața celor mai pioși păstori,
Oi de jertfă, dela dâșii prin vremi triste priimiră
Hrana cea spirituală : ei credința le 'ntăriră.
Lucrători zeloși, printr'inșii Evanghelia s'a 'ntins
Cu pași repezi, curs în care păgânismul fù învins.
Centre sfinte de cultură pretutindeni se formară :
Vezi episcopii ce 'n staul turme multe adunară
Și unindu-le 'n credință cu convingeri tari, adânci
Rezistară barbariei, rădicând din ele stânci —
Contingent la marea jertfă profumândă 'n sferi divine
Ce-o dete România ca și alte țări creștine.

Tomii, Tomii — azi Constanța — dă-mi comoara ce conții ;
Dă-mi pe vechii frați d'un sânge, pe ai patriei copii,
Mulți din Dacia traiană peste Istru-aci veniră
Și'n susținerea credinței cu drag vieața își jertfiră
Cu mai mulți din Tomitanii, stabiliți aci de mult,
Sânge pur, roman și carii, părăsind păgânul cult,

Se 'nchinău Dumnezeirii în Treimea de-o ființă,
Ca și ei, întru acelaș Spirit, Adevăr, Credință.
Iată numele lor sacru : Teodat, Sodef, Marin,
Zenon, Minias, Maneia și-al ei soț scump Marcelin,
Cum și fiii lor anume : între trei Ioan mai-mare,
Petru și Serapione ; Lucian, Zotic cel tare,
Marcelin, Narcis, Argeii frați ; Murniea și Gordian,
Victor, Servulus, Arestus, Rufus și Valerian ;
Paula, Feliciană, Toma, Zosim și Magrinus,
Stator, Ermil și Macrobiu și Marona ; Secundinus
Și Rodosia, Felices, servi fideli lui Dumnezeu
Și Patriciu și Sinidi și Teonus sau Toneu ;
Diomidis-Ioaninus, Domnus și cu Marcianus
Și treizeci și opt și încă Sisen-Aurelianus.

Tomitani sunt și măriții scitieni Episcopi trei :
Epictet întâi, urmașu-i Action și după ei
Filius sau Tit al treilea și Bretanion măritul, ³⁾
Sfinți Ierarhi, păstori ai turmei, ca martiri și-au dat sfârșitul.
Și Evagriu, Paul, Eli, Christ, Benignus, Marțial,
Cyriac, lumină 'n sfeșnic, soarele Tomii moral.
Toți aceștia elită, oi, păstori, tari împreună,
Aci 'n Tomii priimiră a martirilor cunună.

Axiopol — Cernavodă — dă p' Episcopul său prim
Dassiu și apoi Cirilus, dupe cari civili găsim
Pe Quiril, Quindin și Zenon, pe Accisi și Dioniu,
Hirineu, Eraclus, Hermis, Taxius și Crispioniu.

În Noviodun — Isaccea — răsăriră mari lumini
Nu puține și 'ntre ele nu admit pe cei streini :

Mirineu, Heracliu, Paul, ⁴⁾ Caleorus, Acvilinus ;
Cariazus și Arteniu, Victor, Ninita, Quirinus ;
Iulia și Saturnina, Caldumus, Atal, Zotic,
Și Dinocus și Cirinus-Ebustus și Eutic.
Toți aceștia la cari, amintind și pe Silonis
Și pe doi colegi din urmă : Rusticus, Fortunionis,
Înceiem cu ei un număr, până astăzi constatat,
De martiri, Români de viță carii s'au încununat
Subt romana guvernare, în provincii depărtate
Ce gemeau sub jugul Romei și erau în jaf lăsate.

Dar acel popor al Romei, care lumea a coprins,
Colonist cu osebite, numa'n Dacii s'au întins ?
Singur Sirmiu, spre fală, roditor cu fericire,
Exceptând pe cei de care noi făcurăm amintire,
Se mândrește cu o sumă de martiri, cu drept temeii,
Număr dovedit cu probe, în tot șaptezeci și trei. ⁵⁾

La memoriul martiric, cel din Dacia traiană,
Să unim pe cunoscutul din cea Aureliană :
Anastasiu, Petrus, Rufna, Florus doi și Florentin,
Incidim, Tit, Moderata, Tația, Secund, Rufin ;
Evangeliiu, Procul, Laur, Satur, Zenon, Florianus,
Maxim, Mimia, Herichiu, Argnitus, Germinianus
Și Vital ; Romana, Ratit și fecioare câte-va,
Cu alți șapte-al căror nume încă nu-l putem afla.

Tracia, Iliric, Reții, Mesia superioară.
Durostorul de atunci, Mesia inferioară
Și Panonia tributul l-au dat Crucii copios,

Pe martirii ce-i cunoaştem într'un număr preţios
Pe Agricola eroul nu se cade-a-l dà uitării
Ce'n Panonia îşi dete roada evangelizării;
Ins'al Daciei traiane fost-a fericit lăstar,
Fiu al patriei române în apostolescul har.
Dupe nume, timpi, loc, fapte nici o prigonire nu e
Căci aceşti martiri obârşa pân'la mama Roma-şi sue
Acolò, ca aluatul, în Italia dospit,
Sângele, istoriceşte, fù în Dacii altoit;
Şi stau nu mai jos pe treapta de curaj şi de valoare
Prin devotamentul jertfei, printre ori şi ce popoare,
Fie vechi sau şi moderne, pe teren creştin, moral
De perfecţie înaltă, după cum şi cultural,
Dându-şi vieaţa dar p'altarul consacrat Dumnezeirii,
Scump prinos vădit şi 'n faptul de iubire-al omenirii.
Iată jertfa fără seamăn ce pe toate a 'ntrecut
Câte 'n cauza creştină vre-odată s'au văzut.
La triumfu-i adorabil fruntea cu respect plecară
Genii mari din lumea veche şi, martiri se ilustrară,
Vinşi de forţele luminii Adevărului divin
Propagat spre re'noirea omului complet, deplin
Forţă cării se închină trepte, vârste, timpi, hotare,
Căci în tot şi peste toate suveranitate are
Şi închide catalogul dării de religiuni,
Eclipsind p'ori care alta ce-ar mai fi la naţiuni.

Cu o dreaptă conştiinţă, pe credinţă 'ntemeiată,
Ce Românul poartă 'n suflet cu convingere curată
Că sfinţenia e lucrul întru tot Dumnezeesc,
Însuşire ne 'ntrecută de oricare dar ceresc,

El unind și cunoștința că virtutea-i datorie —
Cale dreaptă decât care alta de urmat nu știe
Și prin care află scara ce pe drepti 'i-a ajutat
Și în culmea cea mai 'naltă a sfințirii s'au urcat, —
Conceptează o idee prea morală, prea divină —
Nu ca alți creștini mai mică — de sfințenia creștină :
Stare fără de prihană, între oameni lucru rar,
Culmea Crucii, abnegării, un ce extraordinar ;
Astfel statul de sfințire cere jertfe uimitoare,
Ce pe îngeri înspăimântă, necum firea muritoare.

Nu e paradox ideea, ci al legii ideal :
Salvatorul când vorbește d'al creștinului moral
Către tânărul ce-i zice : Doamne, ce să fac mai bine
Să câștig eterna viață ? dă măsura ce convine
Ori și cui ca 'n drumul vieții în atât să te silești
Legea dragostei creștine, practicând-o, s'o 'mplinești
Și aci să stai cu fapta. Însă tânărul vorbește :
Astea le-am păzit, Magistre, ce alt încă-mi mai lipsește ?
Și răspunsul fû acesta : « *De voiești* perfect să fii,
Dă-ți săracilor averea și la mine-apoi să vii »,
Sfat din care vezi că numai singur omul care 'nclină
La perfecția morală și de culmea ei suspină,
El e, nu și tot creștinul, l'astă jertfă obligat,
Tu 'n porunca legii numai ții-ne-ți calea de urmat,
Și destul !... Iar de vrei, suie, urcă treapta de sfințire,
Har divin prin care-ți face parte la 'ndumnezeire ;
Însușire 'n tot cerească, culme 'n care din creștini,
Prin perfecția morală, se suiră prea puțini.
Iar în regulă obștească, ție 'n viața socială,

'Ți-e destul să ții preceptul din Morala uzuală :
Creatorului tău dându-i cult, din inimă, pios
Și la semen, cu iubire, ajutorul putincios.
Astfel vezi că Românismul n'a pus niciodată grabă
Ca popoarele vecine, ci 'ntrebuințând zăbavă,
Numai pe *aleșii* jertfei creștinești, din orice ginți,
După multă chibzuință i-a canonizat ca sfinți.

Evangelica virtute între toate 'mpărăteasă
De pioși străbuni prin veacuri fuse bine înțeleasă
Și bazați pe legea nouă, prin toți timpii cei trecuți,
Pus-au meritul sfințirii, consemnat în trei virtuți :
Feciorie și Martiriu și perfectă Abnegare,
Un prinos din viața 'ntreagă p'ale cerului altare,
C'un cuvânt, să-ți dai averea la lipsiți, orfani, săraci ;
Nici prin gând să-ți treacă răul, cu atât necum să-l faci.
Să trăești în curăție, urând gusturile lumii ;
Față cu plăceri, pretenții, să 'mbraci haina unei mûmii.
Mort simțirii egoiste, pentru alții să trăești
Și perfecției morale ca martir să te jertfești.
Ruga 'n gură, ca și 'n suflet, muncă, abnegațiune :
Iată tot secretul care duce la perfecțiune ⁶⁾.
Mulți din sfinți cu câte-și trele viața și-au împodobit,
Alții numai cu Martiriu ș'abnegare, nelipsit.
Abnegarea 'n Evangeliu e-a Moralei cvintesență,
Culmea jertfei pentru semen și divina Omnipotență.

Prin mândrie își pierduse Omul demnitatea sa,
Trebuia prin umilință din cădere-a se 'nălța,
Antiteză salvatoare ce martirii practică —

Singură putând să-l urce la întâia treaptă iară,
Să se bucure de dreptul d'a fi 'n lume venerat
Și în ceruri în vecie cu mărire 'ncununat.
Numărați și 'mprejurarea că Biserica Română
Nu eră p'atunci de sine pe destinul ei stăpână ;
Ci subt mâmele Biserici ori de Roma, ori Bizanț,
Ohrida, Halitz, o stare ce-o ținù ca și 'ntr'un lanț,
Până ce sosi momentul rezervat independinții,
Până-aci ne-având puterea să-și canonizeze sfinții.
Toți cei numărați au dreptul câștigat, recunoscut
În martirologii unde nume, fapte s'au trecut
Explicat, cu a vieții jertfă de martirizare.
De atunci având continuu o adâncă venerare
În Biserica creștină, noi Românii mai zeloși
Ar câtă să fim, știindu-i că ni sânt vădiți strămoși
Și 'n icoaneenerate, vii păstrându-le-amintirea,
Să ne-apropriem modelul, să ne însușim sfințirea,
Încălzind cu focul sacru al virtuților cămin,
Mai răcit prin depărtarea dela spiritul creștin.

CANTUL XVIII.

CEI SLABI, TARI. — NATALITATE, CARIERĂ. — TRIUMFUL DOCTRINEI CREȘTINE. — PICTOR CELEBRU. — CREȘTINAREA UNUI REGE ȘI A POPORULUI. — NOUI CONVERTIRI DE POPOARE. — ACTIVITATE CREȘTINĂ. — VECHI RELICVE. — FRĂȚII LA ROMA. — DECES. — IDEAL SFÂNT MOȘTENIRE. — INDURARE CEREASCĂ.

Mic a fost mormântul sacru ce-a coprins în el vieța,
Mic și 'ntunecos, dar vezi-l c'a gonit din inimi ceața.
Prin minuni surprinzătoare adevărul s'a vădit
Și prin vase slabe 'n lume minunat s'a întărit.
Provedința ce 'n ascunse taine scopu-i plămădește
Și ființa omenirii spre lumini călăuzește,
Vrù că marele imperiu să se 'ntinză peste ea
Și prin el lumina-i sfântă spre vieță să i-o dea.
E mișcare 'n tot ce este, e putere creatoare
Ce dirige pasul lumii cu vederi hotărâtoare
Și afar'din planu-i stabil alta nu se va 'ntâmplă,
Ori și cât în mintea noastră hotărîrea-i n'ar intra.
Suflete alese, 'nalte cursul ăstor căi ținură
Și 'n sudori nepovestite multe fapte mari făcură.
Lupta lor a fost icoana de minuni, de pilde vii:

Unul a gonit o mie, doi mai multe zeci de mii.
Oameni slabi, își însemnăra drumul vieții cu tărie;
Oameni mici, făcură lucruri mari, cu traiu în veșnicie,
Ce nici regii, potențații să le facă n'au putut
Și-al lor nume 'n nimb de aur ni-l lăsară cunoscut.

Doi Români de neam, de viță cu d'apostoli sânguință,
Au luptat cu o izbândă de titani pentru credință
Și-au întins-o 'n Europa la Bulgari și la Moravi
Și pe rând la noui popoare, la Boemi ca și la Slavi.
Ambii frați și fii lui Leon și Mariei, bună mamă,
Tesaloniceni cu vază și români de bună samă;
Tatăl lor, centurione, oficer, cu zel serviă
La Bizanț în legiunea ce cu dânsul se mândriă
(Iar familia-i și dânsa e din cele mai de fală.)
(Căci în cărți vedem că are faimă senatorială.)
Sub Imperatorul Leon, care se luptă acum
Cu Bulgarii 'n fruntea căroră stă imperatorul Crum.

Terminându-se răselul, atunci Leon ia soție
Pe Maria și din care fericită căsnicie,
În Tesalonica unde soții casă și-au făcut,
Pe acești doi fii ș'o fată, trei copii, ei au născut.
Cel mai mare fiu, Metodi, a îmbrățișat de june,
Ca și tatăl, cariera armelor în care pune
Un distins zel, după care împăratul l-a 'nălțat
Comandant de legiune, post cu dreptul meritat.

Constantin, Ciril în urmă, cel mai mic, a mers 'nainte
Devenind prin studii 'nalte al Bisericii părinte.

Pe când frate-său Metodiul la Danubiu se luptă,
El, la unchiu-i Dròmi ¹⁾, la curte, în Bizanț își cultivă
Mintea, inima, voința sus, în școala 'mpărătească —
Cu elita 'n cercul cărui el avea să strălucească —
Enunțând cu siguranță chiar de mic un demn bărbat
Cu 'nsușiri prevestitoare d'a fi mare om de stat
Și literator ilustru prin puterea minții sale,
Iscușința ș'agerimea forțelor lui geniale.
Frate-său Metodiul însă, devenind nemulțumit,
Cariera sa de arme, desgustat, a părăsit
Și pictura 'mbrățișează acea artă pentru care
El avea dela natură înăscută aplicare
Și 'n scurt timp devine unul din artiști superior,
Care 'și ilustrează veacul, după cum și neamul lor.
Tânărul Ciril acum, ca și'n lupte pe arenă,
Pregătit, se 'nfățișează mândru pe a lumii scenă.
Dromi, logofătul mare, unchiul, un bărbat abil,
Secretar, ia lângă sine pe nepotul său Ciril,
Și voește să-l însoare c'o frumoasă jună greacă ;
Dar Ciril, ca și o stâncă, la îndemnu-i nu se pleacă.
Ambii frați priviau în silă caracterul echivoc
Ce-l au Grecii de a-și face prin el bunul lor noroc.
Influența cea grecească deveniă tot mai simțită ;
Din ce'n ce în Roma nouă și lor mai nesuferită ;
Pe când gloria Romană din zi 'n zi tot eclipsiă
În cetatea 'n care-odată ca un soare strălucia.
În zadar făceau demersuri vr'o câțiva Români cu vază,
Între cari și sfinții noștrii, să aprinză vechea-i rază,
Cu distrugerea gangrenei dintre-ai lui Romul nepoți,
Intrigi, turburări civile ce ferbeau între ei toți.

Desgustați apoi de certuri disputări religioase,
Ațâțate d'ortodocșii cu ambiții uricioase
Și prevăzători de rolul ce d'aci pe viitor
Aveau Grecii ca să-l joace în acest pestriț popor,
Ambii se retrag în Dacii unde într'o monastire
De monahi se tund călugări spre-a Bisericii mărire²⁾.
După iconoclastia care fuse'n orient,
Până la patriarhatul lui Ignațiu cel fervent,
De furtuni religioase fû Biserica lovită,
Când el din monahi își face un colegiu de elită.
Pe Ciril — versat în toate — bibliotecar numește;
Pe Metodiu, ca celebru pictor, Exarh îl cinstește
D'a revizui biserici în cari stilul bizantin
Să-l conserve în construcții, după uzul sfânt, creștin:
Astfel unul să susțină dogmele nevătămate,
Celalt forma, mobilarea templelor noi ridicate.

De un timp încoace plângeri ridică neprecurmat
La Patriarhia mare Răsăritul depărtat.
Creștinismul de prin Azii suferea cu grea durere
Dela Saracini eretici a vieții lui scădere.
Patriarhul hotărăște a le da misionari
Să-i susțină în credință, față cu acei barbari
Și dă sarcina aceasta lui Ciril cel mai simpatc,
Care cunoștea prea bine dialectul asiatic.
Și una 'ntr'a lui persoană în perfecție ăst dar
Și condițiile unui fericit misionar.

Credincios apostoliei, cu câțiva aleși se duse
Să străbată țări ce-acuma d'Agareni cruzi sunt supuse.

Chiar de nu putu să pună stavili răului comun,
Totuși repurtă izbânda care cărțile ne-o spun.
La comunități creștine dete hrana 'ntăritoare
Și aprinse 'n inimi râvna prin lumini neperitoare.
Dar vrăjmașii Cruci 'n lanțuri, după ce l-au prins, l-au pus,
Și la Domnul lor în grabă spre certare a fost dus.
Când divanul, adunarea păgânească în ședință
Il acuză, el susține dogmele despre credință.
I se face întrebarea următoare: «De ce voi,
«Carii credeți într'un singur Dumnezeu, precum și noi,
«Despărțiți Dumnezeirea în trei fețe sau persoane,
«Tată, Fiu și Duh sfânt, astfel expunându-vă la goane?
«Dacă Dumnezeuul vostru are fiu, să-și ia femei,
«Ca din El să odrăslească și mai mulți alți Dumnezei.»
«Nu bârbiți, răspunde sfântul, pre Treimea cea cerească
«Ce din prooroci creștinii învățară s'o cinstească;
«Prooroci pe care și voi nici de cum nu-i lepădați,
«Și ca ei țineți tăierea împrejur și-o practicați.
«Tată, Fiu, Duh sfânt sânt fețe, ipostase trei, slăvite,
«Iar ființa este una: Dumnezeu nedespărțit e,
«Ca și soarele vizibil, cel creat de Dumnezeu,
«Ce-are'n chipul lui Treimea, despre care-acum spun eu;
«Căci vedeți în el trei lucruri: Rotunjimea lui, Căldura
«Și al treilea lucru, Raza. Țineți dar învățătura
«Că așa-i Treimea sfântă: Tatăl, Fiul, Duhul sfânt,
«O ființă. Cum? e taina nedescrisă prin cuvânt;
«Iar Credința, știți, e forța de convingere deplină:
«Fiul cel născut din Tatăl, ca luminează din lumină,
«El ne-a revelat-o'n vremea când a bine socotit,
«După ce ivirea 'n lume prin profeți și-a pregătuit.

«Dar vedeți asemănarea care e'n Dumnezeire
 «Și 'ntre soare : rotunzimea-i e perfecta 'nchipuire
 «Ce o are'n sine Tatăl cel etern : neînceput,
 «Nesfârșit; circumferința probă Tainei a făcut :
 «Căci în forma cea rotundă ce pe soare-l mărginește,
 «Nu-i vezi punctul de plecare, cum nici unde se sfârșește.
 «Și cum ies din rotunzimea soarelui, căldura, raza,
 «Care pleacă din izvorul unde ambele-și au baza;
 «Tot așa din Tatăl naște nematerialul Fiu
 «Și purcede prea sfânt — Duhul — al vieții princip viu.
 «Raza ce din soare iese și sub cer tot luminează,
 «E vădita 'nchipuire ce deplin ne 'ncredințează
 «De a Fiului eternă naștere din Tatăl său,
 «Lumii arătat, s'o scape de'ntunericul cel rău.
 «Iar căldura emanată și cu raza împreună
 «Dintr'aceiaș rotunzime ce-o vedem și'n plină lună.
 «E asemănarea 'naltă ce arată 'n chip ales
 «Cum prea Sfântul Duh din Tatăl evident este purces.
 «Astfel raza și căldura un izvor au, un părinte
 «Care, nu 'n timp, ci din veci e, și de veci și mai 'nainte.
 «Și d'a fost ceva când timpul nu-și luase încă post.
 «Dumnezeu, Treimea Sfântă, d'o ființă tot a fost.
 «Deci cum soarele ce firea din trei lucruri și-o compune,
 «Nu'n trei sori el se desparte, fapt ce-l poți vedea și spune :
 «Căci e una rotunzimea-i, alta e căldura lui,
 «Alta raza ce-l formează și aci minciună nu-i
 «Și cu toate-acestea nu trei, ci un singur soare este :
 «Astfel e Treimea sfântă, proclamată 'n Buna-veste.
 «Dacă se prezintă 'n fețe trei, dar nu trei Dumnezei;

«Insuși Avraam, strămoșul l-a văzut în fețe trei
«Și privindu-l zise : Doamne ! milă mie-mi dăruiește....
«Vede trei bărbați, dar numai ca la Unul le vorbește,
«Căci e cunoscut că Unul este Dumnezeu cel sfânt,
«Singur tare și puternic, și în cer și pe pământ».
Cu atari lumini extrase din domeniul vizibil
Filosoful sfânt izbește întunericul oribil
Al păgânilor ce 'n ura Creștinizmului puneau
Pe la casele creștine, pe uși, draci de zugrăveau.
De vrăjmașii Crucii sfântul întreat : ce va să zică
Semnu-acesta de pe ușă ? el răspunde fără frică :
«Văd p'afar'de diavoli chipuri, dar 'năuntru sunt creștini
«Ce trăesc în fapte bune de cari diavolii străini,
«Neputând stă înlăuntru, fug de ei și stau afară.
«Unde nu vezi chip de diavoli, dovedit e așa dară
«Că 'nlăuntru s'află oameni cari cu dracii locuesc
«Și de faptele lor rele sufletele-și molipsesc».

Izbiți astfel Saracinii de isprăvi strălucitoare
Ce de sfinți au fost lucrate prin păgânele popoare,
Au voit ca prin otravă să-l ucidă în ascuns ;
Cerul însă apărându-l scopul nu-și l-au ajuns.
Rușnați cu argumente de la Duhul sfânt suflate,
Bârfitorii, o, minune ! blânzi încep să i s'arate
Și chiar Domnul lor când sfântul cu ai săi s'a 'napoiat,
Cu deosebită cinste și cu daruri l-a 'mbiat,
Re'ntors, dă raport de care vesel este Patriarhul.
Sunt trimiși acum noui dascăli, între cari e și Exarhul,
La alți barbari, cum fû noul de curând venit popor
De Bulgari ce-aveau în frunte p'al lor rege, pe Bogor.

Un teren întins de lucru și de jertfe se ivește,
Noi atleți Patriarhia pentru luptă-și pregătește.
Însă cine mai de seamă altul ar fi izbutit
În această misiune ca Ciril cel iscusit ?
Însoțit de scumpu-i frate, sub patriarhala mână,
Ambii vin în misiune în Bulgaria păgână.
Bogor, după pace, iată, la 'mpăratul a cerut
A-i recomandă un pictor, chiar pe cel mai priceput.
Fû Metodiul. El începe în palat ca să depingă
După cerere tablouri care inima s'atingă —
Scene cât de 'ngrozitoare. Vrând pe regc-a-l mulțumi,
Pune'n joc talentu-i, arta sentimentul a-i hrăni.
Prin Religie penelu-i, îndreptat cu măestrie,
Rafailul vremii sale, în credința-i sfântă, vie
Trase scena uimitoare a Cei-ultimi judecăți ³⁾,
Când cei răi în foc vor merge, iar cei buni la dulci răsplăți.
Se vedeă Judecătorul p'al său tron întru mărire
Cungiurat de un cortegiu, ca un soare'n strălucire,
Formidabil, între cete de arhangheli slujitori,
Miriade, fără număr, pogorând din cer pe nori
Și'nainte-I râu de flacări. Palizi, tremurând de frică,
Vinovații-adăst'sentința — trăsnet ce pe cap le pică.

Fiecare parte-a scenei un ce grav, de spaimă-aveă,
O expresie prea vie: groaza tremuru 'ntețea.
Și din părți alcătuindu'și întregimea subiectul,
Căpătă vioiciunea ce-i adăogă efectul.
Groaza regelui fû 'n culme când acel prea talentat
Pictor, fie care parte deslușit i-a explicat.
Ii arată p'osândiții la torturi, fără 'ncetare,

În Gheena, deoparte, subț cereasca răzbunare;
Iar la dreapta pe aleșii în lumină investiți,
Loc luându-și sus în ceruri, cuibul celor fericiți,
Cuib sub cedrii slavei 'nalte, în rapaosul de pace,
În adâncă liniștire und'nimic nu se preface,
Să trăiască în lumină și verzinde bucurii,
Subț ochiu ne-adormit ce-aruncă raze neapuse, vii,
Unde soarele 'ncălzește fără s'arză și apună
Unde lacrăma'ncetează, cu suspinul împreună
Și nici fonme, sete nu e, ci depline fericiri:
Toți ca unul saltă'n sânul veșnicei Dumnezeuiri.

Regele ce ascultase mișcătoarele cuvinte
Cu pricepere rostite ale bunului părinte,
De a grației divine forță'n inimă atins,
De la Sfântul om pe dată cu dor sacru a pretins,
Să-i explice 'n amănunte taina dogmelor creștine
Și convins că de dulceață și-adevăr ceresc sunt pline,
Din feroce barbar, tigrul, se transformă 'n mieluşel
Și în turma ortodoxă intră prin botez și el.

Patriarhul și împăratul priimind înștiințarea
Lui Metodiul de succesul obținut în propagarea
Evangheliei la barbari, împăratul a cerut
Naș lui Bogoris să-i fie — ceiace s'a și făcut
Și pe rege și armata botezându-i creștinește,
Din Nicopole credința peste țară se lățește.

De aci 'nainte frații într'acelaș Duh lucrând,
Creștinară pe Moravi, Cehi și pe Slavi, Cazari în rând.

Cu acest prilej Ignațiu Patriarhul consacrează
În Moravia Episcop pe Ciril și-l titulează
Al Panoniei; Metodiu preot loco-țiitor
Lui Ciril de Patriarhul i s'a dat spre ajutor.
Din limbi vechi în cea slavonă cu sudori de sfânt Părinte
Tălmăcește Episcopul ritualele cărți sfinte ⁴⁾.
Rostislav și Sveatopolc, regi, pe cei doi luminători,
Ai Bisericii, chemându-i îi culmează de onori,
Dar și sarcini le dă 'n care rol periculos jucară,
Când spre uzul astor neamuri alfabetul le formară.
Căci un act d'așa natură și 'n apus și 'n răsărit
Provocă cu siguranță mari revolte, negreșit,
Greci, Latini susțin alarma că 'n trei limbi se săvârșește
Cultul sacru : latinește, ebrește și grecește,
După titlul pus pe Cruce: un destul d'absurd pretext
Spulberat de filosoful sfânt cu evangelic text:
*Că la neamuri d'opotrivă sfântul Duh din cer venise
Și la toate 'n limbi mărirea tainelor cerești grăise.*
Ciril lasă pe Metodiu și ia calea spre Herson
La Cazari cu Rostislav chiar și străbate pân' la Don,
Activând apostolatul. Kagan, domnul, păgânizmul
Il abjură și cu râvnă priimește Creștinizmul.
Rostislav e naș sau martur Domnului și după el
Iau botezul toți ostașii cu acelaș mare zel.
S'a găsit aci mormântul lui Clemente exilatul
Și 'n el restele lui sacre, când Ciril emite sfatul
Să le'napoeze Romei ca tezaur cuvenit
Și cuvântul lui devine fapt exact îndeplinit.
De aci 'nainte frații luptă fără pregetare
Și dă noilor Biserici dreapta lor organizare.

Nu mai sunt misionarii Romei vechi sau celii noi,
Ci ai țărilor creștine și-ai credinței lor eroi.
Rostislav le dă mijloace, școli Moraviei fondează,
Cete de copii adună și p'acest teren lucrează
Ca să 'nvețe tinerimea buchi româno-bulgărești
Și s'o apere de shizma legilor ereticești.

Un progres așa de mare nu scăpase din vederea
Vigilentei Rome care rupe cu degrab tăcerea
Și-o epistolă trimite lui Ciril cu îndemnări
Și cu laude, 'nsoțită de mii bine-cuvântări.
Invitându-l s'alipească Romei bunele succese
Intr'al evangelizării agru roditor culese.
Ambii frați, intrând în Roma, într'o raclă au adus
Moaștele lui Climent primul și 'n Biserică le-au pus.
Papa Nicolae 'ntâiul priimește cu onoare
Pe fideli luminătorii megieșilor popoare:
Iar Biserica se 'mbracă în veștmânt regal pompos,
Mândră de odorul sacru, ce-i aduc sfințit prinos.
Cu dovezi în fața marei demnități pontificale
Apără Ciril dreptatea, cauza lucrării sale
D'a tradus în limbi vorbite slujba cultului divin
Spre folosul ne 'ndoelnic al poporului creștin.
Iar Pontiful îi aprobă opera dumnezeiască
Și în catedrala Romei pune ca să se citească
Liturghia 'n românește, afirmând că Dishul sfânt
A grăit în limbi mărirea tainelor Lui pe pământ.⁵⁾

Nici o lună nu trecuse dup'a sfinților venire
În cetatea cea eternă, când trecu la nemurire

Papa Nicolae 'ntâiul ; și urmându-i Adrian,
Rămân încă sub egida Pontificelui roman.
Dar când vrea ca să se 'ntoarne sfânta-a fraților pereche
Ciril trece pragul vieții și-l îngroapă 'n Roma veche,
În Biserica lui Climent cu o pompă d'admirat,
Iar în locu-i pe Metodiu Andrian l-a consacrat
Episcop pentru Panonii, unde și el mult lucrează
Și 'n adâncă bătrânețe întru Domnul pauzează.
Iar Biserica-i serbează p'ambi în ziua lunei Maiu,
Unsprezece, când trecut-au într'al nemuririi plaiu.

Glorie neperitoare, vouă, inimi generoase,
Nume scumpe 'n amintirea veacurilor luminoase,
Voi, Cirile și Metodiu în frăție străluciți,
Ați luptat cu arma legii pe popoare să 'nfrățiți.
Ce-ar fi azi de cultul nostru ce 'n Biserică ne leagă,
Când copiii limba mamei n'ar fi 'n stare s'o 'nțeleagă?
Voi, români de simț, de viață și d'un mare ideal,
Ne-ați lăsat de moștenire un ce sfânt, un ce real.
În trecute veacuri triste de slăbire și durere,
Cine ne-ar fi dat tărie și la rane mângâiere,
De cât legea ce respiră de frăție dulci simțiri,
Spuse 'n limba mamei noastre într'un leagăn de iubiri.

Peste brazi, stejari, fagi, palteni, peste steagul țării mele
A bătut pizmaș vârtejul timpilor de cumpeni grele;
Însă Cerul cu 'ndurare blând spre dânsul a privit
Și din groapă, ca lui Lazăr existența i-a 'noit.

Cum d'odat' cu Creștinismul n'avu altă țară 'n lume
Locu 'ntâi la marea cină în imperialu-i nume,
În vieța-i sufletească și 'n cea fizică zăresc
Zala trainică, himenul, ce pe ambe ~~le~~ ~~soți~~ unesc
Într'un traiu pios sub lege, traiu pe plaiul lumii verde,
Pe cât vrajba vreodată dragostea nu le-o va pierde.
Balsam ranelor morale neamului român a fost,
Limba cultului vădită într'al dulcelui ei rost;
Căci în inimi amărite o speranță cu dulceață
Furișă prin vijelia timpilor de grea vieță:
Mângâere 'ntăritoare la răbdare prin cuvânt,
În puterea de credință dată 'n graiul mamei sfânt.
Mai de douăzeci de veacuri bucium ce răsună încă
Dulce 'n valea tristă-a lumii, în vorbirea de pe stâncă,
Singur mai străbate 'n inimi mângâindu-le 'n dureri
Și în sarcina vieții hărăzindu-le puteri.

Pasă, patrie iubită, înainte pe vechi baze,
Căci prin forța lor fuși tare d'ai trecut prin grele faze.
Pomul ce s'a prins de-a bine, tare, în pământ mănos,
Chiar în viscol de urgie crește rodnic și frumos.

C Â N T U L X I X .

FRUCTUL PIETĂȚII OLTENIEI. — NENOROCIRILE PATRIEI NASC. EROI. —
RĂZVRĂTIRE NECUMPANITA. — RAZMIRIȚA ȘI ROBIE. — MONSTRU. —
VICTORIA CURĂȚIEI. — DECLARAȚIUNE, JUDECARE ȘI PEDEAPSA CU
SCLAVIE. — INCERCARI NERUȘINATE. — NOUA DALIDA. — TARIE
EXEMPLARA. — CONDAMNARE LA MOARTE, PREGĂTIRE, RUGĂCIUNE. —
RUGĂCIUNE. — EXECUTAREA MARTIRULI. — REFLEXIUNI. — AMIN-
TIREA ALTUI MARTIR AL OLTENIEI.

Susținuți de pietate, prin a cerului favoare,
Mulți Români au dat exemple de virtuți neperitoare;
Căci oricând, în curs de veacuri, un prilej s'a 'nfățișat,
Sângele român în fața luptei demn s'a afirmat.
Faptul nu noi, ci străinii, dându-l fără părtinire¹⁾,
Să ne facem datoria de a-l pune subț privire.
Ridicat odată vâlul, văză cei ce sunt rebeli
Pietății, și 'nceteze cu nedreptele bârfeli.

Nou lăstar al țării falnic, renumit pentru virtute,
Răsărit sub pomul Crucii, nu de mult în vremi trecute,
Admirat pe scena lumii, dete roada de folos
Coaptă, plină de dulceață, un exemplu luminos,
Că mai sunt alese inimi închinat bărbăției,
Demne de a lor credință și de fala Ron:âniei.

Fost-au timpi de grea viață subț jug barbar de păgân,
Când nimic în siguranță n'avea bietul puiu român.
Vaza neamului, credința, cultul, limba și onoarea;
Orice drept al omenirii, nici viața, nici sudoarea
Nu le respectă păgânul, când cu sabie și foc
Vărsă groaza în poporul ce fugea din loc în loc.
Răzmirițele, zavera devenise 'ndatinate;
Pacea, traiul, libertate erau lucruri exilate
Din pământul und'se stinge orice dor într'un suspin
Și copiii, prinși de spaime, tremură 'ntr'al lor cămin.

Domnitorii și boerii, viță nobilă, pioasă,
Suferit-au multe goane în epoca dureroasă,
Când luptau să vază 'n faptă ființat frumosul vis
Strămoșesc al ne-atârnării, drept străvechiu, necontrazis.
Libertatea, dreptul sacru și credința, mare forță,
Fostu-le-au pe marea vieții în de groază nopți o torță
Și le-au dat lumină minții, scumpul far aprins din cer,
Să stea 'n port cu adăpostul printre nații ce nu pier;
Insuflatu-le-au curajul să se lupte cu isbândă
Și 'n viața socială s'aibă o purtare blândă;
Iar în timpi de cumpeni grele, în necazuri și nevoi
Să se'nalțe preste ele, demni d'ai lumii mari eroi.
Un lăstar al lor, de viță, dete pilda lăudată
De tărie sufletească pe credință 'ntemeiată,
Tocmai când păgânul barbar cu robie-amenință
Și'ntr'al patriei scump sânge crunta-i sabie-și spală.

Dintre Domnii țării unii, fără ca să cumpănească
Greul timpului, făcură planul să se răzvrătească:

Astfel cel din urmă Mihne, zis și Ștefan și Iovan
Cum sui pe tron, aprinse foc în țară 'n primul an.
Unde-află p'al semilunii fiu îl dă cu neîndurare
Sabiei, ba trece încă Dunărea făcând prădare
Părților împărăției ce le-a ars și le-a robît,
Fapt ce nu-l uită Ozmanul a-l lăsa nepedepsit.
Peste țară se revarsă turci, tătari, oștiri vrăjmașe;
Tremură de groază lumea, țiță și fiul din fașe.
Răzbunarea este'n culme, monstrul crunt, înfuriat
Altă margine'n cruzime nu cunoaște de urmat.
Pune'n lanțuri de robie neamul tot și-l duce'n cete,
Ca'n turbarea sa păgânul d'al lui sânge să se'mbete.

Între cei robiți și carii nu erau din cei de jos,
Căci își alegea vrăjmașul din vânatul copios²⁾,
Fuse și Ioan, odraslă binecuvântată, rară,
Oltean nobil, din boerii cei născuți, crescuți în țară
Și de vârstă copilandru ca de cincisprezece ani,
Timp de vise aurite ce ne fac ferici, titani.
Un ostaș păgân văzându-l înzestrat cu frumusețe
Cumpăratu-l-a cu gândul unei crime prea'ndrăznețe,
Dar la care înțeleptul și curatul tinerel,
De și menințat cu moartea, nu s'a'nduplecat de fel;
Căci voiă mai bine moartea decât astă siluire
De ne'nchipuită crimă și insultă peste fire
Și căzând într'o adâncă întristare se temeă
De viol, de'nținăciune și rugându-se, ziceă:
«Prea'nțeleaptă Provedință, sprijin celor slabi în lume,
«Cel ce-ai ajutat pe David ca să'nvingă'n sfântu-Ți nume,
«Doborând pe uriașul Goliat de neam străin,

«Întărește-mă cu darul să iau moarte ca creștin,
«Apărându-mi curăția d'asuprirea păgânească,
«Sau prin mine mâna-Ți tare pe vrăjmaș să-l pedepsească ;
«Căci în mâna Ta puterea și dreptatea-'n veci le ții
«Și în sprijinul lor, Doamne, pedepsești pe cei impii».
Astfel se rugă cu lacrimi dalba nevinovăție
Reculeasă'n lumi a căror taine nu se pot descrie,
Dar au forța ce acordă aripi sufletelor mari
Și le apără'mpotriva asupririi cei mai tari.

Deci când robii poposiră călători printr'o pădure
Și spurcatul vrù să-l lege, curățenia să-i fure,
Insuflat de Invizibil — ca Moisi pe Egiptean —
Ionel lovi de moarte pe-acel proclet de oștean.
Faptul divulgat, robiții în răspundere intrară
Și pe bănuși în lanțuri monștrii iadului băgară,
Hotărându-i la tăiere, dacă n'ar descoperi
Pe acela dintre dâșii care faptul săvârși.
Tânărul, văzând aceasta, socoti atunci în sine,
C'a muri nevinovații pentru dânsul nu e bine
Și declară drept că singur e al faptei autor
Și că'n fața judecăței dă-va seamă de omor.

Dus în Țarigrad cu robii, mai întâi l-au dat muerii
Văduve, care aleargă la protecția puterii
Cei locale, la vizirul, care'ndată-a poruncit
Să se facă cercetare serioasă, negreșit.
Adevărul dat pe față cu dovezi, se dă poruncă
Nesupus a fi străinul la'nchisoare sau la muncă;
Ci să fie dat femeii văduve ca numai ea

S'aibă drept din el a face ca stăpână ce va vrea.
Iară ea văzându-l tânăr, cu figură'nfloritoare
Și frumos, îi tinde curse, lingușiri amăgitoare
A-l învinge ca odată Egipteanca prin momele
Pe Iosif, și nu cruță artificii, cheltuele.
Îi promite bani, avere, vază chiar la'nalta Poartă,
Bucurii, comori, plăcere, cea mai fericită soartă ;
Ba chiar soț al ei l-ar face, până l-al vieții prag,
Dacă renegându-și legea, ar lua p'a ei cu drag.
Dar eroul la acestea, ca uimit, făcându-și cruce,
Se miră văzând pân'unde patima pe om îl duce
Și cu sufletu 'n durere, nobilul odor boer,
Către Domnul se 'ndreptează, ajutor rugând din cer,
Nepătat cu corp și suflet să-l păzească de ispită
Și curat prin moarte-a-l trece într'a dreptilor elită.

Iar Dalida cea modernă, dup'al demonului sfat,
Prevăzând că cu blândețea nu e chip de 'nduplecat,
Pune'n joc amenințarea : astfel la Cadiu se plânge
Că ghiaurul rob n'ascultă și poruncile-i înfrânge.
Temnița, bătaia, stigma, tratament neomenos,
N'au efect să-l dezlipească de la sânul lui Christos.
Tot ce are'n repertoriu mai de seamă Islamizmul,
In torturi îngrozitoare, le zleește fanatismul,
In cât tremur te cuprinde nu ca să le pătimești,
Ci te'nfiorezi de groază numai ca să le gândești
Iar acestea-i fac lui zbirii repetit 'n multe zile,
Când Dalida simulează simțul ipocritei mile
Cu speranța îmbiindu-l d'ale lumii mângâeri,
Renegarea deschizându-i calea dulcilor plăceri.

Briliantul în tărie, cum e și în strălucire,
Cu 'nsușiri de preț și care pot cu drept să se admire,
Nu e în statornicie, cum e junele martir,
De a căruia virtute cetele cerești se mir;
Neclintit întru credință și 'nțeleaptă curăție,
Cată numai la modelul Cel ce 'nsuflă bărbăție
Sfinților atleți ce luptă contra cruzilor vrăjmași
Și-i așează lângă Dânsul între-ai cerului cetași.
Mai apoi văzând păgânii că'n zadar e orice-ar face,
Și acum un singur lucru de istov 'nainte zace...
La vizir cu stăruință voie cer a-l omori,
Lucru care prin sentință de pierzare-l hotări.

Fericitul... în ajunul capătului căii sale,
Vesel c'a scăpat de cursa loviturilor fatale,
Susținut de al credinței stâlp granitic, ideal,
Făr' de care n'ar sta omul mult mai sus de animal,
Cere — și i se acordă — după drept imprescriptibil,
Pregătirea creștinească, în cel mai scurt timp posibil.
Iar a doua zi gealații, luna douăsprece Maiu,
P'acel blând ce, ca și mielul, n'a scos împotrivă graiu,
Pe Ioan, martirul tânăr, dar bătrân la 'nțelepciune,
L'au luat, trecând prin târgul ce-l privia cu 'ntristăciune,
Și la locul zis *Parmacu-Capi* lângă Betepenii
L'au dus zbirii, crima căror demnă e de focul Gheenii
Ș'acolo călăul gâde sabiei pe sfânt l-a dat; *)
Dar Kariofil ne spune cum că l-ar fi spânzurat.

La solemnul ceas din urmă, cum se scrie 'n minoloage,
Sfântul înaintea morții, luând voie să se roage,

Adresează-adânc suspinu-i către-al lumilor stăpân,
Ca în marea-i îndurare pentru ăst norod păgân
S'aibă milă a-l întoarce la lumina cea morală,
Să vieze 'n strălucirea-i veșnică, universală, —
Care 'n scopu-i va să facă din toți cei întunecați
Și din toată omenirea o familie de frați :

«Iar de știi, o Doamne, zice, că 'ndreptarea o refuză,
«Varsă preste-a lor cetate al Sodomei foc și spuză ;
«Căci Tu singur ai în mână, în prezent și 'n viitor,
«Soarta neamurilor lumii și vieța tuturor.
«Priimește-mi rugăciunea umilită ce-aduc Ție,
«Ca și jertfa vieții mele, în cereasca 'mpărăție
«Și dă scumpei mele patrii noi puteri de a lupta
«Pentru ziua hotărîtă de dreptatea sfântă-a Ta.
«Caută la suferința neamului creștin ce plânge
«Subt cuțitul care varsă de trei veacuri al lui sânge
«Și precurmă-i asupra cea nedreaptă 'n adevăr,
«Dintre-ai patriei fii piară al discordiilor măr,
«Ce făcù să 'ntârzieze dezrobirea prețioasă
«Luminarea națiunii blândă, Ție credincioasă
«Și'n unire spre vieța biruința să-i o dai,
«Trimițându-i ajutorul ce-l zărise subt Mihai.
«Fericit că viu la Tine, o, Lumină ne'nserată,
«Mulțumescu-Ți pentru darul că-Ți dau vieța-mi ne'ntinată
«Care'n legea Ta deprinsă, din străbuni, o am ținut
«Și pe care cu iubire azi Ți-o 'nchin prinos plăcut, —
«Fapt în care văz aievea mâna Ta cea protectoare,
«Prevederea-Ți ce susține ori și ce viețuitoare
«Și d'a cării bunătate, o prea mare Dumnezeu,
«Nu știu prin ce faptă bună mă fac vrednic astăzi eu.

«Fie voea Ta cu mine, iartă-mi tot ce cu știință
«Ori din neajunsul firii am greșit fără voință
«Și în ziua judecății celii drepte să-mi fii blând
«Pentru ce-am făcut în lume rău în faptă sau în gând».

Și sfârșită rugăciunea, sfântul capul și-l apleacă,
Iar gealatul într'o clipă, trăgând sabia din teacă,
Fulgeră și jos i-l dete,... buzele tot mai mișcau,
Spectatorii de curaju-i fără seamăn se mirau ;
Iară sufletul lui mare zboară'n regiuni divine
Și se roagă de izbânda națiunilor creștine.

* * *

Barbaria, ignoranța și sclavia glăsuesc
Unde este Adevărul azi la neamul omenesc.
Este'n Opera eternă — armonia 'n Omenire —
Ideal de nouă vieată cu dreptate și unire,
Unde dragostea creștină mișcă inimile 'n frați
Și deschide sân de mamă și la inșii declasați.
Căci Acel ce-a pus în suflet legi de dreaptă cugetare
Și'n natură cumpănirea de armonică mișcare,
A plantat și'n Evangeliu, pe terenul sfânt, moral,
Al frăției pom de vieată — Adevărul social.
Nu-i cătă divinul sediu mai departe decât este,
Conștiința luminată ți-e d'ajuns să ți-l ateste ;
Altfel nu ai fericirea nici în cer de a-l afla,
Dacă 'n inima-ți creștină nu-l avuși simțit cândva.

Legea-Nouă înnoește statul lumii decăzute :
Iată Adevărul cărui s'au jertfit martiri mii, sute.

Pân' la ei princip dreptății forța celui tare fû,
Satisfacție legală alta nu se cunoscû,
Decât chiar a taliunii la Iudei ca și la ginte :
Ochiu cu ochiu să se achite cum și dinte pentru dinte ⁴⁾ ;
Rău cu rău să se răzbune, dreptul astfel fû 'n trecut;
Cel slab n'are drept, căci leul singur parte și-a făcut.
Dar pe culmea din Golgota răsărind un splendid soare,
Spurse norii barbariei, dând lumină la popoare,
Care 'n pasul lor cu bază într'un pact dumnezeesc,
'Naintează 'n siguranță la banchetul cel frățesc,
Să ia loc la masa vieții, solidare în frăție,
De-ar aveà veșmânt de nuntă riguros la veselie.

Vingătorele sclaviei și trupești și sufletești
P'un drapel a scris cu sânge sorții stării omenești.
Lumea veche-și îndrumase pasul sigur spre ruină,
Labirint fiindu-i vieța fără țel, fără lumină ;
Dar aceasta — radioasă — când apare pe pământ,
Ca minune uimitoare, iese chiar dintr'un mormânt.
Mare-ți fû, putinte Doamne, sfatul rânduiei Tale,
Să deschizi prin taina Crucii spre Eden o nouă cale —
Calea de virtuți înalte prin martirii legendari,
Ca izvod al izbândirii în urmașii exemplari.

Toți martirii pe Calvarul de jertfire 'naintară,
Între carii și ai noștrii cu mărire însemnară.
Nu te teme, turmă mică ! A voit-o Tatăl tău
Ca prin mici să săvârșească lucruri mari cu darul Său,
Zis-a Domnul, și cuvântul, prins în inimi generoase,
Dat-a roade, prin credință, fapte mari și glorioase.

Dar a vârstei valuri răpezi aşternând în urma lor
Strat exotic peste vieaşa românescului popor,
Să sperăm că Creatorul ce-a dat vieaşa cu cuvântul
Şi'ntr'un plan de prevedere a legat-o cu pământul,
El va face ca din alt strat bun, cu sânge rourat,
Ce ascunde'n sân electrul unui sâmbure curat,
Să răsară nouă vieaţă subţ o zodie propice,
O vieaţă mult mai vie într'o eră mai ferice,
Când de patimi dezbrăcată, rejună-va 'n Omul nou,
Ca Ioan, martir al Crucii şi 'ncă-al patriei erou.

Păgâni toţi cutropitorii, şi-au cătat noroc în stele,
Iar Românu 'n vlaga brazdei şi sudoarea feţei sele.
Timpuri aspre pe figură-i urme i-au lăsat adânci
Şi pe umeri sarcini grele ca năprasnicele stânci;
Totuşi, inimă 'ncălzită de a vetrei lui căldură,
Şi hrănit de a credinţei ungătoare 'nvăţătură,
Mângăeatu-s'a 'n nădejdea ajutorului divin
Hărăzit cu 'mbelşugare răbdătorului creştin;
Căci Biserica 'n maternu-i sfat i-a dat tărie mare
Şi dulceaţa mângâerii ce dă roade 'ntru răbdare.
Sânul ei ce priimeşte pruncii spre a-i alăpta
Şi promite 'mbrăţişare călduroasă a le dă,
Ne arată p'acel care, pe Ioan chemând la sine,
Zisu-i-a : 'ntr'a mea 'nălţare pe toţi voiu 'nălţă la mine.

Ce vom zice noi, ca scuză, când virtutea-i azi serbând,
Şi ştiind că copilandru fuse el ca toţi de rând,
Însă'n lupta pentru lege, pentru cult şi pietate
Combătù cu focul râvnei celii mai înflăcărare,

Tânăr, chiar în fața morții, cu cât zel a refuzat
Desfătări, plăceri din lume și 'n picioare le-a călcat !
Umbra lui fabriciană plutitoare 'n sfere line,
Pogorând, se îndreptează, tinerime, azi spre tine
Și'ntr'un viers iubit ce-aleargă ca o nimfă dealuri, văi,
În elan frățesc îți spune despre cele două căi...

Vrei, tu, s'affli firul căii care'n culme sus te sue ?
De cât singur al științei creștinești un altul nu e.

Lucrul bun de 'ncepe omul, a-l sfârși nădăjduște.
Căci el știe că la toate un sfârșit se plănuște.
Chiar când vede că'n viață-i n'o să poată-a-l isprăvi,
Speră totuși că dus d'altul la sfârșit, mai bun va fi.
Necreatul spirit, Domnul, creând lunga veșnicie
Și în ea punând statornic vasta Lui împărăție,
Au n'a conceput și planul, scopul mare, uimitor —
Dovedire a 'nsușirii spiritului creator ?
Și-a Sa operă măreață au n'a dat-o 'n cunoștința
Altui spirit să-i adoare prevederea și ființa ?
Ori, lăsând-o El la alții, după cum vedem la noi,
Ei vor duce-o mai departe la perfecția d'apoi ?!

Ce dar ? stinsu-s'a lumina ce a pus-o 'n duh cu taină
Inima să-ți încălzească, după cum pe corp o haină ?
A ! dar ochiul vede numai ce-i dă chiar lumina lui ;
Este 'n el ceiace vede, în afar' ogindă nu-i.
El se vede chiar pe sine în răsfrângerea dintr'însul
Și imaginei răsfrânte, dându-i loc, stăpân i-e dânsul.
Totuș sunt în el acelea câte-afară'n față-i stau
Și'n afară, toate câte tipul lor răsfrânt i-l dau.

Când în suflet, ca 'n oglinda cea mai limpede, curată,
N'ar străbate raza caldă din lumina necreată,
Ar răsfrânge-afar' adâncu-i din cereștile comori
Ce 'n nesațiu le admiră ochii limpezi văzători?
Ai vedeà subt strat d'argilă sâmbure focos din soare?
Și subt haina putrejunii o lumină uimitoare?...
Intr'un bulgăre de humă, lucitorul briliant...
Și 'ntr'un slab leș vieața lumii cu puterea-i de gigant?
Forță din eterna forță, sparge vâlu 'n ruptul frunții,
Prăvălește stânci uriașe și din loc strămută munții...

Cu credință 'n cunoștința dată lui de Cel-de-sus,
A luptat Românul aprig pân' azi traiul de și-a dus;
Iar în fața barbariei Dumnezeu i-a dat tăria
Ca s'o 'nfrunte și să 'și salve Cultul, Limba și Moșia.
Cu vrăjmași de toată mâna piept la luptă a ținut
Și aleasa-i moștenire cu drepti sorți i s'a căzut.
Iar barbarul să 'nțeleagă că lumina creștinească
E menită peste lume să se 'ntinză, să domnească.
Tot genuchiul să se plece la doctrina Celui sfânt,
Ce regenerează lumea prin puternicu-i cuvânt.
Cu Ioan martirul încă, țării netrecându-i plânsul,
Dup'un veac și jumătate altul vine după dânsul,
Fiul Oltului, să-i scoată capul de subt greul jug
Și s'o scape de vampirii cruzi ce sângele îi sug.
Vai, dar steaua ei sclipindă, chiar cu dreapta lui aprinsă,
D'un vânt aspru 'n răsăritu-i cu cruzime fuse stinsă.
Scump martir al țării sale, ca Ioan fiind și el,
Oltu-și chiamă 'n șopt copilul: Tudor, Tudor, Tudorel!

CANTUL XX

PROGRESUL ȘI INEMICII LUI. — REMINISCENȚE IDOLATRE. — PLEIADA CUVIOȘILOR ȘI MĂRTURISITORILOR. — SF. CUVIOȘI ROMÂNI ȘI STREINI. — IDEALUL LOR. — PROGRESUL FACE MARTIRI. — MARTIRI NECANONIZAȚI. — CULTIVATORII OGORULUI MORAL. OPERE DE PIETATE LA ROMÂNI. — PIOȘII ROMÂNI LAICI ȘI ECLESIASTICI. — CUVIOȘI ȘI CUVIOASE FONDATORI. — RECAPITULAREA MARTIRILOR NOȘTRI. — OPERA PIOASĂ SFINTEȘTE.

*„Adunați Lui pre Cuvioșii Lui,
„pre cei ce au încheiat legământ
de lege cu Dănsul prin jertfă”.
Psalm 49, v. 5.*

Evoluțiile 'n trapăt peste tot aruncă praf,
Veacurile 'n generații fac notoriul lor jaf;
Iar progresul, ca lumina, de pre vârfuri jos se lasă,
Risipind în pasu-i spornic ignoranța neguroasă.
A! la raza-i călduroasă ce din sfere cade jos,
Când din mlaștini se ridică un burhaiu infecțios,
O, de n'ar fi ca să urce sus pe culmile mărețe,
Să le'ntunece seninul și divina frumusețe.

Am văzut în cercul lumii vechii idoli, adorați,
Cu tot cultul lor, cu temple pân' la unul dărâmați,

Totuș umbra lor rămase ca subț vâlu-i să ascundă
Patimi iuți ce fac cortegiul relelor ce ne inundă.
Idoli noi, ascunși în inimi, cu destui adoratori,
Contra căror vezi pleiada unor noi sfinți luptători:
Cuvioși ce-î venerează Creștinismul azi cu fală,
Cari, ca și martirii, poartă stemă 'n străluciri egală.
Impotriva degradării de moravuri sfinții mei
Pun de regulă 'nfrânarea, al virtuților teme —
Forța Omului din întru ce pe cel extern conduce,
Ca model având icoana Răstignitului pe Cruce.

Incetând cu păgânismul ale sângelui vărsări,
Cuvioșii rol martiric iau în fața noii stări
Pacifice, luptând s'aducă la vechi rane vindecare
Și moravurilor rele o cucernică schimbare.
Vezi acum pe scena lumii nouă vieață, nou avânt
Răsărite, ca minune, dintr'al Domnului mormânt.
Atanasii și Vasilii, Leoni, Chrisostomi, Cirilii,
Augustinii și Ambrozii, Ioani postnicii și Nilii
Și Spiridoni și Nicolai, minunați tănuitori;
Anatolii, Juvenalii, Ghermani, demni învătători.
Atanasie din Aton, Paulinii, toți Grigorii,
Sfinți Ierarhi în fruntea turmei și cu ei nevoitorii
Eremiti; sudori pârae toți vărsară-a cultivă
Brazda inimilor căror roua cerului le-o dă.
Teodoși, Arseni, Antonii; Sava, Teoctiști, Macarii,
Benedicți, Tabei, Efremii; Felixi, Ioanichi, toți carii
Prin vieață monahală calea Crucii trâmbișând,
Fost-au stâlpi ai pietății, pentru suflet asudând.
Creștinismul în onoarea faptelor ce săvârșiră,

Între sfinți le puse soarta: *Cuvioși sfinți* se numără.
Iar pe cei ce pentru lege prigoniri au suferit
Și pe cari în Evanghelii Domnul chiar i-a fericit,
Mutilări și schingiuire suferind, obezi, strânsoare
Și pe corp purtând din lupte cicatrici îngrozitoare:
Pe aceștia 'ntr'o altă ceată de învingători
I-a canonizat numindu-i: *Sfinții Mărturisitori*.

Cu cuvântul și cu fapta, devotați Moralei sfinte,
În comunități creștine întocmesc așezăminte,
Ce devin focare, centre de cultură și progres,
Din cari arte și științe la lumina zilei ies,
Să 'ndrepteze pasul lumii pe o cale 'n totul nouă:
Numai în virtuți creștine s'afle inimile rouă
În arșițe sufocante ce vieața vestejesc,
Fără flori, fără speranțe pe terenul sufletesc.
Lucrători ai viei sfinte, în scop sfânt ei se uniră
Și prin jertfa lor curată toți sfințirea-și cuceriră;
Iară jertfa ce-au aprins-o pe-al Bisericii altar,
Poartă semnul ecumenic de a fi al lumii far,
După-cum și pentru neamul, pentru țara-lor iubită
Sunt o falnică podoabă, pildă veșnic strălucită —
Caracter ce-l imprimară multor seculi din trecut
Și păstră-l-vor pentru timpul viitor, necunoscut.
Subt acest stindard martirii toți c'un singur gând luptară
Calea lumii abătute cu vederi noi de-o 'ndreptară.
Tot subt el lucrară încă mari lerarhi, sfințiți Părinți,
Cuvioși, păstori ai lumii: inimi, suflete ferbinți.

Ca și ei strămoșii noștri, fii ai țărilor române,
Lăudați martiri în carii scump tezaur ne rămâne,

Cum și mari Ierarhi ai țării, pricepuți și inimoși,
Ilustrați și ei prin jertfe, fii ai patriei zeloși;
Stâlpi credinței și vieții proprii, naționale,
Cuvioși ce se 'nsemnară stele 'n sferele morale,
Ca Danil Voroneteanul,¹⁾ cu Stefan contimporan,
Rafail și Epifaniu, Kiriaci doi și Ioan
Care a fost Arhiepiscop, cu viață minunată,
În retragere pioasă, sfântă și documentată;
Inocențiu, Eustațiu și Partheniu, luminoși,
Toți Români au fost de seamă, ai Moldovei fii pioși.

Lângă ei mai sunt și sfinții, cunoscuți în strălucire,
Cari au căpătat în țară dreaptă împământenire.
Vom numi cu cucerie pe Dimitrie cel Nou,
Pe Nicodim ce-l rostește al Tizmanei blând ecou;
Pe al Bistriței Oltene — pe Grigorie Sfințitul —
Cel crescut în Irinopol, zis d'aci Decapolitul;²⁾
Pe Ioan dela Suceava, făcătorul de minuni,
Dătător de binefaceri celor credincioși și buni.³⁾
Pe mărita Parascheva, pe martira Filothia
Și pe-acel ce-l venerază, ca și noi Patriarhia —
Pe prea fericitul Nifon care ca Mitropolit⁴⁾
La erorile lui Radu nici decum nu s'a 'nvoit.
Curtea d'Argeș, interpretul sentimentelor pioase
Ale țării, le aduce venerare, rugi, prinoase,
Ca și sfinților Vach, Sergiu, Tatiana — trei martiri —
A protege România și-a ei scumpe suveniri
Ce ș-aci cu drag depuse, în lucrări monumentale,
Le privim ca fală-a țării după veacurilor cale.

Capitala României, în piosu-i zel creștin
Și nădejdea 'n siguranța ajutorului divin,
S'a postat sub patronajul, neînvins întru credință,
Al martirului sfânt Gheorghe, purtător de biruință,
Ziua cărui cu sosirea prea frumoasei primăveri,
Se unește să ne-aducă dulci, curate mângăeri.
Doi Voivozi ai României, cari la tron se perindară,
In onoarea lui un templu falnic ambii îi durară:
Sfântul Gheorghe Nou pe care din ei unul l-a 'nceput,
Sfârșit d'altul, îl consacră Capitalei tare scut.

Mai avem p'ai Catedralei sfinte Mitropolitane —
Ca și țării — mari protettori contra furiei dușmane,
Pe întocmai de potrivă cu Apostolii 'mpărați,
Constantin și-Elena, carii dela Domnul ni sunt dați.
Toți coloane-ale credinței, au lucrat cu dor ferbinte
Intr'un gând, sfințind cu pilda sfătuirea prin cuvinte.
Căci Vieții și Dreptății, consfințite 'n scopul lor,
Creștinismul le-a dat tonul cuvenit, înălțător,
Pe temeiul evanghelic c'aducând într'o unire
Chiar pe cele risipite și'n moravuri îndulcire,
Omenirea să formeze o cetate pe pământ,
Idealul de o turmă sub un sceptru singur sfânt.

Dar și Omul, mare'n neamu-i, răsipit d'o pizmă-adâncă,
Poate face să-l adune și din el să 'nalțe-o stâncă,
Ce torentului s'opune. Nu fù om în carne, os...?
Mugetul pribeag și jalnic ce din munți pogoară'n jos,
Nu ne spune el nimica d'un martir cu nume mare,
D'o figură suprimată printr'o crimă de trădare?

Nu cu inima, cu mintea și cu brațul a luptat ?
Jertfele-i ne'nchipuite sufletele n'au mișcat ?
În locaș pios ce'n sânul-i numele-i duios șoptește,
Sângele-i cerșind dreptate, Cerului se tânguește.
Echo trist, subțolte sacre, răvârsându-se 'n suspin,
Spune lumii că paharul de răbdare este plin.

În natură e mișcare și nimic nu stă 'n răpaos,
Astfel totul e vieță și 'n ea nu e moarte, haos.
Nu e haos Universul, plin d'azur nețărnut,
Unde zboară 'n lumi noi gândul, de mister călăuzit —
Gând ce 'n pumnul de țărână microcozmic făurește
Universuri și pe care el le umple și domnește ⁵⁾
Numai lipsa-i, vai, ar naște haosul în univers,
Iar prezența-i îl alungă; e în tot armonic mers,
În al cărui vast imperiu stă cereasca frumusețe
Și 'n ea sufletul vânează în vegheri gândiri mărețe —
Lume 'n care dacă nu faci pas 'nainte, dai 'napoi;
Pe loc nu stai, și 'n loc d'unul pași 'napoi vei face doi.
Puiul Romei, zbor luându-și, a trecut un pas 'nainte;
Ca să-l facă, dete 'n veacuri jertfe mari în lupte sfinte.
Mare-i fii credința 'n lupta cu destinul nemilos,
Ca izvodul de pe Cruce suferit-a cu prisos.
Ca și El, câțiva, minune, cu jertfirea se 'ntr'armară
Protestând în fața lumii generos se devotară,
Când ca brazi frumoși de munte, binecuvântat răsad,
Pentru Patrie și Lege subțolte secure jertfe cad.
Cei mai nobili din lăstarii vieții celii din elită,
Ca și Cel-ce-a plâns a țării întregime ciopârțită,
Macabei, odrasle sfinte, floarea țării românești,

D'un curagiu fără de seamăn, însuflați ca în povești,
Domnitor cu fiii patru și un ginere cu vază,
Luminați de a Credinței vie, neapusă rază,
Toți cu suflete înalte pe păgân l-au înfruntat :
Mândră guardă, cu-a ei vieață pe a țării a salvat.

După ei, la rând păgânul ce de sânge se 'mbătase,
Pe alți doi stejari, stâlpi țării, a ucis peste cei șase.
Devotați și ei Credinței vieața nu și-au miluit
Și cu ea, ca și cei șase, sufletele și-au sfințit ;
Căci căința spală toate ; iar martirica lor moarte
Demnă, e vieață, stemă ce 'n veci merită s'o poarte.
Unii suflete curate, iară alții curățiți,
Ați trecut, martiri, din lume între toți cei fericiți.
Va veni o zi în care patimile de tot stinse,
Amintirea voastră scumpă va vedeà lumini aprinse,
Ca urmașii să nu uite idealul cel măreț
Și la jertfe ce făcurăți, ei să dea prinos de preț ;
Căci avem comori destule, până azi necăutate,
Dea-ni-le din praf trecutul, nu mai zacă 'n el uitate.

Cine sunt cultivatorii de fecund ogor moral ?
Fondatori d'așezăminte, al culturii capital ?
Nu s'adăpostiră 'n ele limbă, cult, idei mărețe ?
N'au fost bolnițe, azile, școale, fabrici, fortărețe ?
Falnice clădiri ce mute azi, de glorii ne șoptesc,
Nu sunt ele fapte sfinte ce pe fondatori sfințesc ?
Motrul, Bistrițe, Tizmane și Vodițe și Prizlopul :
Curtea d'Argeș cea frumoasă ce trecu acuma hopul
Prin solida re'noire ce în veacu-abia trecut,

De Măritul Domn și Rege cu zel sfânt i s'a făcut,
Cozia ce—gârbovită—încă seculii desfide
Și geloși o tot respectă ca bătrâne piramide.
Dobrovăț, Războeni, Putna, Pătrăuți, bătrâni de ani,
Homor, Voroneț și Piatra ce vorbesc de Mari Stefani;
De Vasile Lupu, Stelea, ca și mândre Tresfetițe;
Jitia, Socola cântă pe pioasele Domnițe;
Sfinți Nicolai, Gheorghei, Dimitrii, temple ce boeri pioși
La martiri le ridicară, precum și la Cuvioși,
Ca voevozii Mircea, Negru, Basarabii-Brâncovenii,
Neagoe, Mihai, Vlazi, Tepeși, Rareșii, Cantacuzenii,
Alexandru Bunul, Petru și Matei și Ghiculești.

.....
.....

Leonii, Mavrocordații, Moviliști și Kretzulești,
Mari Vel-Bani, Buzești, Vel-Vornici ce'n atâtea capitale
De județe, sat-orășe înălțară catedrale.
Pârcălabi, Hatmani, Paharnici și Armași și Scutieri,
Mari Spătari cu spade late, fruntea țării din boeri,
Cu soțiile pioase, urmând pildele Domniei,
În acelaș scop clădiră în pământul României —
Și'n străin—chinovii, schituri, sprijin în nenorociri
Și azile și spitale suferindei omeniri —
Caritatea căror astăzi o urmează'n pildă vie
Descendenții lor, fruntașii, toți a patriei mândrie,
Sau familii înrudite, mai ales dintre femei,
Cu adânci simțiri pioase moștenite de la ei.

Cine 'n lipsă, în căderea ce putea ca să-l zdrobească
Alergat-a la vre-o casă mare, zisă boerească

Și mahnit și fără sprijin s'a întors nemângâeat,
Când în adevăr nevoia sincer și-a învederat?

.

.

Iar ca sinteză, coroană, la atâtea fapte sfinte
Azi privim, cu siguranță, pe al patriei Părinte,
Prea-nălțatul, Prea Piosul Rege, Domn stăpânitor,
Carol Primul, României glorios Liberator,
Cu ilustra Sa soție—O vieață închinată
Idealelor creștine, Caritatea întrupată —
Elisaveta Regina, un lucefăr strălucit,
Ce cu nimbu-I, printre stele, vesel saltă'n răsărit
Și în mija de cultură subt rozalbul cer al țării
Din înaltu-i far aruncă raze 'n calea 'naintării
Și'n lumina răsărită spör în pasu-i face mult
Cum în stup, dând tonul matca, toți cu drag de Ea ascult,
Și la muncă fără preget cu 'ncordarea-I te uimește:
Darmă lipsa, sfarmă piedici, neajunsul l-împlinește.
Noui izvoare, nezărite într'al patriei pământ,
Ies, iau loc în vieața țării, subt privirea Celui sfânt,
Ca s'adape, în terenul de cultură românească,
Tot coprinsul cu menirea ca prin timp să tot rodească.

Fapte 'n scopuri filantropice din strămoși, slăviți părinți,
Pogorite la urmașii ce-i stimează ca pe sfinți,
Pun în relief largeța, cântă falnicul lor nume,
Abnegarea și Credința ce nasc fapte mari în lume.
Zeci de veacuri orientul, cum se știe în trecut
Din sudoarea României mângâiere n'a văzut?

Când din virgina ei vlagă tot *străinul*, tot păgânul,
 Peste mila 'ndatinată, nu și 'n silă i-a supt sânul?
 Hrană, bani, grânarul lumii, oare nu le-a prodigat?
 Țara cea proverbială în azil, nu li l-a dat?
 Dacă sfânta Caritate miluiților le-ar cere
 Compt, ce-ar zice despre uzul ce-au făcut d'a ei avere?
 Vom vedeà, de-o fi dreptate, *cum în Cer și pre pământ*,
 S'auzim din acea parte într'o zi un bun cuvânt.
 Dar azi oare, fermă 'n pasu-i, 'naintând p'a vieții cale,
 Nu dă și mai mult măsura milei tradiționale,
 Ce din leagăn e săpată în adâncu-i sentiment,
 Care-și are 'n Evanghelii neclătitul postament?
 Mari virtuți în Cer născute, sori din sferele divine,
 Ce 'ncălziră pân' la jertfă sufletele lor creștine,
 Raiu făcând din văi de lacrimi, flori din ghimpi înțepători:
 Școale, bolnițe, azile pentru cei suferitori;
 Temple din a căror sânuri suie imnuri pân' la stele,
 De 'ntemeetori cucernici nu ne spun nimica ele?
 Intre cari d'eclesiastici mulți anume amintesc:
 De Nicodimi, Ștefani, Iacobi, de Arsenii glăsuesc;
 De Danili, Pahomi, Macarii, Dositei Mitropoliții;
 Inocenții, Ioanichii, Calinici prea fericiții;
 De Veniamini, Meletii, Timotei ca fondatori;
 Mitrofani, Ioani, Kesarii, prea zeloși dănuitori;
 Filoteii, Filareții, Teodosii ce urmară
 Și-al Bisericii depozit cu căldură-l conservară;
 Nifonii carii talantul c'un zel sfânt l-au înmulțit
 Și urmașilor pășune spre folos l-au hărăzit.

Încă și prea Cuvioase Maici p'acest pripor suiră

Și 'n pioasele fondații nu puțin se străluciră
 Ca Nazaria și Mavra Rifoveanca ce-au fondat
 Monastiri în care pacea multe inimi și-au aflat —
 Sentiment subț boldul cărui au lucrat din veac strămoșii ;
 Mărturisitorii legii, toți Martirii, Cuviosii ;
 Adriani, Clemenți și Fivii ; Stratonici, Emiliani ;
 Cei trei Daci ; Mercurii, Sava ; Maximini, Quintiliani,
 Dada și Domițianii ; Și Ermilii, Capitonii
 Și Nichiți, Ioani, Thiela, în mânuchiul cu Polionii ;
 Toți Romani-Români în ciclu cu măriții Irinei
 Și Metodii și Cirilii și martirele femei
 Ca Drossida și Gaatho, Augustine și Domnile,
 Alexandre, Caterine, Procl', Elene și Ducile,
 Cari rejună în Domnițe pe plaiu verde românesc,
 În Bălași, Marii, Soltane care neamul ni-l slăvesc ;
 În Despini, Irini, Kiajn', Safta, vieață nobilă, română,
 Fapta căror un scump nume în dulci șopte ni-l îngână,
 Neuitând figura blândă, briliantul din Ivir,
 Cărui fapte mari pe frunte i-au pus nimbul de martir.

* * *

O, voi, suflete curate, ce-ați sburat pe culmi mărețe,
 Cu cununi înfloritoare d'o eternă tinerețe,
 Voi, ce 'n clipele supreme ați privit în viitor
 Cum o jertfă mare duce la mărirea un popor,
 Căutați la noi din culmea slavei care vă umbrește
 Subt ai nemuririi cedrii unde pacea 'mpărățește,
 În adâncă-i taină 'n care pe-al ei tron s'a așezat,
 Ca *un fluviu* pe nivelul stabil și neturburat
 Și rugați p'Acel-ce pururi soarta lumii ține 'n mână,

S'ocrotească 'n sfânta-I pază scumpa patrie română,
Pentru care sub stindardul Crucii tare v'ați oștit
Și cu cumpăna dreptății meritul v'a răsplătit.
V'ați luptat cu lupta bună, ce 'ncunună cu mărire
Sufletele generoase vrednice de fericire.
Ai eternelor principii devotați propagatori,
La creația morală fost-ați demni ajutători —
Operă în tot divină, ce 'n uimire mintea pune,
Căci, privită de aproape vezi într'insa o minune:
Vezi ființe peritoare cum cu Cerul într'un gând,
La lucrarea lui eternă chiar cu el participând
Și prin veacuri dând virtuții preț în cultul ce-i aduce,
În Religia ce-o 'naltă pân' la Jertfa de pe Cruce;
O mișcare e vieața; dar cu ea 'n vederi ce ai?
Ideal creștin, scop nobil; jertfă Binelui s'o dai
Pentru Cer și Omenire. Și această-activitate
Adorabilă să urce printre sfere 'nseninate,
Ca mireazma din sfânt templu spre arcade de opal,
Către Cel ce e 'nceputul cum și termenul final.

Merite recunoscute, cucerite 'ntru sudoare,
Pun sub ochi lumina lumii, cresc valoarea la popoare.
Cu voință închinată Adevărului pios,
Orice faptă te sfințește, orice lucru de folos.
Faima veacurilor 'naltă ese 'n vază la lumină
Și 'nvitații stau cu fală la misterioasa cină,
Unde 'n litere de aur locul lor e mândru scris
Și culeg din pomul Vieții fructe dulci în paradis.

București, 28 Maiu 1908.

NOTELE CÂNTURILOR

Cântul I.

¹⁾ Planul de a da la lumină această operă, cu prilejul sărbărilor jubilare din 1906, amânându-se din cauze binecuvântate, autorul a trecut din Cântul I câteva versuri în broșura sa: «Răsunete dela sărbările jubilare din Domnia de 40 de ani a Majestăților Lor Regele și Regina României — 1866—1906», — publicate cu acel prilej.

²⁾ La Morale Chrétienne par Paul Jannet, combătând școala materialistă.

³⁾ Pozitivismul școalei noi e o ficțiune, o utopie, de oarece *Marele Necunoscut* numai prin revelațiune se cunoaște, luându-se de conducător spiritul vizibil în creațiune. (Romani, c. 1, v. 19—20).

⁴⁾ Tipul, modelul moral al Creștinului e Noul Adam — Iisus Christos — Cel ce a regenerat pe vechiul Adam, dând sufletului cunoștința înaltă a destinațiunii sale în legătură cu adevărul Dumnezeu.

Cântul II.

¹⁾ Mișcarea universului, ca și creațiunea lui, se explică de sfinții creștinismului prin puterea ființei creatoare — Dumnezeu, care a stabilit și legile de armonie și echilibru în univers.

²⁾ Eșire 21, 24.

³⁾ Romani III, 20.

⁴⁾ Faptele Ap. 17, 23—30.

Cântul III.

- 1) Martirii Crucii de I. D. Petrescu, 1866.
- 2) Mateiu V, 42—48. — Luca X, 25—28.
- 3) Martirologiul la 20 Ianuarie. In ce apă au fost inecați nu se știe. (Vezi Biserica Ortod. Rom. an. 16. pag. 689.)
- 4) L'éducation des mères de famille par Aimé Martin.

Cântul IV.

- 1) Ist. Rom. de A. Treb. Laurian, pag. 60.
- 1) (pag. 48). Viețile Sfinților 24 Noembre. Cezaria de lângă mare (Καيسάρεια Παλαιός, Iosif Flavie).
- 3) Clement, episcopul Romei, hirotonisit de Ap. Petru. Vezi nota precedentă și pag. 8—9 din Introducerea Istoriei Mitropoliei Moldovei, etc.
- 4) Convertită de Clement episcopul, unchiul ei.
- 5) Drossida sau Druzila, fata lui Traian, vezi Dict. Aghiogr. pag. 222 și Viețile Sfinților pe Martie, pag. 758, București, 1895.
- 6) Domițila (Flavia) codic. Bernensi (289) convertită de sclavii ei Ne-reus și Ahileus discipoli ai Ap. Petru; iar mama ei, de însuși Petru.

Cântul V.

- 1) «Și trecând Mercuriu prin taberile barbarilor până la cel mai mare al lor, l-a ucis pre el cu sabia, și împreună cu dânsul atâți barbari a «omorit încât se lipise mâna lui de mânuchiul sabiei, plină de sânge; «și așa au fost biruiți și alungați barbarii de către Romani; iar pe Mer-curie pentru vitejia lui cea mare, l-a chemat la sineși Dechie, cinstindu-l «pre el cu mari daruri; și l-a pus pre dânsul Voevod (Duce) preste «toate oștile (cele din Dacia). (Viețile sf. 24 Noemvrie și Martirii Crucii «din ambele Dacii de I. D. Petrescu),»
- 2) Decius fiind în Dacia, nu avea un palat, o reședință propriu zisă, ci sta în cortul său imperial.
- 3) Artemida la Greci, Diana la Romani, eră zeița vânătoarei și a stra-tegiei.
- 4) Decius Augustus, născut în Panonia. (A. Treb. Laurian).
- 5) Cezaria Capadociei.

⁶⁾ Cum se va vedea la notele despre sf. Sava Buzoianul și Nikita Românul.

⁷⁾ Ebrei 11, 24—25 etc.

⁸⁾ Perfecțiunea morală este arătată în sf. Evanghelie la Ev. Luca 18, 18—27. Marcu 8, 34.

Cântul VI.

¹⁾ Evang. Luca 12, 49; Marcu 13, 12.

²⁾ Societăți creștine, clădiri spirituale.

³⁾ Fiii lui Prob: Domițian și Adrian, convertiți de sf. Irineu, au fost alungați de tatăl lor. Primul a stat Patriarh al Constantinopolului (vezi la viața Patriarhilor).

⁴⁾ Iar Adrian, distins în cariera armelor, a luat laurii martirilor Crucii, (Mart. Crucii I. D. P.). Ziua lui 26 August.

⁵⁾ Ev. Marcu 8, 34 etc.

⁶⁾ Ev. Luca 13, 8.

⁷⁾ Sirmiu, Singidun, Cibale, Dafne, Durostorul, Axiopol, Tomi, cetăți și orașe înfloritoare, locuite de Români, au dat mai mulți martiri creștini legați între dânșii atât prin sânge cât și prin Religione. (Ist. Bis. de G. M. I. op. cit.)

Cântul VII.

¹⁾ Doui martiri distinși ai patriei sunt acești generali. Motivul morții lor, de și e religiunea, la bază însă este patria. (Ist. de Heliade R. și citatele opuri). Ziua amintirii lui și a celor 70 cari au fost martirizați cu el, este o sărbătoare frumoasă ce deșteaptă în Români, cu sosirea primăverii, sentimente de eroism și patriotizm. (Mart. Crucii).

Cântul VIII.

¹⁾ Românitatea lor o învederează operele: Martirii Crucii (citată), Ist. Bis. de G. M. I. (citată); Viețile sf. de Dositeiu Mitrop. Să se distingă Redestul sau Rodostol de Durostol. Să se compare vorbele: Ozovia, Ozevia, Oxovia, Oxivii și Oxii. Apoi să se vază biografia sf. Ermil și Stratonice ale căror relicve au fost depuse în Bis. din Oxia.

²⁾ *Țări barbare* se numiau părțile dela noi, în stânga Dunării.

Cântul IX.

- 1) Licinius Licinianus, fiul unui țaran Dac, simplu soldat la început.

Cântul X.

1) Cetate a Iliriei, la confinele Panoniei de jos, între Sava și Drava în vecinătatea Daciei, patria imper. Valentinian și Valente.

2) Iuliu Cesar a străbătut aci mai întâiu și Tiberiu a terminat supunerea.

3) Nichita Remezianul.

4) Prolog. Dicțion. Aghiograf, etc., ziua morței lui la 27 Aprilie.

5) II Timoteiu 4, 6—9.

6) I Corinteni 2, 9—10.

Cântul XI.

1) Pe Vasilefs, Eugeniu și Agatodor.

2) Pe Elpidius, Aeterius (Eteriu) și Capiton.

3) Viețile Sf. pe luna Martie, pag. 302.

4) «Trimis-au locuitorii cetății Goșilor rugăminte către marele împărat «Constantin ca să le dea lor Episcop pe fericitul Capiton al lor». (Mart. Crucii pag. 91).

5) Biografia lui.

6) Vezi biografia Sf. Sava Buzoianul.

NB. Despre sfârșitul Sf. Capiton viețile sf. spun că s'a sfârșit ca martir, fiind aruncat de necredincioși în apa Dnistrului. Iar Dict. Aghiogr. și Mart. Crucii arată că a avut sfârșit pactic în 21 Decembre; amintirea lui la 7 Martie. Am notat ambele aserțiuni.

Cântul XII.

1) Fridigern, rege creștin arian și bătut de frate-său, cere ajutor Romanilor bizantini și câpătându-l, trece Dunărea, fiind în fruntea legiunilor generalul lunie Soranus. Atanaric e învins.

2) Ura de moarte între frați n'a durat mult, căci s'au împăcat și pacea lor a vătămat cauza creștinilor.

3) Desaprobarea lui solemnă a împedicat pe mulți de a cădea.

4) Gutic (Gutica și Gautin) era confesorul lui la care vrând să meargă, este prin minune oprit. Inapoiindu-se, vine la Sansal, unde în sărbătorile Paștelui este prins cu acesta și condamnat la moarte prin înec în râul Muzea—Buzău, de către Atarid, nepot lui Atanaric, care domnea prin regiunea jud. Buzău, Râmnic-Sărăt etc

5) Sansal se vede că a cedat și a devenit Arian.

6) După Goți, Gotia; după Huni, Hunia, ca și după Romani, România etc.

7) Parte din Goți trec sub numele de Visigoți în Apus unde mai țin câțva Arianismul și în fine se contopesc și cu religia și cu naționalitatea în pop. Apusului, pe atunci creștine ortodoxe.

8) Din Sora, cetate în reg. Neapolului, creștin ortodox care aduce venerațiune sfântului și-i trimite relicvele în Capadocia (la Cezaria).

9) Sf. Ierarh Vasile priimindu-le, răspunde la scrisoarea ce însoțea relicvele Sfântului, astfel: «Ai onorat patria ta aducându-i martir nou, care s'a luptat în megieșescul vostru pământ barbar», etc. (Ist. Bis. Rom.)

Cântul XIII.

1) Mateiu 7, 6..

2) Caatho sau Gautia, cea mai influentă și zeloasă femeie în cauza creștinilor, pe timpul Goților.

3) Capitolin găsește motiv și condamnă pe creștinii din Durostol a plăti la tezaurul imperiului o litră de aur; iar pe tribun o litră de argint. (Mart. Crucii pag. 88).

Cântul XIV.

1) Reghin Episcopul Dafnelor a participat la Sinodul II ecumenic (381), fiind Biserica Daciei traianiste autocefală... (după Ringham și alții, G. M. I.) Gaato a fost ucisă de păgâni cu Thiella, servitorul ei credincios.

Cântul XV.

1) Metafrast, aghiograf Grec, spune: «Deci într'această țară a Goților, de partea stângă a Dunării... a fost nașterea, creșterea și luminarea Sf. Nichita... botezat întru mărturisirea treimei de Teofil, episcopul care și «la întâiul Sinod din Necheia a fost». (Viețile sf. pe Septembre, pag. 484).

2) Fritigern, Got arian, susținut de Valente contra lui Atanaric, a fost

susținut nu numai de Valente, ci și de Românii traianiști, între cari era și Sf. Nichita. După pacea între regii frați, începe cea mai grozavă prigonire de subț Goți în care Sf. Nichita a fost martirizat *în Moldova de azi*. (Acta SS. Tom. 11, V. p. 39).

3) Vrednicul de fericită amintire Veniamin al Moldovei a afirmat origina română a Sf. Nichita și i-a întocmit serviciu de serbare ca unui sfânt recunoscut ca mare în Creștinism, numindu-l Romanul. Martiriada îl numește Românul, de oare ce s'a născut, a trăit, a luptat și murit ca martir în România. Bărbăția lui a pus în uimire pe mulți *în cât și mulți Goți și alți barbari și au incredințat sufletele în mâna lui Dumnezeu, cap fiindu-le Sf. martir Nichita* idem pag. 373).

4) Cilicia Micaziei, prov. romană.

5) Sf. Marele m. Nichita în ambele Bis. de Răsărit și Apus se serbează în Sept. a doua zi după înălțarea Sf. Cruci (idem).

6) Repauzatul întru fericire Episcop al Romanului, Melhisedec, Membru al Academiei Române.. a opinat spre a se interveni pe cale diplomatică pentru a ni se reda relicvele sfântului, a cărui amintire și venerațiune este adâncă cu deosebire în Moldova și Basarabia. În Ist. Bis. Rom. d. G. M. Ionescu a lămurit, cu deosebit merit, personalitatea a doi sfinți Nichita: Martirul și Remezianul; precum și motivul vechilor și strănelor legături ale Bis. Române cu acelea din orient, unde se transportau tezaurele virtuților ca și ale avuțiilor noastre materiale.

Cântul XVI.

1) Luca 21, 21.

2) Acest sf. părinte, talentat la cuvânt, a scris între altele un tratat în 6 cărți pentru cei chemați Ghenadiu în de viris illustribus și Casiodor fac mari și strălucite laude sf. N. Remezianul (Dicț. Aghiografic citat).

Sf. Paulin de Nolla îi cântă activitatea în prea frumoase versuri safice în limba latină. (Vezi Ist. Bis. de G. M. Ionescu).

3) A se vedea notele cânt. XV.

Cântul XVII.

1) Titlul ce se conservă și azi înălților prelați ai Bisericii. (De vita Constantini lib. III c. 7.)

²⁾ În timpul persecuțiunii lui Dioclețian Biserica Sciției era bine organizată, cum se vede din biografia sfinților martiri Epictet și Action.

³⁾ El e mărturisitor, fiind exilat de Valente, că n'a voit a fi arian.

⁴⁾ Nume în us sunt toate; versul românizează pe cele ce-i convin.

⁵⁾ Istoire complete de La vie des Saints, a se vedea în prefață.

⁶⁾ Marcu 14, 38 și 8' 34—35.

Cântul XVIII.

¹⁾ Dromi (cu una și două silabe în text) român grecizat, unul din cei trei mari barbați ai imperiului, sub regența Teodorei ..

²⁾ Prevăzători ai nenorocirii imperiului, se retrag într-o monastire din Dacia Aureliană. (Mart. Crucii, pag. 114).

³⁾ «Ioan Coropalatul adeverează că acest tablou eră un capo-d'operă... ce s'a trimis Domnului Vladimir în Rusia... Metodie a fost un Rafael al secolului». (Mart. Crucii notă la pag. 116).

⁴⁾ «Ciril tălmăci din l. grecească și romaicească Evanghelia, liturghia «și Fapt. Apost. în limba slăvească». l. Corop. vieța 11 Maiu 175.

Ciril cunoștea bine poezia. A scris multe ode religioase în l. română. Bulgarii le au vătămat traducându-le rău. (l. D. P. pag. 115).

⁵⁾ Fapte 2, 4.

Cântul XIX.

¹⁾ «Pătımirea Sf. Mucenic Ioan, cel din țara românească, carele au mărturisit la anul 1662 Maiu 12, scrisă de Ioan Kariofilu, ce au fost logofăt «mare al Vistieriei cei mari românești. S'au scos din Martirologhionul «grecesc tipărit de curând». Vezi biografia Sfântului la Academie (secția Mss. tradusă rom. în Mss. cu No. 44.

²⁾ Ca să poată storce sume mari pentru dezrobire, alegeau pe cei mai avuți și nobili între cari eră și Ioan.

³⁾ După ce i s'a dat voie a se pregăti. Se vede că Patriarhia aveă grijă în cazuri de acestea a da asistență de mângăere. Kariofil eră tocmai mare secretar al Patriarhiei în acel timp.

⁴⁾ Eșire 21, 24.

Cântul XX.

1) Vază-se la finele «Oratorului» de răposatul Episcop Melhisedec 9 cuvioși sfințiți părinți din Moldova.

2) Sf. Nicodim se serbează a doua zi de Nașterea Domnului, Ca și Sf. Grigorie Decapolitul, nu se știe de ce națiune este; totuși ambii sunt împământenii.

3) In revista «Bis. Ortodoxă Română» anul 1907—8 se vorbește de o mulțime de fapte minunate săvârșite asupra bolnavilor și suferinzilor.

4) Biografia sfântului Patriarh Nifon, Mitropolit al patriei, e scrisă de Kir. Gavriil Protul și tipărită în București în 1888.

5) «Cerurile spun mărirea Creatorului»... Psalmistul.

ERATA

<i>pag.</i>	<i>rândul</i>	<i>în loc de:</i>	<i>să se citească:</i>
104	25	nostru	vostru
118	11	robit	robi
119	15	Goții află	Goți-i află
144	10	stă	stă
146	14	nobil de tipul	nobil, tipul de
185	1	XVIII	XVII

COPRINSUL CANTURILOR

Pagina

Cântul I. Invocație. — Vechii legiuitori. — Imperiul Creștinismului. — Sceptrul lui. — Primul porfirogenit. — Religia și Școala nouă. — Apologie. — Sentiment de înzeire. — Satisfacțiunea asupritului	1—14
Cântul II. Pietatea, olocaustă. — Pietatea la păgâni (Romani). — Cerința sufletului. — Fariseism creștin. — Virtutea nepioasă floare pe nisip. — Pietatea în rolul-i educativ. — Coroana Moralei. — Sentimentul pios al vulgului. — Spectacolul Naturii, hrană a pietății — jefă Autorului ei, care o recompensează	15—28
Cântul III. România are sfinți. — Legi de contopire ale popoarelor. — Forțe de acelaș nume și contrare. — Necesitatea reformei în vechea religiune mozaică. — Legea evanghelică. — Apostolul Andreiu și primele convertiri. — Martirii Inn, Pinn și Rimm. — Două căi. — Moartea sfinților martiri. — Laude lor	29—40
Cântul IV. Roma și Dacia. — Rezelul. — Contopire. — Creștinismul în palatele Romei, — Loghin (Longin) și Corneliu, sutași, ostași și femei. — Martiri și martire din clase înalte. — Climent. — Drossida. — Lumina în sferele de sus.	41—54
Cântul V. Fiul lui Gordian, Mercurie, Duce armatelor din Dacia traiană. — Gelozie. — Trădare. — Tăria caracterului	

creștin. — Zădărnicierea silințelor lui Deciu. — Sentința. — Capadocia. — Relații bisericești. — Primele sentimente înalte. — Lauda Martirului	55—68
Cântul VI. Primii persecutori ai Creștinismului. — Figură distinsă în marea luptă. — Ierarhul Irineu. — Acvila spre Dacia. — Doui distinși convertiți. — Torturi. — Tăria Martirului. — Insistențe zădărnice. — Condamnarea. — Rugăciunea. — Executarea sfințitului martir	69—78
Cântul VII. Lăstar sfânt, Român. — Creșterea lui. — Carieră, rang, virtuți. — Venirea Goților. — Aurelian și retragerea coloniilor. — Ducele Sava și șaptezeci capi din armată se opun. — Condamnarea lor. — Martiriul și însemnătatea lui. — Gloria mamelor creștine	79—88
Cântul VIII. Trei flori în viscol. — Noui jertfe. — Bărbăția Martirilor români. — Sentință și Executare. — Viglente și imitătorii săi. — Rolul sfințelor locașuri. — Puterea credinței. — Statul inimii. — Un tezaur scump. — Idealul Sfinților	89—96
Cântul IX. Singidunul. — Un Diacon în fața lui Liciniu. — Diaconul martir. — Alt martir. — Cercetare, tărie și rabdare uimitoare. — Sămânța pe piatră. — Sentința și executarea ei. — Trei cetăți creștine, vetre călduroase ale existenței Românilor	97—106
Cântul X. Divinitatea Creștinismului. — Puterea Religiei în societate. — Prinos jertfei Martirilor. — Martirul român cibalian. — Rezistență uimitoare. — Morala doctrinei creștine. — Două lumi. — Două edicte. — Sentința de moarte prin foc. — Centre luminoase. — Cununi neveste jite	106—116
Cântul XI. Școala Ierusalimului. — Noui Apostoli. — Inceputul convertirii Goților. — Constantin în Dacia. — Mai mulți lucrători în via Domnului. — Sf. Ierarh Capiton. — Activitatea lui pe două terenuri. — Cununa sfârșitului său	117—126
Cântul XII. Flori din grădinile Daciei orientale. — Românii subț Goți. — Martirul Sava și amicul său. — Curaj. — Dorință	

de maririu. — Iunius Soranus. — O cunună de la Sf. Ierarh Vasile cel Mare Bisericii române. — Sf. Martir Sava Buzoianul, Român colonist	†27—142
Cântul XIII. Inemic periculos Creștinismului. — Tribunalul din Durostor. — Convertirea sclavului favorit. — Arderea capștii. — Emilian se predă. — Torturile și condamnarea Martirului. — Triumful. — Gaato venerează memoria Martirului. — Creștinii amendați. — Femeia pioasă. — Dafne și Durostor	143—152
Cântul XIV. Rol sfânt. — Virtutea femeii creștine. — Modelul ei. — O floare în Dacia traiană. — Gaato, căsătoria și activitatea ei. — Biserica din Dafne. — Doclida sau Ducila. Arderea a 26 de martiri. — Venerațiunea lor. — Gaato, Thiella, martiri. — Lauda pietății lor	153—162
Cântul XV. Origină, rol și rang în stat. — Prigonirea Martirului. — Martirizarea. — Un amic. — Minunata aflare a ucisului Martir. — Transferare în Cilicia. — Neguțătorii venețieni. — Un deziderat. — Invocare.	163—174
Cântul XVI. România în statul roman. — Fondatorul episcopiei Remeziene. — Caractere distinctve între doi Nichita. — Amicul fondatorului remezian. — Episcopia Milcoviei. — Două călătorii la Roma. — Ode. — Opere. — Cultul Sf. Nichita la Români.	175—184
Cântul XVII. Aștrii nezăriți. — Aleșii cerului. — Pionierul creștinizării popoarelor. — România sub Teocrație. — Martirii tomitani și cei din Axiopol, etc. — Idealul sfințeniei la Români. — Perfecțiunea morală și Morala uzuală. — Pe cine canonizează România? — Icoane și modele de sfințenie	185—194
Cântul XVIII. Cei slabi, tari. — Natalitate, carieră. — Triumful doctrinei creștine. — Pictor celebru. — Creștinarea unui rege și a poporului. — Noui convertiri de popoare. — Activitate creștină. — Vechi relicve. — Frații la Roma. — Deces. — Ideal sfânt moștenire. — Indurare cerească . .	195—208
Cântul XIX. Fructul pietății Olteniei. — Nenerocirile patriei nase	

eroi. — Răzvrătire necumpănită. — Răzmiriță și robie. —
 Monstru. — Victoria curăției. — Declarațiune. judecare și
 pedeapsă cu sclavie. — Incercări nerușinate. — Năua Da-
 lida. — Tărie exemplară. — Condamnare la moarte, pre-
 gătire, rugăciune. — Executarea Martirului. — Adevărul
 social. — Distrugerea taliunei. — Drapelul progresului. —
 Viață nouă de sub strat vechiu. — Alt martir evocat . 209—220

Cântul XX. Progresul și inenimicii lui.—Reminiscente idolatre.—
 Pleiada Cuvioșilor și Mărturisitorilor.—Sf. Cuvioși români
 și străini. — Idealul lor. — Progresul face martiri. — Mar-
 tiri necanonizați. — Cultivatorii ogorului moral. — Opere
 de pietate la Români. — Pioșii Români laici și eclesias-
 rici. — Cuvioși și cuvioase, fondatori. — Recapitularea
 Martirilor noștri, — Opera pioasă sfințește 221—232

